Adarsh®

LONG BOOK

Name ______________________

____

A PRODUCT OF
Adarsh
COPY HOUSE
DELHI-110006

અધ્યયનાર્થ
અનિવાર્યમ્

ભૂ + સ્થ્ – ૫૦૭-૧-૧૨
અપાદિ – ૬૭
ઉદ્દાયાદિ ૮૧
પાદિ ૮૮
રપાદિ ૬૨

अथ भ्वादिप्रकरणम्

१. भू धातु

१. भवति

	भू धातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे। अनु० लोपे	भू ल्
तिप्तस्झि सिप्....	लकार स्थाने तिबादेशे। अनु० लोपे	भू ति
तिङ्शित्सार्वधातुकम्	सार्वधातुकं संज्ञायाम्	
कर्तरि शप्	शबागमे। अनु० लोपे	भू अ ति
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुणे	भो अ ति
एचोऽयवायावः	अव् आदेशे	भव् अ ति =
		भवतीति सिद्धः

२. भवन्ति

	भू धातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे। अनु० लोपे	भू ल्
तिप्तस्झि सिप्....	झि आदेशे	भू झि
झोऽन्तः	झ स्थाने अन्त आदेशे	भू अन्त इ
कर्तरि शप्	शबागमे। अनु० लोपे	भू अ अन्ति
अतो गुणे	पररूपे	भू अन्ति
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुणे	भो अन्ति
एचोऽयवायावः	अवादेशे	भवन्तीति सिद्धः

३. भवामि

	भू धातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे। अनु० लोपे	भू ल्
शेषात्कर्तरि परस्मैपदं	परस्मैपद संज्ञायाम्	
तिप्तस्झि सिप्....	मिबादेशे। अनु० लोपे	भू मि
तिङ्शित्सार्वधातुकम्	सार्वधातुकं संज्ञायाम्	
कर्तरि शप्	शबागमे। अनु० लोपे	भू अ मि
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुणे	भो अ मि

एचोऽयवायावः	अवादेशे	भवमि
अतो दीर्घो यञि	दीर्घे	भवामीति सिद्धम्।

4. भवावः

	भूधातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे। अनु० लोपे	भू ल
शेषात्कर्तरि परस्मैपदम्	परस्मैपद संज्ञायाम्	
तिप्तस्झिसिप्...	वसादेशे	भू वस
तिङ्शित्सार्वधातुकम्	सार्वधातुक संज्ञायाम्	
कर्तरि शप्	शबागमे। अनु० लोपे	भू अवस
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुणे	ओ अवस
एचोऽयवायावः	अवादेशे	भववस
अतो दीर्घो यञि	दीर्घादेशे	भवावस
ससजुषो रुः	सकारस्य रुत्वे	भवावर्
खरवसानयोर्विसर्जनीयः	सकारस्य विसर्गे	भवावः इति सिद्धम्।

5. बभूव

	भूधातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे। अनु० लोपे	भू ल्
तिप्तस्झि.......	तिबादेशे	भू तिप्
लिट् च	आर्धधातुक संज्ञायाम्	
परस्मैपदानां णलतुसुस्थल...	तिप् स्थाने णलादेशे। अनु० लोपे	भू अ
भुवो वुग्लुङ्लिटोः	वुगागमे। अनु० लोपे	भूव् अ
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे कार्ये	भूव् भूव् अ
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्यास संज्ञायाम्	
हलादिः शेषः	आदि हल शेषे	भू भूव् अ
भवतेरः	ऊकारस्य अकारादेशे	भभूव् अ
अभ्यासे चर्च	जशादेशे	बभूवेति सिद्धम्

6. बभूविथ

	भूधातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे। अनु० लोपे	भू ल्

शेषात्कर्तरि परस्मैपदं	परस्मैपद संज्ञायाम्	
तिप्तस्झि सिप्	सिबादेशे	भू सिप्
परस्मैपदानां णलतुसुस्थल ...	सिप् स्थाने थलादेशे, अनु० लोपे	भू थ
लिट् च	आर्धधातुक संज्ञायाम्	
आर्धधातुकस्येड्वलादेः	इडागमे, अनु० लोपे	भू इ थ
भुवो वुग्लुङ्लिटोः	वुगागमे, अनु० लोपे	भूव् इ थ
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे कार्ये	भूव् भूव् इ थ
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्यास संज्ञायाम्	
हलादिः शेषः	आदि हल शेषे	भू भूव् इ थ
भवतेरः	ऊकारस्य अकारे	भभूविथ
अभ्यासे चर्च	जश्त्वे	बभूविथेति सिद्धं

7. बभूवथुः

	भू धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनु० लोपे	भू ल्
तिप्तस्झि ...	थसादेशे	भू थस्
परस्मैपदानां णलतुसुस्थ	थस स्थाने अथुस आदेशे	भू अथुस्
लिट् च	आर्धधातुक संज्ञायाम्	
भुवो वुग्लुङ्लिटोः	वुगागमे, अनु० लोपे	भूव् अथुस्
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	भूव् भूव् अथुस्
पूर्वोऽभ्यासः	अभ्यास संज्ञायाम्	
हलादिः शेषः	आदि हल शेषे	भू भूव् अथुस्
भवतेरः	ऊकारस्य अकारे	भभूवथुस्
अभ्यासे चर्च	जश्त्वे	बभूवथुस्
	सस्य रुत्व विसर्गे	बभूवथुः इति सिद्धं

8. भविता

	भू धातोः	
अनद्यतने लुट्	लुट् लकारे, अनु० लोपे	भू ल्
तिप्तस्झि ...	तिबादेशे	भू तिप्

स्यतासीलृलुटोः	तास् आगमे	भूतास् तिप्
आर्धधातुकं शेषः	आर्धधातुकं संज्ञायाम्	
लुटः प्रथमस्य डारौरसः	तिप्स्थाने डा आदेशे, अनुलोपे	भू तास् आ
आर्धधातुकस्येड्वलादेः	इडागमे, अनुलोपे	भू इतास् आ
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुणे	भो इतास् आ
एचोऽयवायावः	अवादेशे	भव् इतास् आ
टेः	डित्त्वसामर्थ्यादभस्यापि टेर्लोपः	भवित् आ
पुगन्तलघूपधस्य च	गुणप्राप्ते	
दीधीवेवीटाम्	इति अनेन सूत्रेण गुणनिषेधः	भविता इति सिद्धः

9. भवितारौ

भूधातोः

अनद्यतने लुट्	लुट् लकारे अनुलोपे	भू ल्
तिप्तस्झिसिप्...	लकारस्थाने तस् आदेशे	भू तस्
लुटः प्रथमस्य डारौरसः	तस् स्थाने रौ आदेशे	भू रौ
स्यतासी लृलुटोः	तासागमे	भू तास् रौ
आर्धधातुकम् शेषः	आर्धधातुकं संज्ञायाम्	
आर्धधातुकस्येड्वलादेः	इडागमे, अनुलोपे	भू इतास् रौ
रि च	सकार लोपे	भू इता रौ
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुणे	भो इतारौ
एचोऽयवायावः	अवादेशे	भवितारौ इति सिद्धः

10. भवितासि

भूधातोः

अनद्यतने लुट्	लुट् लकारे, अनुलोपे	भू ल्
तिप्तस्झिसिप्...	सिबादेशे, अनुलोपे	भू सि
~~आर्ध~~ स्यतासीलृलुटोः	तासागमे	भू तास् सि
आर्धधातुकं शेषः	आर्धधातुकं संज्ञायाम्	
आर्धधातुकस्येड्वलादेः	इडागमे, अनुलोपे	भू इतास् सि
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुणे	भो इतास् सि

इचोऽयवायावः	अवादेशे	भवितास् सि
तासस्त्योर्लोपः	सकार लोपे	भवितासि इति सिद्धम्।

११. भविष्यति

	भूधातोः	
लृट् शेषे च	लृट्लकारे। अनु० लोपे	भू ल
तिप्तस्झि...	तिबादेशे। अनु० लोपे	भू ति
स्यतासी लृलुटोः	स्यागमे। अनु	भू स्यति
आर्धधातुकं शेषः	आर्धधातुक संज्ञायाम्	
आर्धधातुकस्येड् वलादेः	इडागमे। अनु० लोपे	भू इ स्यति
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुणे	भो इस्यति
इचोऽयवायावः	अवादेशे	भविस्यति
आदेशप्रत्यययोः	षत्वे	भविष्यतीति सिद्धम्।

१२. भवतु/भवतात्

	भूधातोः	
लोट् च	लोट्लकारे। अनु० लोपे	भू ल
तिप्तस्झिसिप्...	तिबादेशे। अनु० लोपे	भू ति
कर्तरि शप्	शबागमे। अनु० लोपे	भू अति
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुणे	भो अति
इचोऽयवायावः	अवादेशे	भवति
एरुः	इकारस्य उकारादेशे	भवतु
तुह्योस्तातङ्ङाशिष्यन्यतरस्याम्	विकल्पेन तातङ् आदेशे। अनु० लोपे	भवतात् (1)
	अभाव पक्षे	भवतु इति रूपद्वयं सिद्धम्

१३. भवताम्

	भूधातोः	
लोट् च	लोट्लकारे। अनु० लोपे	भू ल
तिप्तस्झि....	तसादेशे	भू तस्
कर्तरि शप्	शबागमे। अनु० लोपे	भू अ तस्
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुणे	भो अतस्

एचोऽयवायावः	अवादेशे	भवितास् सि
तासस्त्योर्लोपः	सकार लोपे	भवितासि इति सिद्धम्।

११. भविष्यति

	भूधातोः	
लृट् शेषे च	लृट्लकारे। अनु० लोपे	भूलृ
तिप्तस्झि ...	तिबादेशे। अनु० लोपे	भूति
स्यतासीलृलुटोः	स्यागमे।	भूस्यति
आर्धधातुकं शेषः	आर्धधातुक संज्ञायाम्	
आर्धधातुकस्येड् वलादेः	इडागमे। अनु० लोपे	भू इ स्यति
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुणे	भो इस्यति
एचोऽयवायावः	अवादेशे	भविस्यति
आदेश प्रत्यययोः	षत्वे	भविष्यतीति सिद्धम्।

१२. भवतु/भवतात्

	भूधातोः	
लोट् च	लोट्लकारे। अनु० लोपे	भूलृ
तिप्तस्झिसिप् ...	तिबादेशे। अनु० लोपे	भूति
कर्तरि शप्	शबागमे। अनु० लोपे	भू अति
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुणे	भो अति
एचोऽयवायावः	अवादेशे	भवति
एरुः	इकारस्य उकारादेशे	भवतु
तुह्योस्तातङाशिष्यन्यतरस्याम्	विकल्पेन तातङ् आदेशे। अनु० लोपे	भवतात् (1)
	अभाव पक्षे	भवतु इति रूपद्वयं सिद्धम्

१३. भवताम्

	भूधातोः	
लोट् च	लोट्लकारे। अनु० लोपे	भूलृ
तिप्तस्झि ...	तसादेशे	भूतस्
कर्तरि शप्	शबागमे। अनु० लोपे	भूअतस्
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुणे	भोअतस्

	अवादेश	भवतस्
एचोऽयवायावः	लोटो लङ् इव कार्ये	
लोटो लङ्वत्	तस् स्थाने ताम् आदेशे	भवताम् इतिसिद्धं।
तस्थस्थमिपां तांतंतामः		

14. भव / भवतात्

	भू धातोः	
लोट् च	लोट् लकारे। अनु० लोप	भू ल्
तिप्तस्झिसिप्....	लकारस्थाने सिबादेश। अनुबन्धलोप	भू सि
सेर्ह्यपिच्च	सिस्थाने हि आदेश।	भू हि
कर्तरि शप्	शबागमे। अनु० लोप	भू अ हि
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुण	भो अ हि
एचोऽयवायावः	अवादेश	भवहि
~~अतो हेः~~	~~हि लोप~~	~~भव~~
तुह्योस्तातङाशिष्यन्यतरस्याम्	हिस्थाने तातङ् आदेश विकल्पेन	भवतातङ्
	अनु० लोप	भवतात् इतिरूप (1)
	अभाव पक्षे	भवहि
अतो हेः	हि लोप	भव इतिसिद्धं (2)

15. भवानि

	भू धातोः	
लोट् च	लोट् लकारे। अनुबन्धलोप	भू ल्
तिप्तस्झि....	मिबादेश। अनु० लोप	भू मि
कर्तरि शप्	शबागमे। अनु० लोप	भू अ मि
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुण	भो अ मि
एचोऽयवायावः	अवादेश	भव मि
मेर्निः	मिस्थाने नि आदेश	भव नि
~~अतो दीर्घो यञि~~ आडुत्तमस्य पिच्च	आडागमे। अनुबन्धलोप	भवानि इतिसिद्धं।

16. भवाव

	भू धातोः	
लोट् च	लोट् लकारे। अनु० लोप	भू ल्

तिप्तस्झि...	वस आदेश	भूवस
कर्तरि शप्	शबागमे, अनु० लोपे	भू अवस
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुण	भोअवस
एचोऽयवायावः	अवादेश	भववस
~~अतो दीर्घो यञि~~ आडुत्तमस्य पिच्च	~~दीर्घ~~ आडागमे दीर्घे आकारादेशे	भव मातस भवावस
लोटो लङ्वत्	लङ् इव कार्य	
नित्यं ङितः	सकार लोप	भवाव इति सिद्धं।

१७. अभवन्

	भू धातोः	
अनद्यतने लङ्	लङ् लकारे, अनु० लोपे	भू ल
तिप्तस्झि...	~~तिबादेश~~ झि आदेश	भू झि
झोऽन्तः	झ स्थाने अन्त आदेश	भू अन्ति
लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागम, अनु० लोपे	अभू अन्ति
इतश्च	इकार लोपे	अभू अन्त्
कर्तरि शप्	शबागमे, अनु० लोपे	अभू अ अन्त्
अतो गुणे	पररूप	अभूअन्त्
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुणे	अभोअन्त्
एचोऽयवायावः	अवादेश	अभवन्त्
~~संयोगान्तस्य लोपः~~ हल्ङ्याब्भ्यो दीर्घात् सुतिस्यपृक्तं हल्	तकार लोप	अभवन् इति सिद्धं।

१८. भवेत्

	भू धातोः	
विधिनिमन्त्रणामन्त्रणाधीष्ट...	लिङ् लकारे, अनु० लोपे	भू ल
तिप्तस्झि...	तिबादेश, अनु० लोपे	भू ति
इतश्च	इकार लोपे	भू त्
यासुट् परस्मैपदेषूदात्तो ङिच्च	यासुडागमे, अनु० लोपे	भू यास् त्
सुट् तिथोः	सुडागमे, अनु० लोपे	भू यास् स् त्
तिङ् शित् सार्वधातुकम्	सार्वधातुके संज्ञायाम्	
लिङः सलोपोऽनन्त्यस्य	अनयोः सकारयोः लोपे	भू यात्

कर्तरि शप्	शबागमे, अनु० लोपे	भू अयात्
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुणे	भो अयात्
एचोऽयवायावः	अवादेशे	भवयात्
अतोयेयः	इय् आदेशे	भव इय् त्
आद्गुणः	गुणे ~~एकादेशे~~	भवेय् त्
लोपो व्योर्वलि	यकार लोपे	भवेत् इति सिद्धः।

19. भवेयुः

	भू धातोः	
विधिनिमन्त्रणामन्त्रणाऽधीष्टसम्प्रश्न..	लिङ् लकारे, अनु० लोपे	भू ल्
तिप्तस्झिसिप्....	~~तिबादेशे~~ झि आदेशे, अनु० लोपे	भू झि
कर्तरि शप्	शबागमे, अनु० लोपे	भू अ झि
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुणे	भो अ झि
एचोऽयवायावः	अवादेशे	भव झि
यासुट्परस्मैपदेषूदात्तो ङिच्च	यासुट् परस्मैपदेषु वात आगमे, अनु० लोपे	भव यास् झि
झेर्जुस्	जुस् आदेशे, अनु० लोपे	भवयास् उस्
लिङः सलोपोऽनन्त्यस्य	सकार लोपे	भवया उस्
अतोयेयः	इयादेशे	भव इय् उस्
आद्गुणः	गुणे ~~एकादेशे~~	भवेयुस्
	ससजुषोरुः विसर्गे	भवेयुः इति सिद्धः।

20. भवेः

	भू धातोः	
विधिनिमन्त्रणामन्त्रणाऽधीष्टसम्प्रश्न..	लिङ् लकारे, अनु० लोपे	भू ल्
तिप्तस्झिसिप्....	सिबादेशे, अनु० लोपे	भू सि
इतश्च	इकार लोपे	भू स्
कर्तरि शप्	शबागमे, अनु० लोपे	भू अ स्
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुणे	भो अ स्
एचोऽयवायावः	अवादेशे	भव स्
यासुट्परस्मैपदेषूदात्तो ङिच्च	यासुडागमे, अनु० लोपे	भव यास् स्

अतोयेयः	यासस्थाने इय आदेशे	भव इयस्
लोपोव्योर्वलि	यकार लोपे	भव इस्
आद्गुणः	गुणे ~~आदेशे~~	भवेस्
	सस्य रुत्व विसर्गौ	भवेः इति सिद्धं।

२१. भवेयम्

	भू धातोः	
विधिनिमन्त्रणामन्त्रणाधीष्ट...	लिङ् लकारे। अनु॰लोपे	भू ल्
तिप्तस्झि...	मिबादेशे।	भू मिप्
तस्थस्थमिपां तांतंतामः	मिप् स्थाने अम् आदेशे	भू अम्
कर्तरि शप्	शबागमे। अनु॰लोपे	भू अ अम्
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुणे	भो अ अम्
एचोऽयवायावः	अवादेशे	भव अम्
यासुट् परस्मैपदेषूदात्तो ङिच्च	यासुडागमे। अनु॰लोपे	भव यास् अम्
लिङः सलोपोऽनन्त्यस्य	सकार लोपे	भव या अम्
अतोयेयः	इय आदेशे	भव इय अम्
आद्गुणः	गुणे आदेशे	भवेयम् इति सिद्धं।

२२. भूयात्

	भू धातोः	
आशिषि लिङ्लोटौ	लिङ् लकारे। अनुबन्धलोपे	भू ल्
तिप्तस्झि...	तिबादेशे। अनु॰लोपे	भू ति
इतश्च	इकारलोपे	भू त्
लिङाशिषि	आर्धधातुकं संज्ञायाम्	
~~लिङाशिषि~~ यासुट्परस्मैपदेषु	यासुडागमे। अनु॰लोपे	भू यास् त्
सुट् तिथोः	सुडागमे। अनु॰लोपे	भू यास् स् त्
स्कोः संयोगाद्योरन्ते च	उभयोः सकारलोपे	भू यात्
सार्वधा॰ किदाशिषि	कित् संज्ञायाम्	
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुणे प्राप्ते	
क्ङिति च	गुण निषेधे	भूयात् इति सिद्धं।

23. अभूत

	भू धातोः	
लुङ्	लुङ् लकारे। अनु० लोपे	भू ल
तिप्तस्झिसिप्...	तिबादेशे, अनु० लोपे	भू ति
इतश्च	इकार लोपे	भू त
लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे। अनु० लोपे	अभूत
च्लि लुङि	च्लि आगमे	अभू च्लि त
च्लेः सिच्	च्लेः स्थाने सिजादेशे। अनु० लोपे	अभू स् त
गातिस्थाघुपाभूभ्यः सिचः परस्मैपदेषु	सिच् लोपे	अभूत
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुण प्राप्ते	
भूसुवोस्तिङि	इति अनेन सूत्रेण निषेधे	अभूत इति सिद्धम्

24. अभूवन्

	भू धातोः	
लुङ्	लुङ् लकारे। अनु० लोपे	भू ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	झि आदेशे।	भू झि
झोऽन्तः	झ स्थाने अन्त आदेशे	भू अन्ति
इतश्च	इकार लोपे	भू अन्त्
संयोगान्तस्य लोपः	तकारलोपे	भू अन्
लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	लुङ्लकारे। अनु० लोपे अडागमे	अभू अन्
कर्तरि शप्	शप् प्राप्ते	
च्लि लुङि	तत् प्रबाध्य च्लि आगमे	अभू च्लि अन्
च्लेः सिच्	च्लेः स्थाने सिजादेशे। अनु० लोपे	अभू स् अन्
गातिस्थाघुपाभूभ्यः सिचः परस्मैपदेषु	सिच् लोपे	अभू अन्
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुण प्राप्ते	
भूसुवोस्तिङि	इति अनेन सूत्रेण गुणनिषेधे	अभू अन्
इको यणचि	इकः स्थाने यण् आदेशे	
भुवो वुग्लुङ्लिटोः	वुगागमे। अनु० लोपे	अभूवन्
		अभूवन् इति सिद्धम्

५५. अभविष्यन्

	भू धातोः	
लिङ्निमित्ते लृङ् क्रियातिपत्तौ	लृङ् लकारे। अनु० लोपे	भू ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	झि आदेशे।	भू झि
झोऽन्तः	झकारस्य अन्त आदेशे	भू अन्ति
इतश्च	इकार लोपे	भू अन्त्
लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे। अनु० लोपे	अभू अन्त्
कर्तरि शप्	शप् प्राप्ते	
स्यतासी लृलुटोः	तत् प्रबाध्य स्य आगमे	अभू स्य अन्त्
आर्धधातुकं शेषः	आर्धधातुक संज्ञायाम्	
आर्धधातुकस्येड्वलादेः	इडागमे। अनु० लोपे	अभू इ स्य अन्त्
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुणे	अभो इ स्य अन्त्
एचोऽयवायावः	अव आदेशे	अभ वि स्य अन्त्
आदेशप्रत्यययोः	षत्वे	अभविष्य अन्त्
अतो गुणे	पररूपे	अभविष्यन्त्
संयोगान्तस्य लोपः	तकार लोपे	अभविष्यन् इति सिद्धम्।

२. एध धातोः

५६. एधते

	एध धातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे। अनु० लोपे	एध ल
तङानावात्मनेपदम्	आत्मनेपद संज्ञायाम्	
तिप्तस्झि...	लकारस्थाने त आदेशे	एध त
कर्तरि शप्	शबागमे। अनु० लोपे	एध अ त
टित आत्मनेपदानां टेरे	टेरेत्वे	एधते इति सिद्धम्।

५७. एधेते

	एध धातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे अनु० लोपे	एध ल्

तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लकारस्थाने आताम् आदेशे	एध् आताम्
कर्तरि शप्	शबागमे, अनु० लोपे	एध् अ आताम्
सार्वधातुकमपित्	ङिद्वद्भावे	एध आताम्
आतो ङितः	आकारस्य इय् आदेशे	एध इय् ताम्
आद्गुणः	गुण एकादेशे	एधेय् ताम्
लोपो व्योर्वलि	यकार लोपे	एधेताम्
टित आत्मनेपदानां टेरे	टेरेत्वे	एधेते इति सिद्धम्

28. एधसे

	एध धातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे, अनु० लोपे	एध् ल
तिप्तस्झि...	लकारस्थाने थास् आदेशे	एध् थास्
तिङ् शित्सार्वधातुकम्	सार्वधातुकं संज्ञायाम्	
कर्तरि शप्	शबागमे, अनु० लोपे	एध् अ थास्
थासः से	थासः से आदेशे	एधसे इति सिद्धम्

29. एधे

	एध धातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे, अनु० लोपे	एध् ल
तिप्तस्झिसिप्...	इडादेशे, अनु० लोपे	एध् इ
कर्तरि शप्	शबागमे, अनु० लोपे	एध् अ इ
टित आत्मनेपदानां टेरे	टेरेत्वे	एध ए
अतो गुणे	पररूपे	एधे इति सिद्धम्।

30. एधामहे

	एध धातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे, अनु० लोपे	एध् ल
तिप् तस्झिसिप्थस्थ...	महिङ् आदेशे, अनु० लोपे	एध् महि
कर्तरि शप्	शबागमे, अनु लोपे	एध् अ महि
अतो दीर्घो यञि	दीर्घे	एधामहि
टित आत्मनेपदानां टेरे	टेरेत्वे	एधामहे इति सिद्धम्।

31. स्पर्धाञ्चक्रे

स्पर्ध धातोः

परोक्षे लिट्	लिट् लकारे। अनु० लोपे	स्पर्ध ल
इजादेश्च गुरुमतोऽनृच्छः	आमागमे	स्पर्ध आम् ल
आमः	लिट् लुकि	स्पर्ध आम्
कृञ्चानुप्रयुज्यते लिटि	कृ धातु अनुप्रयोगे	स्पर्ध आम् कृ
आम्प्रत्ययवत्कृञोऽनुप्रयोगस्य	आत्मनेपद संज्ञायाम्	
पुनः 'परोक्षे लिट्'	लिट् लकारे। अनुलोपे	स्पर्धाम् कृ ल
तिप्तस्झिसिप्	त आदेशे	स्पर्धाम् कृ त
लिटस्तझयोरेशिरेच्	तकारस्य एश् आदेशे	स्पर्धाम् कृ एश्
	अनुबन्धलोपे	स्पर्धाम् कृ ए
इकोयणचि	यण् प्राप्ते	
द्विर्वचनेऽचि	यण् निषेधे	
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे कार्ये	स्पर्धाम् कृ कृ ए
उरत्	अत् आदेशे	
उरण् रपरः	इति सूत्रेण रपरत्वे	स्पर्धाम् कर् कृ ए
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्यास संज्ञायाम्	
हलादिः शेषः	आदि हल् शेषे	स्पर्धाम् क कृ ए
कुहोश्चुः	ककारस्य चकारे	स्पर्धाम् च कृ ए
इकोयणचि	इक् स्थाने यण् आदेशे	स्पर्धाम् च क्र् ए
	संयोगे	स्पर्धाम् चक्रे
~~मोऽनुस्वारः~~ नश्चापदान्तस्य झलि	मकारस्य अनुस्वारे	स्पर्धांचक्रे
अनुस्वारस्य ययि परसवर्णः	परसवर्णे	स्पर्धाञ्चक्रे इति सिद्धम्

32. स्पर्धांचक्रिरे

स्पर्ध धातोः

परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनु० लोपे	स्पर्ध ल
इजादेश्च गुरुमतोऽनृच्छः	आम् आगमे	स्पर्ध आम् ल
आमः	लिट् लुकि	स्पर्ध आम्

31. स्पर्धाञ्चक्रे

स्पर्ध धातोः

परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनु० लोपे	स्पर्ध ल
इजादेश्च गुरुमतोऽनृच्छः	आम आगमे	स्पर्ध आम ल
आमः	लिट लुकि	स्पर्ध आम
कृञ्चानुप्रयुज्यते लिटि	कृ धातु अनुप्रयोगे	स्पर्ध आम कृ
आम्प्रत्ययवत्कृञोऽनुप्रयोगस्य	आत्मनेपद संज्ञायाम्	
पुनः परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनुलोपे	स्पर्धाम् कृ ल
तिप्तस्झिसिप्	त आदेशे	स्पर्धाम् कृ त
लिटस्तझयोरेशिरेच्	तकारस्य एश् आदेशे	स्पर्धाम कृ एश्
	अनुबन्धलोपे	स्पर्धाम कृ ए
इकोयणचि	यण् प्राप्ते	
द्विर्वचनेऽचि	यण् निषेधे	
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे कार्ये	स्पर्धाम् कृ कृ ए
उरत्	अत् आदेशे	
उरण् रपरः	इति सूत्रेण रपरत्वे	स्पर्धाम कर् कृ ए
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्याससंज्ञायाम्	
हलादिः शेषः	आदि हल् शेषे	स्पर्धाम क कृ ए
कुहोश्चुः	ककारस्य चकारे	स्पर्धाम च कृ ए
इकोयणचि	इक् स्थाने यण् आदेशे	स्पर्धाम च क्र् ए
	संयोगे	स्पर्धाम च क्रे
~~मोऽनुस्वारः~~ नश्चापदान्तस्य झलि	मकारस्य अनुस्वारे	स्पर्धांचक्रे
अनुस्वारस्य ययि परसवर्णः	परसवर्णे	स्पर्धाञ्चक्रे इति सिद्धम्

32. स्पर्धाञ्चक्रिरे

स्पर्ध धातोः

परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनु० लोपे	स्पर्ध ल
इजादेश्च गुरुमतोऽनृच्छः	आम् आगमे	स्पर्ध आम ल
आमः	लिट् लुकि	स्पर्ध आम

कृञ्चानुप्रयुज्यते लिटि	कृ अनुप्रयोगे	एधआम कृ
आम्प्रत्ययवत् कृञोऽनुप्रय...	आत्मनेपदसंज्ञायाम्	
तिप्तस्झि...	झ आदेशे	एधाम कृ झ
लिटस्तझयोरेशिरेच्	झ स्थाने इरेच् आदेशे अनु० लोपे	एधाम कृ इरेच्
	चण् प्राप्तायाम्	
द्विर्वचनेऽचि द्विर्वचनेऽचि	इति सूत्रेण बाधित्वा	
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे कार्ये	एधाम कृ कृ इरे
उरत्	अत् आदेशे	
उरण् रपरः	इत्यनेन सूत्रेण रपरत्वे	एधाम कर् कृ इरे
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्यास संज्ञायाम्	
हलादिः शेषः	आदि हल् शेषे	एधाम क कृ इरे
कुहोश्चुः	ककारस्य चकारे	एधाम च कृ इरे
इकोयणचि	यण् कार्ये	एधाम चक्रिरे
मोऽनुस्वारः नश्चापदान्तस्य झलि	मकारस्य अनुस्वारे	एधांचक्रिरे
अनुस्वारस्य ययि परसवर्णः	परसवर्णे	एधाञ्चक्रिरे इति सिद्धम्

33. एधांचकृषे

	एध् धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनु० लोपे	एध ल
इजादेश्च गुरुमतोऽनृच्छः	आमागमे	एध आम ल
आमः	लिट् लुकि	एधाम
कृञ्चानुप्रयुज्यते लिटि	कृ अनुप्रयोगे	एधाम कृ
आम्प्रत्ययवत् कृञोऽनुप्रयोगस्य	आत्मनेपद संज्ञायाम्	
पुनः परोक्षे लिट्	लिट् लकारे अनु० लोपे	एधाम कृ ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ.....	थास आदेशे	एधाम कृ थास
थासः से	थासः से आदेशे	एधाम कृ से
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	एधाम कृ कृ से
उरत्	अत् आदेशे	
उरण् रपरः	इत्यनेन सूत्रेण रपरत्वे	एधाम कर् कृ से

पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्यास संज्ञायाम्	
हलादिः शेषः	आदि हल शेष	एधाम् क कृ से
कुहोश्चुः	ककारस्य ~~चकारे~~ चकारे	एधाम् च कृ से
	षत्वे	एधाम् च कृ षे
आदेश प्रत्यययोः	आर्धधातुके संज्ञायाम्	
लिट् च	इडागमे प्राप्ते अति	
आर्धधातुकस्येड्वलादेः	इत्यनेन सूत्रेण निषेधे	एधाम् च कृ षे
कृसृभृवृस्तुद्रुस्रुश्रुवो लिटि	मकारस्य अनुस्वारे	एधांचकृषे
मोऽनुस्वारः नश्चापदान्तस्य झलि		
अनुस्वारस्य ययि परसवर्णः	परसवर्णे	एधाञ्चकृषे इति सिद्धम्

३४. एधांचकृढ्वे

एध् धातोः

परोक्षे लिट्	लिट् लकारे । अनु० लोपे	एध् ल
इजादेश्च गुरुमतोऽनृच्छः	आमागमे	एध् आम् ल
आमः	लिट् लुकि	एध् आम्
कृञ्चानुप्रयुज्यते लिटि	कृ धातु अनुप्रयोगे	एधाम् कृ
आम्प्रत्ययवत्कृञोऽनुप्रयोगस्य	आत्मनेपद संज्ञायाम्	
पुनः परोक्षे लिट्	लिट् लकारे । अनु० लोपे	एधाम् कृ ल
तिप्तस्झि सिप्थस्थ...	लकारस्थाने ध्वम् आदेशे	एधाम् कृ ध्वम्
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	एधाम् कृ कृ ध्वम्
उरत्	अत् आदेशे	
उरण् रपरः	इत्यनेन सूत्रेण रपरत्वे	एधाम् कर् कृ ध्वम्
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्यास संज्ञायाम्	
हलादिः शेषः	आदि हल शेषे	एधाम् क कृ ध्वम्
कुहोश्चुः	ककारस्य चकारे	एधाम् च कृ ध्वम्
मोऽनुस्वारः नश्चापदान्तस्य झलि	मकारस्य अनुस्वारे	एधांचकृध्वम्
अनुस्वारस्य ययि परसवर्णः	अनुस्वारस्य परसवर्णे	एधाञ्चकृध्वम्
इणः षीध्वंलुङ्लिटां धोऽङ्गात्	धकारस्य ढकारे	एधाञ्चकृढ्वम्
टित आत्मनेपदानां टेरे	टेरेत्वे	एधाञ्चकृढ्वे इति सिद्धम्

35. एधिता

	एध् धातोः	
अनद्यतने लुट्	लुट् लकारे। अनु० लोपे	एध् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ....	~~तिबादि~~ लकारस्य त आदेशे	एध् त
स्यतासी लृलुटोः	तासागमे	एध् तास् त
लुटः प्रथमस्य डारौरसः	तकारस्य डा आदेशे। अनु० लोपे	एध् तास् आ
टेः	डित्वसामर्थ्यात् अभस्यापि टेर्लोपः	एध् त आ
आर्धधातुकस्येड्वलादेः	इडागमे। अनु० लोपे	एधिता
पुगन्तलघूपधस्य च	गुण प्राप्ते	
दीधीवेवीटाम्	इटि गुण निषेध आदेशे	एधिता इति सिद्धः

36. एधिताध्वे

	एध् धातोः	
अनद्यतने लुट्	लुट् लकारे अनु० लोपे	एध् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ....	लकारस्य ध्वम् आदेशे	एध् ध्वम्
स्यतासी लृलुटोः	तासागमे	एध् तास् ध्वम्
आर्धधातुकं शेषः	आर्धधातुकं संज्ञायाम्	
आर्धधातुकस्येड्वलादेः	इडागमे। अनु० लोपे	एधितास् ध्वम्
धि च	सकार लोपे	एधिताध्वम्
टित आत्मनेपदानां टेरे	टेरेत्वे	एधिताध्वे इति सिद्धः

37. एधिताहे

	एध् धातोः	
अनद्यतने लुट्	लुट् लकारे। अनु० लोपे	एध् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ....	इडादेशे। अनु० लोपे	एध् इ
स्यतासी लृलुटोः	तासागमे	एध् तास् इ
आर्धधातुकं शेषः	आर्धधातुकं शेषः	
आर्धधातुकस्येड्वलादेः	इडागमे। अनु० लोपे	एधितास् इ
टित आत्मनेपदानां टेरे	टेरेत्वे	एधितास् ए
ह एति	सकारस्य हकारे	एधिताहे इति सिद्धः

३८. एधिष्येते

	एध धातोः	
लृट् शेषे च	लृट् लकारे, अनु० लोपे	एध ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ....	लकारस्य आताम् आदेशे	एध आताम्
स्यतासी लृलुटोः	स्य आगमे।	एधस्य आताम्
सार्वधातुकम् तिङ्शित्सार्वधातुकम् -	सार्वधातुक संज्ञायाम्	
सार्वधातुकमपित्	ङिद्भावे	
आतो ङितः	आकारस्य इय् आदेशे	एधस्य इय् ताम्
लोपो व्योर्वलि	यकार लोपे	एधस्य इ ताम्
आद्गुणः	गुण एकादेशे	एधस्येताम्
आर्धधातुकस्येड्वलादेः	इडागमे, अनु० लोपे	एधिस्येताम्
आदेशप्रत्यययोः	षत्वे	एधिष्येताम्
टित आत्मनेपदानां टेरे	टेरेत्वे	एधिष्येते इति सिद्धम्।

३९. एधताम्

	एध धातोः	
लोट् च	लोट् लकारे, अनु० लोपे	एध ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ....	लकारस्य त आदेशे	एध त
कर्तरि शप्	शबागमे, अनु० लोपे	एध अ त
टित आत्मनेपदानां टेरे	टेरेत्वे	एधते
आमेतः	एकारस्य आमादेशे	एधताम् इति सिद्धम्।

४०. एधस्व

	एध धातोः	
लोट् च	लोट् लकारे, अनु० लोपे	एध ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ....	थास आदेशे	एध थास
थासः से	थासः स्थाने से आदेशे	एध से
कर्तरि शप्	शबागमे, अनु० लोपे	एध अ से
सवाभ्यां वामौ	एकारस्य वकारे	एध अ स व
	संयोगे	एधस्व इति सिद्धम्।

41. एधध्वम्

	एध् धातोः	
लोट् च	लोट्लकारे। अनु० लोपे	एध् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लकारस्य ध्वम् आदेशे	एध् ध्वम्
कर्तरि शप्	शबागमे। अनु० लोपे	एध् अ ध्वम्
टित आत्मनेपदानां टेरे	टेरेत्वे	एधध्वे
सवाभ्यां वामौ	एकारस्य अमादेशे	एधध्वम् इति सिद्धम्

42. एधै

	एध् धातोः	
लोट् च	लोट् लकारे। अनु० लोपे	एध् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	इडागमे। अनु० लोपे	एध् इ
कर्तरि शप्	शबागमे। अनु० लोपे	एध अ इ
टित आत्मनेपदानां टेरे	टेरेत्वे	एध ए
एत ऐ आमेतः	आमादेशे प्राप्ते। परं तत् प्रबाध्य एकारस्य ऐकारे	एध ऐ
वृद्धिरेचि	वृद्धि एकादेशे	एधै इति सिद्धम्

43. एधावहै

	एध् धातोः	
लोट् च	लोट्लकारे। अनु० लोपे	एध् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थमिब्वस्मस्	...वहि आदेशे। अनु० लोपे	एध् वहि
कर्तरि शप्	शबागमे। अनु० लोपे	एध् अ वहि
टित आत्मनेपदानां टेरे	टेरेत्वे	एधवहे
अतो दीर्घो यञि	दीर्घे	एधावहे
आमेतः	एकारस्य अमादेशे प्राप्ते	
एत ऐ	तत् प्रबाध्य एकारस्य ऐकारे	एधावहै इति सिद्धम्

44. ऐधन्त

	एध् धातोः	
अनद्यतने लङ्	लङ्लकारे। अनु० लोपे	एध् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लकारस्य झ आदेशे	एध् झ

झोऽन्तः	झकारस्य अन्तादेश	एध अन्त
आडजादीनाम्	आडागमे, अनुलोपे	आ एध अन्त
कर्तरि शप्	शबागमे, अनुलोपे	आ एध अ अन्त
अतोगुणे	पररूपे	आ एध अन्त
वृद्धिरेचि आटश्च	वृद्धिआदेश	ऐधन्त इति सिद्धं।

५५. एधेत

	एध धातोः	
विधिनिमन्त्रणामन्त्रणाऽधीष्टसम्प्रश्नप्रार्थनेषु	लिङ् लकारे, अनुलोपे	एध ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ - - - - -	लकारस्य तकारे	एध त
कर्तरि शप्	शबागमे अनुलोपे	एध अ त
लिङः सीयुट्	सीयुडागमे, अनुलोपे	एध सीय् त
सुट् तिथोः	सुडागमे, अनुलोपे	एध सीय् स् त
लिङः सलोपोऽनन्त्यस्य	उभयोः सकारलोपे	एध ईय् त
लोपो व्योर्वलि	यकारलोपे	एध ई त
आद्गुणः	गुण एकादेश	एधेत इति सिद्धं।

29/12/2003

५६. एधेयाताम्

	एध धातोः	
विधिनिमन्त्रणामन्त्रणाऽधीष्टसम्प्रश्न	लिङ् लकारे, अनुलोपे	एध ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ - - -	लकारस्य आताम् आदेशे	एध आताम्
कर्तरि शप्	शबागमे, अनुलोपे	एध अ आताम्
लिङः सीयुट्	सीयुडागमे, अनुलोपे	एध सीय् आताम्
लिङः सलोपोऽनन्त्यस्य	सकार लोपे	एध ईय् आताम्
आद्गुणः	गुण एकादेश	एधेय् आताम्
	संयोगे	एधेयातामिति सिद्धं।

५७. एधेरन्

	एध धातोः	
विधिनिमन्त्रणामन्त्रणाऽधीष्टसम्प्रश्न	लिङ् लकारे, अनुलोपे	एध ल
तिप्तस्झि	झ आदेश	एध झ

कर्तरि शप्	शबागमे, अनु० लोपे	एधअ अ
झोऽन्तः	अन्तादेश प्राप्ते	
झस्य रन्	तत् प्रबाध्य झस्य स्थाने रनादेशे	एध रन्
लिङः सीयुट्	सीयुडागमे, अनु० लोपे	एध सीय् रन्
लिङः सलोपोऽनन्त्यस्य	सकार लोपे	एध ईय् रन्
आद् गुणः	गुण आदेशे	एधेय् रन्
लोपो व्योर्वलि	यकार लोपे	एधेरन् इति सिद्धं

४८. एधेय

	एध धातोः	
विधिनिमन्त्रणामन्त्रणाधीष्टसम्प्रश्न	लिङ् लकारे, अनु० लोपे	एध ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ. . . .	इडागमे, अनु० लोपे	एध इ
इटोऽत्	इट् स्थाने अत् आदेश, अनु० लोपे	एध अ
कर्तरि शप्	शबागमे, अनु० लोपे	एध अ अ
लिङः सीयुट्	सीयुडागमे, अनु० लोपे	एध सीय् अ
लिङः सलोपोऽनन्त्यस्य	सकार लोपे	एध ईय् अ
आद् गुणः	गुणादेशे	एधेय इति सिद्धं

४९. एधिषीयास्ताम्

	एध धातोः	
आशिषि लिङ्लोटौ	आ० लिङ् लकारे, अनु० लोपे	एध ल्
तिप्तस्झिप्	लस्य आताम् आदेशे	एध आताम्
लिङाशिषि	आर्धधातुक संज्ञायाम्	
लिङः सीयुट्	सीयुडागमे, अनु० लोपे	एध् सीय् आताम्
आर्धधातुकस्येड्वलादेः	इडागमे, अनु० लोपे	एध् इ सीय् आताम्
सुट् तिथोः	सुडागमे, अनु० लोपे	एधइसीय् आस् ताम्
आदेशप्रत्यययोः	षत्वे	एधिषीयास्ताम्।

५०. एधिषीरन्

	एध धातोः	
आशिषि लिङ्लोटौ	आ० लिङ् लकारे, अनु० लोपे	एध ल

तिप्तस्झिसिप्थस्...	झ आदेशे	एध झ
झस्य रन्	झस्य रन् आदेशे	एध रन्
लिङः सीयुट्	सीयुडागमे, अनु० लोपे	एध सीयरन्
आर्धधातुकस्येड्वलादेः	इडागमे, अनु० लोपे	एधिसीयरन्
आदेश प्रत्यययोः	षत्वे	एधिषीयरन्
लोपो व्योर्वलि	यकारस्य लोपे	एधिषीरन्निति सिद्धम्।

५१. ऐधिष्ट

	एध् धातोः	
लुङ्	लुङ् लकारे, अनु० लोपे	एध् ल
तिप्तस्झि....	लकारस्य तकारादेशे	एध त
कर्तरि शप्	शप् प्राप्ते	
च्लि लुङि	तत् बाध्य च्लि आगमे	एध च्लि त
च्लेः सिच्	च्लेः स्थाने सिजादेशे, अनु० लोपे	एध् स् त
आर्धधातुकं शेषः	आर्धधातुकं संज्ञायाम्	
आर्धधातुकस्येड्वलादेः	इडागमे, अनु० लोपे	एधिस् त
आदेश प्रत्यययोः	षत्वे	एधिष् त
ष्टुना ष्टुः	ष्टुत्वे	एधिष्ट
आडजादीनाम्	आडागमे, अनु० लोपे	आ एधिष्ट
आटश्च	वृद्धि आदेशे	ऐधिष्टेति सिद्धम्।

५२. ऐधिषत

	एध् धातोः	
लुङ्	लुङ् लकारे, अनु० लोपे	एध् ल
तिप्तस्झिसिप्....	लस्य झ आदेशे	एध झ
च्लि लुङि	च्लि आगमे	एध च्लि झ
च्लेः सिच्	च्लेः स्थाने सिजादेशे, अनु० लोपे	एध् स झ
आर्धधातुकं शेषः	आर्धधातुकं संज्ञायाम्	
आर्धधातुकस्येड्वलादेः	इडागमे, अनु० लोपे	एधिस झ
आत्मनेपदेष्वनतः	झस्य अत् इत्यादेशे	एधिस अत्

आदेशप्रत्यययोः	षत्वे	एधिषत
आडजादीनाम्	आडागमे, अनु० लोपे	आ एधिषत
आटश्च	वृद्धि आदेशे	ऐधिषतेति सिद्धं।

53. ऐधिढ्वम्

	एध् धातोः	
लुङ्	लुङ् लकारे, अनु० लोपे	एध् ल
तिप्तस्झिसिप्	लस्य ध्वम् आदेशे	एध् ध्वम्
आडजादीनाम्	आडागमे, अनु० लोपे	आ एध् ध्वम्
आटश्च	वृद्धि आदेशे	ऐध् ध्वम्
च्लि लुङि	च्लि आगमे	ऐध् च्लि ध्वम्
च्लेः सिच्	च्लेः स्थाने सिजादेशे अनु० लोपे	ऐध् स ध्वम्
आर्धधातुकं शेषः	आर्धधातुक संज्ञायाम्	
आर्धधातुकस्येड्वलादेः	इडागमे, अनु० लोपे	ऐधिस्ध्वम्
धि च	सकार लोपे	ऐधिध्वम्
इणः षीध्वंलुङ्लिटांधोऽङ्गात्	धकारस्य ढकारे	ऐधिढ्वम् इति सिद्धं।

54. ऐधिष्यथाः

	एध् धातोः	
लिङ् निमित्ते लृङ् क्रियातिपत्तौ	लृङ् लकारे, अनु० लोपे	एध् ल
तिप्तस्झिसिप्	लस्य थास् आदेशे	एध् थास्
स्यतासी लृलुटोः	स्य आगमे	एध् स्य थास्
आर्धधातुकं शेषः	आर्धधातुक संज्ञायाम्	
आर्धधातुकस्येड्वलादेः	इडागमे, अनु० लोपे	एधिस्य थास्
आदेशप्रत्यययोः	षत्वे	एधिष्य थास्
आडजादीनाम्	आडागमे, अनु० लोपे	आ एधिष्यथास्
आटश्च	वृद्धि आदेशे	ऐधिष्यथास्
	सस्य रुत्व विसर्गे	ऐधिष्यथाः इति सिद्धं।

Now अदादिगण पृष्ठ [illegible]

स्पर्ध धातोः
उ. स्पर्धते
५५.

	स्पर्ध धातोः	
वर्तमानेलट्	लट् लकारे। अनु० लोपे	स्पर्ध ल
तिप्तस्झिसिप्....	लस्य तकारे	स्पर्ध त
कर्तरि शप्	शबागमे। अनु० लोपे	स्पर्ध अ त
टित आत्मनेपदानां टेरे	टेरेत्वे	स्पर्धते इति सिद्धः।

पस्पर्धे
५६.

	स्पर्ध धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे। अनु० लोपे	स्पर्ध ल
तिप्तस्झिसिप्....	लस्य तकारादेशे	स्पर्ध त
लिट् च	आर्धधातुक संज्ञायाम्	
लिटस्तझयोरेशिरेच्	तकारस्य एशादेशे। अनु० लोपे	स्पर्ध ए
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	स्पर्ध स्पर्ध ए
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्यास संज्ञायाम्	
हलादिः शेषः	आदि हल शेषे प्राप्ते	
शर्पूर्वाः खयः	तत् बाध्य खय् शेषे	पस्पर्ध ए
	संयोगे	पस्पर्धे इति सिद्धः।

स्पर्धेत
५७.

	स्पर्ध धातोः	
~~परोक्ष~~विधिनिमन्त्रणामन्त्रणाध...	लिङ् लकारे। अनु० लोपे	स्पर्ध ल
तिप्तस्झिसिप्....	लस्य तकारादेशे	स्पर्ध त
लिङः सीयुट्	सीयुडागमे। अनु० लोपे	स्पर्ध सीय् त
लिङः सलोपोऽनन्त्यस्य	सकार लोपे	स्पर्ध ईय् त
कर्तरि शप्	शबागमे। अनु० लोपे	स्पर्ध अ ईय् त
आद् गुणः	गुणादेशे	स्पर्धेय् त
लोपो व्योर्वलि	यकार लोपे	स्पर्धेत इति सिद्धः।

4. दध् धातोः

58. देधे

	दध् धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे। अनु० लोपे	दध् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ....	लकारस्य तकारादेशे	दध् त
लिट् च	आर्धधातुकं संज्ञायाम्	
लिटस्तझयोरेशिरेच्	तकारस्य एशादेशे। अनु० लोपे	दध् ए
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	दध् दध् ए
असंयोगाल्लिट् कित्	कित्वे	
अत एकहल्मध्येऽनादेशादेर्लिटि	~~एत्वे अभ्यास लोपे~~ एत्वे अभ्यासलोपे च	देधे इति सिद्धः

5. स्कुदि - स्कुद् धातोः

59. स्कुन्दते

	स्कुद् धातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे। अनु० लोपे	स्कुद् ल
तिप्तस्झिसिप्....	लकारस्य तकारे	स्कुद् त
कर्तरि शप्	शबागमे। अनु० लोपे	स्कुद् अ त
इदितो नुम् धातोः	नुमागमे। अनु० लोपे	स्कुन्दत
टित आत्मनेपदानां टेरे	टेरेत्वे	स्कुन्दते इति सिद्धः

60. चुस्कुन्दे

	स्कुद् धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे। अनु० लोपे	स्कुद् ल
तिप्तस्झिसिप्....	तकारादेशे	स्कुद् त
इदितो नुम् धातोः	नुमागमे। अनु० लोपे	स्कुन्द् त
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	स्कुन्द् स्कुन्द् त
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्याससंज्ञायाम्	
हलादिः शेषः	आदिहल शेषे प्राप्ते, परं	
शर्पूर्वाः खयः	तदभ्यासखयः शेषे (अ न्त) शेषे	कु स्कुन्द् त
कुहोश्चुः	ककारस्य चकारे	चुस्कुन्द् त
लिटस्तझयोरेशिरेच्	तकारस्य एशादेशे। अनु० लोपे	चुस्कुन्दे इति सिद्धः

६. ददधातोः
६१. दददाते

	ददधातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे। अनु० लोपे	ददल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ....	लकारस्य ~~तकारे~~ आताम् आदेशे	दद आताम्
लिट् च	आर्धधातुकी संज्ञायाम्	
~~लिट्यभ्यासस्योभयेषाम्~~		
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	ददददआताम्
असंयोगाल्लिट् कित्	कित् संज्ञायाम्	
अत एकहल्मध्येऽनादेशादेर्लिटि	एत्वाभ्यास लोपे प्राप्ते परं	
न शसददवादिगुणानाम्	इत्यनेन निषेधे	दद दद आताम्
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्यास संज्ञायाम्	
हलादिः शेषः	आदि हल शेषे	दद्द आताम्
टित आत्मनेपदानां टेरे	टेरेत्वे	दददाते इति सिद्धं।

७. स्वद् धातोः
६२. अनुस्वदते

	स्वद्धातोः	
धात्वादेः षः सः	षकारस्य सकारे	अनु स्वद्
वर्तमाने लट्	लट् लकारे। अनु० लोपे	अनुस्वद्‌ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ....	तकारादेशे	अनुस्वद्‌त
कर्तरि शप्	शबागमे। अनु० लोपे	अनुस्वद्‌अत
टित आत्मनेपदानां टेरे	टेरेत्वे	अनुस्वदते इति सिद्धं।

८. उर्द् धातोः
६३. ऊर्दते

	उर्द् धातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे। अनु० लोपे	उर्द् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ....	लस्य तकारादेशे	उर्द् त
उपधायां च	इक् दीर्घे	ऊर्द् त

कर्तरि शप्	शबागमे, अनुबन्धलोपे	ऊर्द् अ त
टित आत्मनेपदानां टेरे	टेरेत्वे	ऊर्दते इति सिद्धम्

६४. ऊर्दाञ्चक्रे

	ऊर्द् धातोः	
उपधायां च	उपधा दीर्घे	ऊर्द्
परोक्षे वर्तमाने लिट्	लिट् लकारे, अनुबन्धलोपे	ऊर्द् ल
~~तिप्तस्झि सिप्थस्थ....~~	~~लस्य तकारादेशो~~	~~ऊर्द् त~~
~~लिटस्तझयोरेशिरेच्~~ ~~इजादेश्च गुरुमतो~~	आमागमे	ऊर्द् आम ल
आमः	लिट् लुकि	ऊर्द् आम
कृञ्चानुप्रयुज्यते लिटि	कृ अनुप्रयोगे	ऊर्दाम कृ
आम्प्रत्ययवत्कृञोऽनुप्रयोगस्य	आत्मनेपद संज्ञायाम्	
पुनः परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनुबन्धलोपे	ऊर्दाम कृ ल
तिप्तस्झिसिप्....	तकारादेशे	ऊर्दाम कृ त
लिटस्तझयोरेशिरेच्	तकारस्य एशादेशे	ऊर्दाम कृ ए
इको यणचि	यण् प्राप्ते परं	
द्विर्वचनेऽचि	इत्यनेन सूत्रेण तत् निषेध	
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	ऊर्दाम कृ कृ ए
पूर्वोऽभ्यासः	अभ्यास संज्ञायाम्	
उरत्	अत् आदेशे	
उरण् रपरः	इत्यनेन रपरत्वे	ऊर्दाम कर् कृ ए
हलादिः शेषः	आदि हल् शेषे	ऊर्दाम क कृ ए
कुहोश्चुः	ककारस्य चकारे	ऊर्दाम च कृ ए
इको यणचि	इक् स्थाने यणादेशे	ऊर्दाम च क्रे
मोऽनुस्वारः नश्चापदान्तस्य झलि	अनुस्वारे	ऊर्दां चक्रे
अनुस्वारस्य ययि परसवर्णः	अनुस्वारस्य परसवर्णे	ऊर्दाञ्चक्रे इति सिद्धम्

अत् धातोः

६५. अतति

	अत् धातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे, अनुबन्धलोपे	अत् ल

तिप्तस्झि....	लस्य तिबादेशे। अनु० लोपे	अत् ति
तिङ्शित्सार्वधातुकम्	सार्वधातुक संज्ञायाम्	
कर्तरि शप्	शबागमे। अनु० लोपे	अत अति
	संयोगे	अतति इति सिद्धं।

६६' आत

	अत् धातोः	
परोक्षेलिट्	लिट् लकारे। अनु० लोपे	अत् ल
तिप्तस्झिसिप्....	लस्य तिबादेशे। अनु० लोपे	अत् ति
शेषात्कर्तरि परस्मैपदानि	परस्मैपद संज्ञायाम्	
परस्मैपदानां णलतुसुस्थलथुस	तिप् स्थाने णलादेशे। अनु० लोपे	अत् अ
लिटिधातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	अत् अत् अ
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्यास संज्ञायाम्	
हलादिः शेषः	आदि हल् शेषे	अ अत् अ
अत आदेः	अकारस्य दीर्घे	आ अत् अ
अकः सवर्णे दीर्घः	सवर्ण दीर्घे	आत इति सिद्धं।

६७. आतीत

	अत् धातोः	
लुङ्	लुङ् लकारे। अनु० लोपे	अत् ल
तिप्तस्झिसिप्....	लस्य स्थाने तिबादेशे अनु० लोपे	अत् ति
कर्तरि शप्	शप् प्राप्ते परे	
च्लि लुङि	च्लि आगमे	अत् च्लि ति
च्लेः सिच्	सिजादेशे। अनु० लोपे	अत् सति
आडजादीनाम्	आडागमे। अनु० लोपे	आ अत् सति
आटश्च	वृद्धि आदेशे	आत् सति
इतश्च	इकार लोपे	आत् स त
अस्तिसिचोऽपृक्ते	ईडागमे। अनु० लोपे	आत् स ईत
आर्धधातुकस्येड्वलादेः	इडागमे। अनु० लोपे	आत् इस ईत
इट ईटि	सकार लोपे	आत् इ ईत
अकः सवर्णे दीर्घः	सवर्ण दीर्घे	आतीत इति सिद्धं।

६८. आतिष्टाम्

	अत् धातोः	
लुङ्	लुङ् लकारे, अनु० लोपे	अत् ल
तिप्तस्झिसिप्....	लस्य स्थाने ~~तिप्~~ तस् आदेशे अनु० लोपे	अत् ~~ति~~ तस्
~~इतश्च~~	~~इकार लोपे~~	~~अत् त~~
आडजादीनाम्	आडागमे, अनु० लोपे	आ अत् तस्
आटश्च	वृद्धि एकादेशे	आतस्
कर्तरि शप्	शप् प्राप्ते परं	
च्लि लुङि	च्लि आगमे	आत् च्लि तस्
च्लेः सिच्	च्लेः स्थाने सिजादेशे अनु० लोपे	आत् स् तस्
तस्थस्थमिपां तांतंतामः	तस् स्थाने ताम् आदेशे	आत् स् ताम्
आर्धधातुकस्येड्वलादेः	इडागमे, अनु० लोपे	आतिस्ताम्
आदेशप्रत्यययोः	सकारस्य षकारे	आतिष्ताम्
ष्टुना ष्टुः	ष्टुत्वे	आतिष्टामिति सिद्धम्

६९. आतिषुः

	अत् धातोः	
लुङ्	लुङ् लकारे, अनु० लोपे	अत् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ....	लस्य स्थाने झि आदेशे	अत् झि
सिजभ्यस्तविदिभ्यश्च	झि स्थाने जुस् आदेशे, अनु० लोपे	अत् उस्
च्लि लुङि	च्लि आगमे	अत् च्लि उस्
च्लेः सिच्	च्लेः स्थाने सिजादेशे, अनु० लोपे	अत् स् उस्
आर्धधातुकस्येड्वलादेः	इडागमे, अनु० लोपे	अत् इ स् उस्
आदेशप्रत्यययोः	षत्वे, संयोग	अतिषुस्
आडजादीनाम्	आडागमे, अनु० लोपे	आ अतिषुस्
आटश्च	वृद्धि एकादेशे	आतिषुस्
	सस्य रुत्व विसर्गे	आतिषुः इति सिद्धम्

७०. च्युतिर् - च्युत् धातोः

७०. च्योतति

	च्युत धातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे । अनु० लोपे	च्युत ल
तिप्तस्झि...	तिबादेशे । अनु० लोपे	च्युत ति
पुगन्तलघूपधस्य च	गुणादेशे	च्योत ति
तिङ्शित्सार्वधातुकं	सार्वधातुके संज्ञायाम्	
कर्तरि शप्	शबागमे । अनु० लोपे	च्योत अति
	संयोगे	च्योततीति सिद्धम्।

७१. चुच्योत

	च्युत धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे । अनु० लोपे	च्युत ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	तिबादेशे	च्युत तिप्
शेषात्कर्तरि परस्मैपदं	परस्मैपद संज्ञायाम्	
परस्मैपदानां णलतुसुस्...	तिप् स्थाने णलादेशे । अनु० लोपे	च्युत अ
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	च्युत च्युत अ
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्यास संज्ञायाम्	
हलादिः शेषः	आदि हल् शेषे	चुच्युत
पुगन्तलघूपधस्य च	उपधागुणे	चुच्योतेति सिद्धम्।

७२. अच्युतत् / अच्योतीत्

	च्युत धातोः	
लुङ्	लुङ् लकारे । अनु० लोपे	च्युत ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	तिबादेशे । अनु० लोपे	च्युत ति
इतश्च	इकारस्य लोपे	च्युत त
लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे । अनु० लोपे	अच्युत त
च्लि लुङि	च्लि आगमे	अच्युत च्लि त
इरितो वा	विकल्पेन च्लेः स्थाने अङ्	
	आदेशे । अनु० लोपे	अच्युत अत
पुगन्तलघूपधस्य च	गुण प्राप्ते परं	
क्ङिति च	इत्यनेन निषेधे	अच्युतत् इति सिद्धम्

	अड़भाव पक्षे	
च्लेः सिच्	सिजादेशे, अनु० लोपे	अच्युत च्लि त
अस्तिसिचोऽपृक्ते	ईडागमे, अनु० लोपे	अच्युत स त
आर्धधातुकस्येड्वलादेः	इडागमे, अनु० लोपे	अच्युत स ई त
इट ईटि	सकार लोपे	अच्युत इ स ई त
अकः सवर्णे दीर्घः	सवर्ण दीर्घे	अच्युत इ ई त
पुगन्तलघूपधस्य च	अधा गुण आदेशे	अच्युतीत
		अच्योतीतिति सिद्धं।

11. मन्थ् धातोः
13. मथ्यात

	मन्थ् धातोः	
आशिषि लिङ्लोटौ	आशीर्लिङ् लकारे, अनु० लोपे	मन्थ् ल
तिप्तस्झिसिप्मस्थ...	तिबादेशे, अनु० लोपे	मन्थ् ति
इतश्च	इकार लोपे	मन्थ् त
लिङाशिषि	आर्धधातुक संज्ञायाम्	
यासुट् परस्मैपदेषूदात्तो ङिच्च	यासुडागमे, अनु० लोपे	मन्थ्यास त
स्कोः संयोगाद्योरन्ते च	सकार लोपे	मन्थ्यात
किदाशिषि	कित्वे	
अनिदितां हल उपधायाः क्ङिति	नकार लोपे	मथ्यात इति सिद्धं

12. षिध् धातोः
14. सेधति

	षिध् धातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे, अनु० लोपे	षिध् ल
तिप्तस्झिसिप्...	तिबादेशे, अनु० लोपे	षिध् ति
धात्वादेः षः सः	षकारस्य सकारे	सिध् ति
पुगन्तलघूपधस्य च	गुणे	सेध् ति
तिङ् शित्सार्वधातुकम्	सार्वधातुक संज्ञायाम्	
कर्तरि शप्	शबागमे, अनु० लोपे	सेध् अ ति
	संयोगे	सेधति इति सिद्धं।

९५. सिषेध

	षिध धातोः	
धात्वादेः षः सः	षकारस्य सकारे	सिध
~~वर्तमाने लट्~~ परोक्षेलिट्	लिट् लकारे, अनुबन्धलोपे	सिध ल
~~तिप्तस्झि~~ शेषात्कर्तरि परस्मैपदं	परस्मैपद संज्ञायाम्	
तिप्तस्झिसिप्थस्थ....	तिबादेशे	सिध तिप्
परस्मैपदानां णलतुसुस्थलथु...	तिप् स्थाने णलादेशे, अनुबन्धलोपे	सिध अ
लिटिधातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	सिध सिध अ
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्यास संज्ञायाम्	
हलादिः शेषः	आदि हल शेषे	सि सिध
पुगन्तलघूपधस्य च	गुणे	सि सेध
आदेश प्रत्यययोः	सकारस्य षकारे	सिषेधेति सिद्धं।

९६. सेधिता

	षिध धातोः	
धात्वादेः षः सः	षकारस्य सकारे	सिध
अनद्यतने लुट्	लुट् लकारे, अनुबन्धलोपे	सिध ल
शेषात्कर्तरि परस्मैपदं	परस्मैपद संज्ञायाम्	
तिप्तस्झि सिप्थस्थ	तिबादेशे	सिध तिप्
लुटः प्रथमस्य डारौरसः	तिप् स्थाने डा आदेशे अनुबन्धलोपे	सिध आ
स्यतासी लृलुटोः	तासागमे	सिध तास् आ
आर्धधातुकं शेषः	आर्धधातुकं संज्ञायाम्	
आर्धधातुकस्येड्वलादेः	इडागमे, अनुबन्धलोपे	सिधितास् आ।
टेः	डित्सामर्थ्याद् अभस्यापि टेर्लोपः	सिधित् आ
पुगन्तलघूपधस्य च	उपधा गुणे	सेधिता इति सिद्धं।

९७. असेधीत

	षिध धातोः	
धात्वादेः षः सः	षकारस्य सकारे	सिध
पुगन्तलघूपधस्य च	उपधा गुणे	सेध

लुङ्	लुङ्लकारे, अनुबन्धलोपे	सेधल्
तिप्तस्झिसिप् ...	तिबादेशे, अनुबन्धलोपे	सेधति
इतश्च	इकारस्यलोपे	सेधत्
लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे, अनुबन्धलोपे	असेधत्
च्लि लुङि	च्लि आगमे	असेधच्लित्
च्लेः सिच्	सिजादेशे, अनुबन्धलोपे	असेधस् त्
आर्धधातुकं शेषः	आर्धधातुक संज्ञायां	
आर्धधातुकस्येड्वलादेः	इडागमे, अनुबन्धलोपे	असेधिस् त्
अस्तिसिचोऽपृक्ते	ईडागमे, अनुबन्धलोपे	असेधिस् ईत्
इट ईटि	सकार लोपे	असेधिईत्
अकः सवर्णे दीर्घः	सवर्ण दीर्घे	असेधीत् इति सिद्धम्

13. षिधू - षिध धातोः

18. सिषेद्ध / सिषेधिथ

	षिध धातोः	
धात्वादेः षः सः	षकारस्य सकारे	सिध
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनुबन्धलोपे	सिधल्
शेषात्कर्तरि परस्मैपदं	परस्मैपद संज्ञायाम्	
तिप्तस्झिसिप् ...	सिबादेशे,	सिध सिप्
पुगन्तलघूपधस्य च	उपधा गुणादेशे	सेध सिप्
परस्मैपदानां णलतुसुस्थल...	थलादेशे, अनुबन्धलोपे	सेध थ
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	सेध सेध थ
पूर्वोऽभ्यासः	अभ्यास संज्ञायाम्	
हलादिः शेषः	आदि हल् शेषे	से सेध थ
ह्रस्वः	ह्रस्वे	सि सेध थ
आदेशप्रत्यययोः	सकारस्य षकारे	सिषेध थ
~~स्वरति सूति सूयति धूञूदितो वा~~	~~विकल्पेन इडागमम्~~	~~सि~~
आर्धधातुकं शेषः	आर्धधातुके संज्ञायाम्	
आर्धधातुकस्येड्वलादेः	नित्य इट् प्राप्ते परं	
स्वरतिसूतिसूयतिधूञूदितो वा	विकल्पेन इडागमे	सिषेधिथ इति सिद्धम् (1)

	इडभावपक्षे	सिषेध् थ
झषस्तथोर्धोऽधः	थकारस्य धकारे	सिषेध् ध
झलां जश् झशि	पूर्वधकारस्य दकारे	सिषेद्ध इति रूपं (2)

१९. सेद्धा / सेधिता

	सिध् धातोः	
अनद्यतने लुट्	लुट् लकारे, अनु० लोपे	षिध् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्...	तिबादेशे,	षिध् तिप्
धात्वादेः षः सः	षकारस्य सकारे	सिध् तिप्
पुगन्तलघूपधस्य च	गुणादेशे	सेध् तिप्
स्यतासी लृलुटोः	तासागमे	सेध् तास् तिप्
आर्धधातुकं शेषः	आर्धधातुकं संज्ञायाम्	
लुटः प्रथमस्य डारौरसः	डा आदेशे, अनु० लोपे	सेध् तास् आ
टेः	डित्वसामर्थ्याद् अभस्यापि टेर्लोपः	सेध् त् आ
स्वरतिसूतिसूयतिधूञूदितो वा	विकल्पेन इडागमे, अनु० लोपे	सेधिता इति सिद्धं (1)
	इडभावे	सेध् ता
झषस्तथोर्धोऽधः	तकारस्य धकारे	सेध् धा
झलां जश् झशि	पूर्व धकारस्य दकारे	सेद्धा इति रूपं (2)

२०. सेत्स्यति / सेधिष्यति

	सिध् धातोः	
धात्वादेः षः सः	षकारस्य सकारे	सिध्
लृट् शेषे च	लृट् लकारे, अनुबन्धलोपे	सिध् ल
शेषात्कर्तरि परस्मैपदम्	परस्मैपद संज्ञायाम्	
तिप्तस्झिसिप्थस्...	तिबादेशे, अनुबन्धलोपे	सिध् ति
पुगन्तलघूपधस्य च	गुणे	सेध् ति
स्यतासी लृलुटोः	स्य आगमे	सेध् स्यति
आर्धधातुकं शेषः	आर्धधातुकसंज्ञायाम्	
आर्धधातुकस्येड्वलादेः	इडागमे, अनुबन्धलोपे	सेधिस
स्वरतिसूतिसूयतिधूञूदितो वा	विकल्पेन इडागमे, अनु० लोपे	सेध् इस्यति

आदेशप्रत्यययोः	सकारस्य षकारे	सेधिष्यति इतिरूपं (1)
~~झलां जशोऽन्ते~~ खरि च	इडभाव पक्षे ~~अभावे~~	सेध्स्यति ~~सेद्स्यति~~ सेत्स्यति इतिरूपं (2)

८१. ~~असैत्सीत्~~ असैत्सीत् / असेधीत्

	षिध् धातोः	
धात्वादेः षः सः	षकारस्य सकारे	सिध्
लुङ्	लुङ् लकारे। अनु॰ लोपे	सिध् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य स्थाने तिबादेशे। अनु॰ लोपे	सिध् ति
~~पुगन्तलघूपधस्य च~~	~~उपधा गुणे~~	~~सेधति~~
लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे। अनु॰ लोपे	असिध् ति
च्लि लुङि	च्लि आगमे	असिध् च्लि ति
च्लेः सिच्	सिजादेशे। अनु॰ लोपे	असिध् स् ति
वदव्रजहलन्तस्याचः	वृद्धि आदेशे	असैध् स् ति
इतश्च	इकार लोपे	असैध् स् त्
अस्तिसिचोऽपृक्ते	ईडागमे। अनु॰ लोपे	असैध् सीत्
स्वरतिसूतिसूयतिधूञूदितो वा	विकल्पेन इडादेशे, तस्य अभावे पक्षे	असैध् सीत्
खरि च	धकारस्य चर्त्वम्	असैत्सीत् इतिरूपं (1)
	इडभावे अनु॰ लोपे	असिध् इस् ईत्
इट ईटि	सकार लोपे	असिध् इ ई त्
अकः सवर्णे दीर्घः	दीर्घे	असिधीत्
पुगन्तलघूपधस्य च	उपधा गुणः	असेधीतितिरूपं (2)

८२. असैद्धाम् / ~~असेधीताम्~~

	षिध् धातोः	
धात्वादेः षः सः	षकारस्य सकारे	सिध्
लुङ्	लुङ् लकारे। अनु॰ लोपे	सिध् ल
तिप्तस्झिसिप्...	तसादेशे	सिध् तस्
तस्थस्थमिपां तांतंतामः	तस स्थाने तामादेशे	सिध् ताम्
~~लङ्~~ लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे। अनु॰ लोपे	असिध् ताम्

वदव्रजहलन्तस्याचः	उपधावृद्धि आदेशे	असैधताम
च्लि लुङि	च्लि आगमे	असैध च्लि ताम
च्लेः सिच्	सिजादेशे। अनुबन्धलोपे	असैध स् ताम
~~अस्ति सिचोऽपृक्ते~~	~~ईडागमे। अनुबन्धलोपे~~	~~असैधस् ई ताम~~
झलो झलि	सकारलोपे	असैध ताम
झषस्तथोर्धोऽधः	तकारस्य धकारे	असैध धाम
झलां जश् झशि	पूर्वधकारस्य दकारः	असैद्धाम
स्वरतिसूतिसूयतिधूञूदितो वा	विकल्पेन इडभावे	असैद्धाम इति सिद्धम् (1)
	इड्भाव पक्षे	असिध इ स् ताम
~~इट ईटि अस्तिसिचोऽपृक्ते~~	ईडागमे। अनुबन्धलोपे	असिध इ स् ई ताम
इट ईटि	सकार लोपे	असिध इ ई ताम
पुगन्तलघूपधस्य च	गुणे	असेध इ ई ताम
अकः सवर्णे दीर्घः	सवर्णदीर्घे	असेधीताम् इति सिद्धम् (2)

८३. असैत्सुः

षिध धातोः

धात्वादेः षः सः	षकारस्य सकारे	सिध
लुङ्	लुङ्लकारे। अनुबन्धलोपे	सिध ल्
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य झि आदेशे	सिध झि
~~लुङ्~~ लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे। अनुबन्धलोपे	असिध झि
च्लि लुङि	च्लि आगमे	असिध च्लि झि
च्लेः सिच्	च्लेः स्थाने सिच् अनुबन्धलोपे	असिध स झि
सिजभ्यस्तविदिभ्यश्च	झि स्थाने जुस आदेशे। अनुबन्धलोपे	असिध स उस
स्वरतिसूतिसूयतिधूञूदितो वा	विकल्पेन इट्। तस्य अभावे	असिध सुस
खरि च	धकारस्य चर्त्वम्	असित्सुस
वदव्रजहलन्तस्याचः	उपधा वृद्धि आदेशे	असैत्सुस
	सस्य रुत्व विसर्गे	असैत्सुः इति सिद्धम् (1)
	इड्भावपक्षे	असिध इ सुस
पुगन्तलघूपधस्य च	गुणे	असेधिसुस
आदेशप्रत्यययोः	सकारस्य षकारे	असेधिषुस
	सस्य रुत्वविसर्गे	असेधिषुः इति रूपम् (2)

८४. असैत्सीः / असेधीः

	सिध् धातोः	
धात्वादेः षः सः	षकारस्य सकारे	सिध
लुङ्	लुङ् लकारे। अनु॰ लोपे	सिध ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ....	सिबादेशे। अनु॰ लोपे	सिध सि
इतश्च	इकार लोपे	सिध स
लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे। अनु॰ लोपे	असिध स
च्लि लुङि	च्लि आगमे	असिध च्लि स
च्लेः सिच्	च्लेः स्थाने सिजादेशे अनु॰ लोपे	असिध स स
अस्तिसिचोऽपृक्ते	ईडागमे। अनु॰ लोपे	असिधसीस
स्वरतिसूतिसूयतिधूञूदितो वा	इडागमे विकल्पे तस्य अभावे पक्षे	असिधसीस
वदव्रजहलन्तस्याचः	उपधा वृद्धि आदेशे	असैध सीस
खरि च	धकारस्य चर्त्वम्	असैत् सीस
	सस्य रुत्व विसर्गे	असैत्सीः इति सिद्धं
	इट् भाव पक्षे	असिध् ईसीस
पुगन्तलघूपधस्य च	गुणे	असेधिसीस
इट ईटि	सकारलोपे	असेधिईस
अकः सवर्णे दीर्घः	दीर्घे	असेधीस
	सस्य रुत्व विसर्गे	असेधीः इति रूपं

८५. असैद्धम्

	सिध् धातोः	
धात्वादेः षः सः	षकारस्य सकारे	सिध
लुङ्	लुङ् लकारे। अनु॰ लोपे	सिध ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ....,	लस्य थसादेशे	सिध थस
लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे। अनु॰ लोपे	असिध थस
तस्थस्थमिपां तांतंतामः	थस स्थाने तमादेशे	असिध तम
च्लि लुङि	च्लि आगमे	असिध च्लि तम
च्लेः सिच्	च्लेः स्थाने सिजादेशे अनु॰ लोपे	असिध स तम

स्वरतिसूतिसूयतिधूञूदितो वा	विकल्पेन इडागमे प्राप्ते तस्य अभावपक्षे	असिध्स्तम्
झलो झलि	सकारलोपे	असिध्तम्
झषस्तथोर्धोऽधः	तकारस्य धकारे	असिध्धम्
झलां जश् झशि	धकारस्य दकारे	असिद्धम्
वदव्रजहलन्तस्याचः	उपधा वृद्धि आदेशे	असैद्धमिति सिद्धं ①
	इट् भावपक्षे	असिध् इस् तम्
पुगन्तलघूपधस्य च	गुणादेशे	असेधिस्तम्
आदेशप्रत्यययोः	सकारस्य षकारे	असेधिष्तम्
ष्टुना ष्टुः	ष्टुत्वे	असेधिष्टम् इति रूपं ②

२६. असैद्ध

	षिध धातोः	
धात्वादेः षः सः	षकारस्य सकारे	सिध
लुङ्	लुङ्लकारे, अनुबन्धलोपे	सिध् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ ←---	लस्य स्थाने थ आदेशे	सिध् थ
तस्थस्थमिपां तांतंतामः	थस्य स्थाने तकार आदेशे	सिध् त
लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे, अनुबन्धलोपे	असिध् त
च्लि लुङि	च्लि आगमे	असिध् च्लि त
च्लेः सिच्	च्लेः स्थाने सिजादेशे, अनुबन्धलोपे	असिध् स् त
स्वरतिसूतिसूयतिधूञूदितो वा	विकल्पे इडागमे प्राप्ते।	
	अभावपक्षे	असिध् स त
झलो झलि	सकारलोपे	असिध् त
झषस्तथोर्धोऽधः	तकारस्य धकारे	असिध् ध
झलां जश् झशि	पूर्वधकारस्य दकारे	असिद्ध
वदव्रजहलन्तस्याचः	उपधा वृद्धि आदेशे	असैद्धेति सिद्धं ①
	इट् भावपक्षे	असिध् इस् त
पुगन्तलघूपधस्य च	उपधा गुणे	असेधिस् त
आदेशप्रत्यययोः	सकारस्य षकारे	असेधिष्त
ष्टुना ष्टुः	ष्टुत्वे	असेधिष्टेति रूपं ②

८७. असैत्सम्

	षिध् धातोः	
धात्वादेः षः सः	षकारस्य सकारे	सिध्
लुङ्	लुङ् लकारे, अनुबन्धलोपे	सिध्ल
तिप्तस्झिसिप्...	सिबादेशे	सिध् सिप्
तस्थस्थमिपां तांतंतामः	मिप् स्थाने अम् आदेशे	सिध् अम्
लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे, अनुबन्धलोपे	अ सिध् अम्
च्लि लुङि	च्लि आगमे	अ सिध् च्लि अम्
च्लेः सिच्	च्लेः स्थाने सिजादेशे, अनुबन्धलोपे	असिध् स् अम्
स्वरतिसूतिसूयतिधूञूदितो वा	इडागमो विकल्पेन प्राप्ते,	
	इड् अभाव पक्षे	असिध् स् अम्
खरि च	धकारस्य तकारे	असित्सम्
वदव्रजहलन्तस्याचः	उपधा वृद्धि आदेशे	असैत्सम् इति सिद्धं ①
	इट् भाव पक्षे	अ सिध् इस् अम्
पुगन्तलघूपधस्य च	उपधा गुणे	असेधिस् अम्
आदेशप्रत्यययोः	सकारस्य षकारे	असेधिषम् इति रूपं ②

८८. असैत्व

	षिध् धातोः	
धात्वादेः षः सः	षकारस्य सकारे	सिध्
लुङ्	लुङ् लकारे, अनुबन्धलोपे	सिध् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	वसादेशे	सिध् वस्
लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे	अ सिध् वस्
नित्यं ङितः	सकार लोपे	अ सिध् व
च्लि लुङि	च्लि आगमे	अ सिध् च्लि व
च्लेः सिच्	च्लेः स्थाने सिजादेशे, अनुबन्धलोपे	अ सिध् स् व
स्वरतिसूतिसूयतिधूञूदितो वा	इडागमो विकल्पेन प्राप्ते इड् अभावे	
खरि च	धकारस्य तकारे	असित्स्व
वदव्रजहलन्तस्याचः	उपधा वृद्धि आदेशे	असैत्स्व
झलो झलि	सकारलोपे	असैत्वेति सिद्धं
	इट् भाव पक्षे	असिध् इस् व

पुगन्तलघूपधस्य च	उपधा गुण	असेध् इस् व
आदेशप्रत्यययोः	सकारस्य षकारे	असेधिष्वेतिरूपम्

१४. खाद् धातोः

५९. खादति

खाद् धातोः

वर्तमाने लट् — लट् लकारे, अनु० लोप — खाद् ल

तिप्तस्झिसिप्थस्थ . . . — तिबादेशे, अनु० लोप — खाद् ति

तिङ्शित्सार्वधातुकम् — सार्वधातुक संज्ञायाम् — खाद् ति

कर्तरि शप् — शबागमे, अनु० लोप — खाद् अ ति

संयोगे — खादतीति सिद्धम्।

६०. चखाद

खाद् धातोः

परोक्षे लिट् — लिट् लकारे, अनु० लोप — खाद् ल

शेषात्कर्तरि परस्मैपदं — परस्मैपद संज्ञायाम्

तिप्तस्झिसिप् . . . — तिबादेशे — खाद् तिप्

परस्मैपदानां णलतुसुस्थलथुसण — तिप् स्थाने णलादेशे, अनु० लोप — खाद् अ

लिटि धातोरनभ्यासस्य — द्वित्वे — खाद् खाद् अ

पूर्वोऽभ्यासः — पूर्वस्य अभ्यास संज्ञायाम्

हलादिः शेषः — आदि हल् शेषे — ख खाद

~~अभ्यासे चर्च~~ कुहोश्चुः — ~~चर्त्वे~~ खकारस्य छकारे — ~~चखाद खादेति सिद्धम्~~

कुहोश्चुः अभ्यासे चर्च — छकारस्य चकारे — चखादेति सिद्धम्

१५. खद् धातोः

६१. खदति

खद् धातोः

वर्तमाने लट् — लट् लकारे, अनु० लोप — खद् ल

तिप्तस्झिसिप् . . . — तिबादेशे, अनु० लोप — खद् ति

कर्तरि शप् — शबागमे, अनु० लोप — खद् अ ति

संयोगे — खदतीति सिद्धम्।

६२. चखाद

खद् धातोः

परोक्षे लिट् — लिट् लकारे, अनु० लोप — खद् ल

शेषात्कर्तरि परस्मैपदं	परस्मैपदसंज्ञायाम्	
तिप्तस्झिसिप्थस्थ	तिबादेशे	खद् तिप्
परस्मैपदानां णलतुसुस्थलथुस्	तिप् स्थाने णलादेशे, अनुबन्धलोपे	खद् अ
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	खद् खद् अ
पूर्वोऽभ्यासः	अभ्यास संज्ञायाम्	
हलादि शेषः	आदि हल शेषे	खखद् अ
कुहोश्चुः अभ्यासे चर्च	खकारस्य छकारे ~~चर्त्वे~~ छकारस्य ~~ककारस्य~~ चकारे	छखद
अत उपधायाः	उपधा वृद्धयाम्	चखद
		चखादेति सिद्धम्।

63. चखाद / चखद

	खद् धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनुबन्धलोपे	खद् ल
तिप्तस्झिसिप्	मिबादेशे	खद् मिप्
परस्मैपदानां णलतुसुस्थलथुस्	मिप् स्थाने णल् आदेशे अनुबन्धलोपे	खद् अ
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	खद् खद् अ
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्यास संज्ञायाम्	
हलादि शेषः	आदि हल शेषे	खखद
~~अभ्यासे चर्च~~	~~खकारस्य ककारे~~	~~कखद~~
कुहोश्चुः अभ्यासे चर्च	~~ककारस्य चकारे~~ खकारस्य छकारे छकारस्य चकारे	~~कखद~~ छखद चखद
णलुत्तमो वा अत उपधायाः	उपधा वृद्धयाम् परं	चखद
	विकल्पेन णित्त्वं अतः	चखद (1)
	वृद्धौ पक्षे	चखाद (2) इति सिद्धम्।

64. अखादीत् / अखदीत्

	खद् धातोः	
लुङ् ~~लकारे~~	लुङ् लकारे, अनुबन्धलोपे	खद् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थमिब्वस्,	लस्य तिबादेशे, अनुबन्धलोपे	खद् ति
इतश्च	इकारलोपे	खद् त्
लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे, अनुबन्धलोपे	अखद् त
च्लि लुङि	च्लि आगमे	अखद् च्लि त

च्लेः सिच्	च्लेः स्थाने सिजादेशे। अनु० लोपे	अखद् स् त
आर्धधातुकं शेषः	आर्धधातुक संज्ञायाम्	
आर्धधातुकस्येड्वलादेः	इडागमे। अनु० लोपे	अखद् इस् त
अस्तिसिचोऽपृक्ते	ईडागमे। अनु० लोपे	अखद् इस् ईत
अतो हलादेर्लघोः	विकल्पेन वृद्धि आदेशे	अखाद् इस् ईत
इट ईटि	सकार लोपे	अखाद् इ ईत
अकः सवर्णे दीर्घः	सवर्णदीर्घे	(1) अखादीत् इति सिद्धं
	वृद्धि अभाव पक्षे	(2) अखदीत् इति रूपं।

ध: बद्धातोः
बबाद

६५.

	बद् धातोः	
परोक्षे लिट् ।	लिट् लकारे। अनु० लोपे	बद् ल
तिप्तस्झिसिप्...	तिबादेशे	बद् तिप्
परस्मैपदानां णलतुसुस्थलथुण	तिप् स्थाने णलादेशे। अनु० लोपे	बद् अ
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	बद् बद् अ
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्यास संज्ञायाम्	
हलादिः शेषः	आदि हल शेषे	बबद
अत उपधायाः	उपधा वृद्धि आदेशे	बबादेति सिद्धं।

६६: बेदतुः

	बद् धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे। अनु० लोपे	बद् ल्
तिप्तस्झिसिप्थस्थमिप्...	लस्य स्थाने तसादेशे	बद् तस्
परस्मैपदानां णलतुसुस्थलथुस...	तस् स्थाने अतुस् आदेशे	बद् अतुस्
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	बद् बद् अतुस्
असंयोगाल्लिट् कित्	कित्वे	
अत एकहल्मध्येऽनादेशादेर्लिटि	अभ्यास लोपे अकारस्य एकारे	बेदतुस्
	सस्य रुत्व विसर्गे	बेदतुः इति सिद्धं।

६६. बेदिथ

	बद् धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनु० लोपे	बद् ल
तिप्तस्झिसिप् ...	लस्य सिबादेशे,	बद् सिप्
परस्मैपदानां णलतुसुस्थल...	सिप् स्थाने थलादेशे	बद् थल
	अनुबन्ध लोपे	बद् थ
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	बद् बद् थ
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्यास संज्ञायाम्	
थलि च सेटि	अभ्यास लोपे अकारस्य एकार आदेशे	बेद् थ
आर्धधातुकस्येड्वलादेः	इडागमे, अनु० लोपे	बेदिथेति सिद्धं।

६७. बबाद / बबद

	बद् धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनु० लोपे	बद् ल
तिप्तस्झिसिप् ...	लस्य सिबादेशे	बद् सिप्
परस्मैपदानां णलतुसुस्थल...	सिप् स्थाने णलादेशे, अनु० लोपे	बद् अ
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	बद् बद् अ
पूर्वोऽभ्यासः	अभ्यास संज्ञायाम्	
हलादिः शेषः	आदि हल शेषे	ब बद् अ
णलुत्तमो वा	विकल्पेन णिद्भावे	
	णित् अभाव पक्षे	बबद इति सिद्धं (1)
	णित् भाव पक्षे	बबद
अत उपधायाः	वृद्धि आदेशे	बबादेति रूपं (2)

६८. अबादीत् / अबदीत्

	बद् धातोः	
लुङ्	लुङ् लकारे, अनु० लोपे	बद् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ ...	लस्य तिबादेशे, अनु० लोपे	बद् ति
इतश्च	इकार लोपे	बद् त
लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे, अनु० लोपे	अबद् त

च्लि लुङि	च्लि आगमे	अबद्च्लि त
च्लेः सिच्	च्लेः स्थाने सिजादेशः। अनु० लोपे	अबद्स्त
आर्धधातुकस्येड्वलादेः	इडागमे। अनु० लोपे	अबद्इस्त
अतो हलादेर्लघोः	विकल्पेन वृद्धि आदेशे	अबाद्इस्त
अस्तिसिचोऽपृक्ते	ईडागमे। अनु० लोपे	अबाद्इस्ईत
इट ईटि	सकार लोपे	अबाद्इईत
अकः सवर्णे दीर्घः	दीर्घादेशे	अबादीत् इतिसिद्धं
	वृद्धि अभाव पक्षे	अबदीतिति रूपं (१)

९७. गद्धातोः
९८. जगाद

	गद्धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे। अनु० लोपे	गद्ल्
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तिबादेशे।	गद्तिप्
परस्मैपदानां णलतुसुस्थल...	तिप् स्थाने णलादेशे। अनु०लोपे	गद्अ
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	गद्गद्अ
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्यास संज्ञायाम्	
हलादिः शेषः	आदि हल् शेषे	गगद
कुहोश्चुः	गकारस्य जकारे आदेशे	जगद
अत उपधायाः	वृद्धि आदेशे	जगादेतिसिद्धं।

९९. णद्धातोः
१००. नदति

	णद् धातोः	
णोनः	णकारस्य नकारे	नद्
वर्तमाने लट्	लट् लकारे अनु० लोपे	नद्ल्
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	तिबादेशे। अनु० लोपे	नद्ति
कर्तरि शप्	शबागमे। अनु० लोपे	नदति इतिसिद्धं।

१९. अर्दधातोः
१०१. आनर्द

	अर्द् धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे। अनु० लोपे	अर्द्ल्

तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	तिबादेशे।	अर्द्तिप्
परस्मैपदानांणलतुसुस्थ..	तिप् स्थाने णलादेशे।अनु०लोपे	अर्द्अ
लिटिधातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	अर्द्अर्द्अ
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्यास संज्ञायाम्	
हलादिः शेषः	आदिहल शेषे अक्षरस्य शेषत्वे	अअर्द्अ
अत आदेः	अभ्यास दीर्घे	आअर्द्अ
तस्मान्नुड्द्विहलः	नुडागमे।अनु०लोपे	आन् अर्द्
	संयोगे	आनर्देतिसिद्धः।

१०२. आर्दीत

	अर्द्धातोः	
लुङ्	लुङ् लकारे।अनु०लोपे	अर्द्ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तिबादेशे।अनु०लोपे	अर्द्ति
इतश्च	इकार लोपे	अर्द्त्
आडजादीनाम्	आडागमे।अनु०लोपे	आअर्द्त्
आटश्च	वृद्धि एकादेशे (वृद्धौ)	आर्द्त्
च्लि लुङि	च्लि आगमे	आर्द्च्लित्
च्लेः सिच्	च्लेः स्थाने सिजादेशे।अनुलोपे	आर्द्स्त्
आर्धधातुकास्येड्वलादेः	इडागमे।अनु० लोपे	आर्द्इस्त्
अस्ति सिचोऽपृक्ते	ईडागमे।अनु० लोपे	आर्द्इस्ईत्
इट ईटि	सकार लोपे	आर्द्इईत्
अकः सवर्णे दीर्घः	दीर्घादेशे	आर्दीत् इतिसिद्धः

२०. टुनदि धातोः

१०३. नन्दति

	टुनदि धातोः	
आदिर्ञिटुडवः	'टु' इत्संज्ञायाम्	
तस्य लोपः	'टु' इति लोपे	नद्
इदितो नुम् धातोः	नुमागमे।अनु०लोपे	नन्द्
वर्तमाने लट्	लट् लकारे।अनु०लोपे	नन्द्ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	तिबादेशे	नन्द्ति

कर्तरि शप्	शबागमे। अनु० लोपे संयोगे	नन्द अति नन्दति इति सिद्धम्।

104. नन्द्यात्

	टुनदि धातोः	
आदिर्ञिटुडवः	इत्संज्ञायाम्	
तस्य लोपः	टु इति लोपे	नन्द्
इदितो नुम्धातोः	नुमागमे। अनु० लोपे	नन्द्
आशिषि लिङ्लोटौ	आ० लिङ् लकारे। अनु० लोपे	नन्द् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ....	तिबादेशे। अनु० लोपे	नन्द् ति
इतश्च	इकार लोपे	नन्द् त
यासुट्परस्मैपदेषूदात्तो ङिच्च	यासुडागमे। अनु० लोपे	नन्द् यास् त
सुट्तिथोः	सुडागमे। अनु० लोपे	नन्द् यास् स् त
स्कोः संयोगाद्योरन्ते च	उभयो सकारलोपे	नन्द् यात = नन्द्यात् इति सिद्धम्।

उख धातोः
105. ओखति

	उख धातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे। अनु० लोपे	उख ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ....	तिबादेशे। अनु० लोपे	उख ति
पुगन्तलघूपधस्य च	उपधा गुणे	ओख ति
कर्तरि शप्	शबागमे। अनु० लोपे	ओखतीति सिद्धम्।

106. उवोख

	उख धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे। अनु० लोपे	उख ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ	लस्य तिबादेशे। अनु० लोपे	उख ति
पुगन्तलघूपधस्य च	उपधा गुणे	ओख ति
परस्मैपदानां णलतुसुस्थल...	तिप्स्थाने णलादेशे। अनु० लोपे	ओख अ
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	ओख ओख अ
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्यास संज्ञायाम्	
हलादि शेषः	आदि हल् शेषे	ओ ओख अ

ह्रस्वः अभ्यासस्यासवर्णे	ह्रस्वे अङादेशे, अनुलोपे	उओरव उव् ओस् उवोस् इति सिद्धं।

91. मुच्लृ धातोः
108. अमुचत/अमुचीत

	मुच् धातोः	
लुङ्	लुङ् लकारे, अनु० लोपे	मुच् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ	लस्य तिबादेशे, अनु० लोपे	मुच् ति
इतश्च	इकार लोपे	मुच् त
लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे, अनु० लोपे	अमुच् त
च्लि लुङि	च्लि आगमे	अमुच् च्लि त
इरितो वा / लृदितः ...	विकल्पेन च्लि स्थाने अङ् आदेशे, अनुलोपे	अमुच् अ त
		अमुचत् इति सिद्धं (1)
	अभावपक्षे	अमुच् च्लि त्
च्लेः सिच्	च्लि स्थाने सिच्, अनुलोपे	अमुच् स त्
आर्धधातुकस्येड्वलादेः	इडागमे, अनु० लोपे	अमुच् इ स् त्
अस्तिसिचोऽपृक्ते	ईडागमे, अनु० लोपे	अमुच् इ स् ई त्
इट ईटि पुगन्तलघूपधस्य च	सकार लोपे	अमुच् इ ई त्
अकः सवर्णे दीर्घः	दीर्घादेशे / गुणे	अमुचीत् अमुचीत् इति सिद्धं (2)

92. अर्च् धातोः
108. आनर्च

	अर्च् धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनु० लोपे	अर्च् ल
तिप्तस्झिसिप् ...	लस्य तिबादेशे	अर्च् तिप्
परस्मैपदानां णलतुसुस्थ ...	तिप् स्थाने णलादेशे, अनुलोपे	अर्च् अ
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	अर्च् अर्च् अ
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्यास संज्ञायाम्	
हलादिः शेषः	आदि हल शेषे	अ अर्च् अ
अत आदेः	अकारस्य दीर्घे	आ अर्च

तस्मान्नुड् द्विहलः	नुडागमे। अनुबन्धलोपे संयोगे	आन् अर्च आनर्चेति सिद्धः।

२४. अज् धातोः
११०. विवाय

	अज् धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे। अनुबन्धलोपे	अज् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ..	लस्य तिबादेशे	अज् तिप्
परस्मैपदानां णलतु..	तिप् स्थाने णलादेशे, अनुबन्धलोपे	अज् अ
	आर्धधातुकसंज्ञायाम्	
लिट् च	अज् स्थाने वी आदेशे	वी अ
अजेर्व्यघञपोः	द्वित्वे	वी वी अ
लिटि धातोरनभ्यासस्य	पूर्वस्य अभ्यास संज्ञायाम्	
पूर्वोऽभ्यासः	ह्रस्वे	वि वी अ
ह्रस्वः	वृद्धि आदेशे	वि वै अ
अचो ञ्णिति	आयादेशे	वि व् आय् अ
एचोऽयवायावः	संयोगे	विवायेति सिद्धः।

१११. विव्यतुः

	अज् धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे। अनुबन्धलोपे	अज् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ..	लस्य तसादेशे	अज् तस्
परस्मैपदानां णलतुसुस्थल..	तस् स्थाने अतुसादेशे	अज् अतुस्
लिट् च	आर्धधातुकसंज्ञायाम्	
अजेर्व्यघञपोः	अज् स्थाने वी इत्यादेशे	वी अतुस्
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	वी वी अतुस्
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्यास संज्ञायाम्	
ह्रस्वः	ह्रस्वे	वि वी अतुस्
इको यणचि	इक् स्थाने यणादेशे	वि व् य् अतुस्
	संयोगे	विव्यतुस्
	सस्य रुत्व विसर्गे	विव्यतुः इति सिद्धः।

112. विवयिथ / विवेथ / आजिथ

अज् धातोः

परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनु॰ लोपे	अज् ल्
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य सिबादेशे, अनु॰ लोपे	अज् सि
परस्मैपदानां णलतुसुस्थल...	सिप् स्थाने थल आदेशे, अनु॰ लोपे	अज् थ
लिट् च	आर्धधातुक संज्ञायाम्	
अजेर्व्यघञपोः	अज् स्थाने वी इत्यादेशे प्राप्ते	~~वीथ~~
वलादावार्धधातुके वेष्यते	इति वार्त्तिकेण विकल्पेन	वी थ
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	वी वी थ
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्यास संज्ञायाम्	वीवीथ
ह्रस्वः	ह्रस्वे	विवीथ
~~आर्धधातुकस्येड्वलादेः~~	~~इडा~~	
ऋतो भारद्वाजस्य	विकल्पेन इडागमे	वि वी इ थ
पुगन्तलघूपधस्य च	गुणादेशे	वि वे इ थ
एचोऽयवायावः	अयादेशे	विवयिथेति सिद्धम्
	इडभाव पक्षे	विवेथेति रूपं (2)
	अज् स्थाने वी इत्यादेशाभावे	अज् थ
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	अज् अज् थ
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्यास संज्ञायाम्	
हलादिः शेषः	आदि हल शेषे	अ अज् थ
अत आदेः	अकारस्य दीर्घे	आ अज् थ
अकः सवर्णे दीर्घः	सवर्ण दीर्घे	आज् थ

११३. विव्यथुः

	अज् धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे। अनुबन्धलोपे	अज् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थमिब्वस्...	लस्य थसादेशे	अज् थस
परस्मैपदानां णलतुसुस्थलथुस...	थस् स्थाने अथुसादेशे	अज् अथुस
	आर्धधातुक संज्ञायाम्	
लिट् च		
अजेर्व्यघञपोः	अज् स्थाने वी इत्यादेशे	वी अथुस
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	वी वी अथुस
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्यास संज्ञायाम्	
ह्रस्वः	ह्रस्वे	वि वी अथुस
इको यणचि	इक् स्थाने यणादेशे	वि व् य् अथुस
	संयोगे	विव्यथुस
	सस्य रुत्व विसर्गे	विव्यथुः इति सिद्धम्।

११४. विव्य

	अज् धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे। अनुबन्धलोपे	अज् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थमिब्वस्मस्	लस्य थकारादेशे	अज् थ
परस्मैपदानां णलतुसुस्थलथुसणल्वमाः	थकार स्थाने अकारादेशे	अज् अ
	आर्धधातुक संज्ञायाम्	
लिट् च		
२२/११/२००३ अजेर्व्यघञपोः	अज् स्थाने वी इत्यादेशे	वी अ
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	वी वी अ
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्यास संज्ञायाम्	
ह्रस्वः	ह्रस्वादेशे	वि वी अ
इको यणचि	यणादेशे	वि व् य् अ
	संयोगे	विव्येति सिद्धम्।

११५. विवाय/विवय

	अज् धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे। अनुबन्धलोपे	अज् ल

तिप्तस्झिसिप्थस्थमिब्वस्मस्ताता	लस्य मिबादेशे	अज् मिप्
परस्मैपदानां णलतुसुस्थलथुस	मिप् स्थाने णलादेशे। अनुबन्धलोपे	अज् अ
~~अज~~ लिट् च	आर्धधातुक संज्ञायाम्	
अजेर्व्यघञपोः	अजस्थाने वी इत्यादेशे	वी अ
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	वी वी अ
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्यास संज्ञायाम्	
ह्रस्वः	अभ्यासस्य ह्रस्वे	वि वी अ
णलुत्तमो वा	विकल्पे णित्	वि वी अ
~~[illegible]~~ अचो ञ्णिति	उपधा वृद्धि आदेशे	वि वै अ
एचोऽयवायावः	आयादेशे	वि वाय् अ
	संयोगे	विवायेति सिद्धं (1)
	णित् अभाव पक्षे	वि वी अ
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुणे	वि वे अ
एचोऽयवायावः	अयादेशे	विवयेति सिद्धं (2)

११६. ~~[illegible]~~ विव्यिव

अजधातोः

परोक्षे लिट्	लिड्लकार, अनुबन्धलोपे	अज् ल
तिप्तस्झिसिप्	लस्य वसादेशे	अज् वस
परस्मैपदानां णलतुसुस्थल	वस् स्थाने व आदेशे	अज् व
लिट् च	आर्धधातुक संज्ञायाम्	
अजेर्व्यघञपोः	अज स्थाने वी आदेशे	वी व
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	वी वी व
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्यास संज्ञायाम्	
ह्रस्वः	अभ्यासस्य ह्रस्वे	वि वी व
~~सार्वधातुकार्धधातुकयोः~~	~~गुणे~~	~~विवेव~~
~~आर्धधातुकस्येड्वलादेः~~	~~इडागमे इट्~~	
~~एकाच उपदेशेऽनुदात्तात्~~	~~इड्निषेधे इट्~~	
~~कृसृभृवृस्तुद्रुस्रुश्रुवो लिटि~~	~~इडागमे~~	~~विवेइव~~
	~~अयादेशे~~	~~[illegible]~~

११७. वेता / अजिता

अजधातोः

अनद्यतने लुट्	लुट् लकारे, अनु० लोपे	अज् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तिबादेशे	अज् तिप्
स्यतासी लृलुटोः	तासागमे	अज् तास् तिप्
आर्धधातुकं शेषः	आर्धधातुक संज्ञायाम्	
लुटः प्रथमस्य डारौरसः	तिप्स्थाने डा आदेशे, अनु० लोपे	अज् तास् आ
वलादावार्धधातुके वेष्यते	विकल्पेन अज् स्थाने वी आदेशे	वी तास् आ
टेः	डित्वसामर्थ्याद् अभस्यापि टेर्लोपः	वी त् आ
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुणे	वेता इति सिद्धं (1)
	वी आदेशे अभावे	अज् त् आ
आर्धधातुकस्येड् वलादेः	इडागमे, अनु० लोपे	अजिता इति रूपं (2)

११८. वेष्यति / अजिष्यति

अजधातोः

लृट् शेषे च	लृट् लकारे, अनु० लोपे	अज् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तिबादेशे, अनु० लोपे	अज् ति
स्यतासी लृलुटोः	स्य आगमे	अज् स्यति
आर्धधातुकं शेषः	आर्धधातुक संज्ञायाम्	
वलादावार्धधातुके वेष्यते	इत्यनेन वार्तिकेण विकल्पेन वी आदेशे	वी स्यति
आदेशप्रत्यययोः	सकारस्य षकारे	वीष्यति
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुणे	वेष्यतीति सिद्धं (1)
	वी आदेशे अभावपक्षे	अज् स्यति
आर्धधातुकस्येड् वलादेः	इडागमे, अनु० लोपे	अजिस्यति
आदेशप्रत्यययोः	सकारस्य षकारे	अजिष्यति इति रूपं (2)

११९. अजतु

अजधातोः

लोट् च	लोट् लकारे, अनु० लोपे	अज् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तिबादेशे, अनु० लोपे	अज् ति

कर्तरि शप्	शबागमे, अनु० लोपे	अजअति
हस्व	इकारस्य उकारे	अजतु इतिसिद्धं ।

120. आजत्

अजधातोः

अनद्यतने लङ्	लङ्लकारे, अनु० लोपे	अज् ल
तिप्तस्झिसिप्...	लस्य तिबादेशे, अनु० लोपे	अज् ति
इतश्च	इकार लोपे	अज् त्
आडजादीनाम्	आडागमे, अनु० लोपे	आअज् त्
आटश्च	वृद्धि आदेशे	आज् त्
कर्तरि शप्	शबागमे, अनु० लोपे	आज्अ त्
	संयोगे	आजतिति सिद्धं ।

121. अजेत्

अज् धातोः

विधिनिमन्त्रणामन्त्रणाधीष्टसम्प्रश्न...	विधिलिङ् लकारे, अनु० लोपे	अज् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तिबादेशे, अनु० लोपे	अज् ति
~~इकार~~ इतश्च	इकार लोपे	अज् त्
कर्तरि शप्	शबागमे, अनु० लोपे	अज् अ त्
यासुट्परस्मैपदेषूदात्तो ङिच्च	यासुडागमे, अनु० लोपे	अजयास् त्
सुट् तिथोः	सुडागमे, अनु० लोपे	अजयासस् त्
लिङः सलोपोऽनन्त्यस्य	उभयोः सकार लोपे	अजया त्
अतो येयः	इयादेशे	अज इय् त्
लोपो व्योर्वलि	यकार लोपे	अज इ त्
आद्गुणः	गुण एकादेशे	अजेतिति सिद्धं ।

122. वीयात्

अजधातोः

आशिषि लिङ्लोटौ	लिङ्लकारे, अनु० लोपे	अज् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तिबादेशे, अनु० लोपे	अज् ति
लिङाशिषि	आर्धधातुकं संज्ञायाम्	

यासुट् परस्मैपदेषूदात्तो ङिच्च	यासुडागमे, अनुब्लोपे	अजयास्ति
सुट्तिथोः	सुडागमे	अजयास्स्ति
स्कोः संयोगाद्योरन्ते च	उभयोः सकारलोपे	अजयाति
इतश्च	इकारलोपे	अजयात
अजेर्व्यघञपोः	अजस्थाने वी आदेशे	वीयात
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुणप्राप्ते परम्	
क्ङिति च	इति गुणनिषेधे	<u>वीयात</u> इति सिद्धं।

१२३, <u>अवैषीत</u> / <u>आजीत</u>

अज धातोः

	लुङ् लकारे, अनुब्लोपे	अज ल
लुङ्		
तिप्तस्झिसिप्थस्थ…	लस्य तिबादेशे, अनु० लोपे	अज ति
इतश्च	इकार लोपे	अज त
च्लि लुङि	च्लि आगमे	अज च्लि त
च्लेः सिच्	च्लेस्थाने सिजादेशे, अनु० लोपे	अज स त
आर्धधातुकं शेषः	आर्धधातुक संज्ञायाम्	
वलादावार्धधातुके वेष्यते	इत्यनेन वार्त्तिकेण विकल्पेन अजस्थाने वी आदेशे	वी स त
लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे, अनु० लोपे	अवीसत
सिचि वृद्धिः परस्मैपदेषु	वृद्धि आदेशे	अवैसत
अस्तिसिचोऽपृक्ते	ईडागमे, अनु० लोपे	अवैसईत
आदेशप्रत्यययोः	सकारस्य षकारे	<u>अवैषीत</u> इति सिद्धं (1)
	अजस्थाने वी इत्यभावे	अज स त
आडजादीनाम्	आडागमे, अनु० लोपे	आअजसत
आटश्च	वृद्धि आदेशे	आजसत
~~वदव्रजहलन्तस्याचः~~	~~वृद्धि प्राप्ते परं~~	
नेटि आर्धधातुकस्येड्वलादेः	इडागमे, अनुब्लोपे	आज इसत
अस्तिसिचोऽपृक्ते	ईडागमे, अनुलोपे	आजइसईत
इट ईटि	सकार लोपे	आज इ ईत
अकः सवर्णे दीर्घः	सवर्ण दीर्घे	<u>आजीत</u> इति सिद्धं (2)

वदव्रजहलन्तस्याचः नेटि	वृद्धिप्राप्ते परं इति निषिद्धम्	अप्रावीत् इति सिद्धम्।

124. अवेष्यत / आजिष्यत

	अज् धातोः	
लिङ्निमित्ते लृङ् क्रियातिपत्तौ	लृङ् लकारे, अनु० लोपे	अज् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ . .	लस्य तिबादेशे, अनु० लोपे	अज् ति
इतश्च	इकार लोपे	अज् त
स्यतासी लृलुटोः	स्य आगमे	अज् स्यत
आर्धधातुकं शेषः	आर्धधातुक संज्ञायाम्	
वलादावार्धधातुके वेष्यते	इत्यनेन वार्तिकेन विकल्पेन, अज् स्थाने वी आदेशे	वी स्यत
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुणे	वे स्यत
आदेश प्रत्यययोः	सकारस्य षकारे	वेष्यत्
लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे, अनु० लोपे	अवेष्यत् इति सिद्धम् (1)
	वी आदेश अभाव पक्षे	अज् स्यत
आर्धधातुकस्येड्वलादेः	इडागमे, अनु० लोपे	अज् इ स्यत
आदेश प्रत्यययोः	सकारस्य षकारे	अजिष्यत
आडजादीनाम्	आडागमे, अनु० लोपे	आ अजिष्यत
आटश्च	वृद्धि आदेशे	आजिष्यत् इति सिद्धम्

25. क्षि धातोः

125. क्षयति

	क्षि धातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे, अनु० लोपे	क्षि ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ . .	तिबादेशे, अनु० लोपे	क्षि ति
कर्तरि शप्	शबागमे, अनु० लोपे	क्षि अ ति
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुणे	क्षे अ ति
एचोऽयवायावः	अयादेशे	क्षय् अ ति
	संयोगे	क्षयतीति सिद्धम्।

126. चिक्षाय

	क्षि धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट्लकारे। अनुबन्धलोपे	क्षि ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तिबादेशे	क्षि तिप्
परस्मैपदानां णलतुसुस्थलथुस...	तिप् स्थाने णलादेशे। अनु.लोपे	क्षि अ
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	क्षिक्षि अ
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्यास संज्ञायाम्	
हलादिः शेषः	आदि हल शेषे	कि क्षि अ
कुहोश्चुः	ककारस्य चकारे	चि क्षि अ
अचो ञ्णिति	वृद्धि आदेशे	चिक्षै अ
एचोऽयवायावः	आयादेशे	चिक्षाय इति सिद्धम्।

१२७. चिक्षियतुः

	क्षि धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट्लकारे। अनु.लोपे	क्षि ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तसादेशे	क्षि तस्
परस्मैपदानां णलतुसुस्थल...	तस् स्थाने अतुसादेशे	क्षि अतुस्
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	क्षिक्षि अतुस्
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्यास संज्ञायाम्	
हलादिः शेषः	आदि हल शेषे	कि क्षि अतुस्
कुहोश्चुः	ककारस्य चकारे	चिक्षि अतुस्
असंयोगाल्लिट् कित्	कित् संज्ञायाम्	
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुणे प्राप्ते परे	
क्ङिति च	इत्यनेन गुण निषिद्धम्	चिक्षि अतुस्
अचि श्नुधातुभ्रुवां य्वोरियङुवङौ	इयङादेशे	चि क्षिय् अतुस्
	संयोगे	चिक्षियतुस्
	सस्य रुत्व विसर्गे	चिक्षियतुः इति सिद्धम्।

१२८. चिक्षयिथ/चिक्षेथ

	क्षि धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट्लकारे। अनु.लोपे	क्षि ल

तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य सिबादेशे	
परस्मैपदानां णलतुसुस्थलथुस	सिप् स्थाने थलादेशे, अनु॰ लोपे	क्षि सिप्
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	क्षि थ
पूर्वोऽभ्यासः	अभ्यास संज्ञायाम्	क्षि क्षि थ
हलादिः शेषः	आदि हल शेषे	
कुहोश्चुः	ककारस्य चकारे	कि क्षि थ
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुणे	चि क्षि थ
ऋतोभारद्वाजस्य	विकल्पेन इडागमे, अनु॰ लोपे	चि क्षे थ
एचोऽयवायावः	अयादेशे	चि क्षे इ थ
	इड् अभाव पक्षे	चिक्षयिथ इति सिद्धं
		चिक्षेथ इति रूपं।

129. चिक्षियिम

	क्षि धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनु॰ लोपे	क्षि ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य मसादेशे	क्षि मस्
परस्मैपदानां णलतुसुस्थलथुस	मस् स्थाने मकार आदेशे	क्षि म
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	क्षि क्षि म
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्यास संज्ञायाम्	
हलादिः शेषः	आदि हल शेषे	कि क्षि म
कुहोश्चुः	ककारस्य चकारे	चि क्षि म
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुणे	चि क्षे म
कृसृभृवृस्तुद्रुस्रुश्रुवो लिटि	इडागमे, अनु॰ लोपे	चि क्षे इ म
एचोऽयवायावः	अयादेशे	चिक्षयिम इति सिद्धं।

130. क्षेता

	क्षि धातोः	
अनद्यतने लुट्	लुट् लकारे, अनु॰ लोपे	क्षि ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तिबादेशे,	क्षि तिप्
स्यतासी लृलुटोः	तासागमे	क्षि तास् तिप्
आर्धधातुकं शेषः	आर्धधातुक संज्ञायाम्	

लुटः प्रथमस्य डारौरसः	तिप् स्थाने डा आदेशे अनु० लोपे	क्षि तास् आ
टेः	डित्त्वसामर्थ्याद् अभस्यापि टेर्लोपः	क्षि त आ
आर्धधातुकस्येड्वलादेः	इट् प्राप्ते परं	
एकाच उपदेशेऽनुदात्तात्	इत्यनेन इड् निषिद्धायाम्	क्षिता
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुणे	क्षेता इति सिद्धः।

३१. क्षीयात्

	क्षि धातोः	
आशिषि लिङ्लोटौ	आ० लिङ् लकारे, अनु० लोपे	क्षि ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तिबादेशे, अनु० लोपे	क्षि ति
इतश्च	इकार लोपे	क्षि त्
लिङाशिषि	आर्धधातुक संज्ञायाम्	
यासुट् परस्मैपदेषूदात्तो ङिच्च	यासुडागमे, अनु० लोपे	क्षि यास त्
सुट् तिथोः	सुडागमे, अनु० लोपे	क्षि यास स् त
स्कोः संयोगाद्योरन्ते च	उभयोः सकार लोपे	क्षि यात
अकृत्सार्वधातुकयोर्दीर्घः	दीर्घे	क्षीयात इति सिद्धः।

१३२. अक्षैषीत्

	क्षि धातोः	
लुङ्	लुङ् लकारे, अनु० लोपे	क्षि ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तिबादेशे, अनु० लोपे	क्षि त्
लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे, अनु० लोपे	अ क्षि त्
च्लि लुङि	च्लि आगमे	अ क्षि च्लि त
च्लेः सिच्	च्लि स्थाने सिजादेशे, अनु० लोपे	अ क्षि स त
सिचि वृद्धिः परस्मैपदेषु	वृद्धि आदेशे	अ क्षै स त
अस्तिसिचोऽपृक्ते	ईडागमे, अनु० लोपे	अ क्षै स ईत
आदेशप्रत्यययोः	षत्वे	अक्षैषीत इति सिद्धः।

व्रज धातोः

१३३. अव्राजीत्

	व्रज धातोः	
लुङ्	लुङ् लकारे, अनु० लोपे	व्रज ल

तिप्तस्झिसिप्थस्थ....	लस्य तिबादेशे, अनु० लोपे	व्रज ति
इतश्च	इकार लोपे	व्रज त
1 लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे, अनु० लोपे	अव्रज त
च्लि लुङि	च्लि आगमे	अव्रज च्लि त
च्लेः सिच्	च्लिस्थाने सिजादेशे, अनु० लोपे	अव्रज स त
आर्धधातुकस्येड्वलादेः	इडागमे, अनु० लोपे	अव्रज इ स त
अस्तिसिचोऽपृक्ते	ईडागमे, अनु० लोपे	अव्रज इस ईत
वदव्रजहलन्तस्याचः	वृद्धि आदेशे	अव्राज इस ईत
इट ईटि	सकार लोपे	अव्राज इ ईत
अकः सवर्णे दीर्घः	सवर्ण दीर्घे	अव्राजीत इति सिद्धः

१७. कटे धातोः

१३४. चकाट

	कट् धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनु० लोपे	कट् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ....	लस्य तिबादेशे	कट् तिप्
परस्मैपदानां णलतुसुस्थलथु...	तिप् स्थाने णलादेशे, अनु० लोपे	कट् अ
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	कट् कट् अ
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्यास संज्ञायाम्	
हलादिः शेषः	आदि हल् शेषे	क कट् अ
कुहोश्चुः	ककारस्य चकारे	चकट
अत उपधायाः	उपधा वृद्धौ	चकाट इति सिद्धः।

१३५. अकटीत्

~~अकटीत्~~

	कट् धातोः	
लुङ्	लुङ् लकारे, अनु० लोपे	कट् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ ...	लस्य तिबादेशे, अनु० लोपे	कट् ति
इतश्च	इकार लोपे	कट् त
लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे, अनु० लोपे	अकट् त
च्लि लुङि	च्लि आगमे	अकट् च्लि त

च्लेः सिच्	च्लि स्थाने सिजादेशे, अनु० लोपे	अकट् स त
आर्धधातुकस्येड्वलादेः	इडागमे, अनुलोपे	अकट् इस त
अतो हलादेर्लघोः	वृद्धि प्राप्ते परं	
ह्म्यन्तक्षणश्वसजागृणिश्व्येदिताम्	इत्यनेनै वृद्धि निषिद्धियाम्	अकट् इस त
अस्तिसिचोऽपृक्ते	ईडागमे, अनु० लोपे	अकट् इस ईत
इट ईटि	सकार लोपे	अकट् ई ई त
अकः सवर्णे दीर्घः	सवर्णदीर्घे	अकटीत इति सिद्धं।

तिपृ धातोः

१३६. तेपते

	तिपृ धातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे, अनु० लोपे	तिप् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य ~~तिबादेशे~~ ~~अनु~~ तकारादेशे	तिप् त
कर्तरि शप्	शबागमे, अनु० लोपे	तिप् अ त
टित आत्मनेपदानां टेरे	टेरेत्वे	तिपते
पुगन्तलघूपधस्य च	उपधा गुणे	तेपते इति सिद्धं।

१३७. तितिपे

	तिपृ धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनु० लोपे	तिप् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तकारादेशे	तिप् त
लिटस्तझयोरेशिरेच्	तकारस्य एशादेशे, अनु० लोपे	तिप् ए
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	तिप् तिप् ए
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्यास संज्ञायाम्	
हलादिः शेषः	आदि हल् शेषे संयोगे	तितिप् ए
		तितिपे इति सिद्धं।

१३८. तेप्ता

	तिपृ धातोः	
अनद्यतने लुट्	लुट् लकारे, अनु० लोपे	तिप् ल
तङानावात्मनेपदं	आत्मनेपद संज्ञायाम्	

तिप्तस्झिसिप्थस्य	लस्य तकारादेशे	तिप् ~~ल~~ त
स्यतासी लृलुटोः	तासागमे,	तिप् तास् त
आर्धधातुकं शेषः	आर्धधातुक संज्ञायाम	
लुटः प्रथमस्य डारौरसः	तकारस्य डा आदेशे। अनु० लोपे	तिप् तास्डा
टेः	डित्व सामर्थ्यात् आभस्यापि टेर्लोपः	तिप् त आ
पुगन्तलघूपधस्य च	उपधा गुणे	तेप्ता इति सिद्धः

१३९. तिप्सीष्ट

	तिप् धातोः	
आशिषि लिङ्लोटौ	आशीर्लिङ् लकारे, अनु० लोपे	तिप् ल
तिप्तस्झि सिप् ...	लस्य तकारादेशे	तिप् त
लिङः सीयुट्	सीयुडागमे। अनु० लोपे	तिप् सीय् त
सुट् तिथोः	सुडागमे, अनु० लोपे	तिप् सीयस् त
लोपो व्योर्वलि	यकारलोपे	तिप् सीस्त
आदेश प्रत्यययोः	षत्वे	तिप्सीष्त
ष्टुना ष्टुः	ष्टुत्वे	तिप्सीष्ट इति सिद्धः
पुगन्तलघूपधस्य च	गुण प्राप्तायाम परं	
लिङ्सिचौ आत्मनेपदेषु	कित् संज्ञायाम	
क्ङिति च	इत्यनेन गुणे निषेधे	तिप्सीष्ट इति सिद्धः

१४०. अतिप्त

	तिप् धातोः	
लुङ्	लुङ् लकारे, अनु० लोपे	तिप् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्य	लस्य तकारादेशे,	तिप् त
च्लि लुङि	च्लि आगमे	तिप् च्लि त
च्लेः सिच्	च्लि स्थाने सिजादेशे, अनु० लोपे	तिप् स त
झलो झलि	सकार लोपे	तिप् त
पुगन्तलघूपधस्य च	गुण प्राप्तायाम परं	
लिङ्सिचावात्मनेपदेषु	कित संज्ञायाम	
क्ङिति	इति गुण निषेधे	तिप्त
लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे, अनु० लोपे	अतिप्त इति सिद्धः

१४१. अतिप्सत

	तिपृ धातोः	
	लुङ् लकारे, अनु० लोपे	तिप् ल
लुङ्		
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य झकारादेशे	तिप् झ
आत्मनेपदेष्वनतः	झस्य अत इत्यादेशे	तिप् अत अ
च्लि लुङि	च्लि आगमे	तिप् च्लि अत अ
च्लेः सिच्	च्लिस्थाने सिच् आदेशे, अनु० लोपे	तिप् स अत अ
लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अट् आगमे, अनु० लोपे	अतिप्सत
पुगन्तलघूपधस्य च	गुण प्राप्तायाम् परं	
लिङ्सिचावात्मनेपदेषु	कित संज्ञायाम्	
क्ङिति च	इत्यनेन गुणो निषेधे	अतिप्सत इति सिद्धं

तेपृ धातोः

१४२. तितेपे

	तेपृ धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनु० लोपे	तेप् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तकारादेशे	तेप् त
लिटस्तझयोरेशिरेच्	तकारस्य एशादेशे, अनु० लोपे	तेप् ए
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	तेप् तेप् ए
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्यास संज्ञायाम्	
हलादिः शेषः	आदि हल् शेषे	ते तेपे
ह्रस्वः	अभ्यासस्य ह्रस्वे	तितेपे इति सिद्धं।

१४३. तेपिता

	तेपृ धातोः	
अनद्यतने लुट्	लुट् लकारे, अनु० लोपे	तेप् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तकारादेशे	तेप् त
स्यतासी लृलुटोः	तास् आगमे	तेप् तास् त
आर्धधातुकं शेषः	आर्धधातुक संज्ञायाम्	
आर्धधातुकस्येड्वलादेः	इडागमे, अनु० लोपे	तेप् इ तास् त

लुटः प्रथमस्य डारौरसः	तकारस्य डा आदेशे, अनुबन्धलोपे	तिपि तास् आ
टेः	डित्वसामर्थ्याद् अभस्यापि टेर्लोपः	तिपि त आ
पुगन्तलघूपधस्य च	उपधा गुणे	तेपिता इति सिद्धम्।

३०. ष्टिपृ धातोः
१४४. तिष्टिपे

धात्वादेः षः सः	ष्टिपृ धातोः	
परोक्षे लिट्	1. लिट् लकारे अनुबन्धलोपे	ष्टिप् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ	लस्य तकारादेशे	ष्टिप् त
लिटस्तझयोरेशिरेच्	तकारस्य एशादेशे, अनुबन्धलोपे	ष्टिप् ए
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	ष्टिप् ष्टिप् ए
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्यास संज्ञायाम्	
हलादिः शेषः	आदि हल शेषे	टिष्टिपे
अभ्यासे चर्च	टकारस्य तकारे	तिष्टिपे

३०. ष्टिपृ धातोः
१४४. तिष्टिपे

	ष्टिपृ धातोः	
धात्वादेः षः सः	षकारस्य सकारे	स्टिप
	टवर्गस्य तवर्गे	स्तिप
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनुबन्धलोपे	स्तिप् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ	लस्य तकारादेशे	स्तिप् त
लिटस्तझयोरेशिरेच्	तकारस्य एशादेशे, अनुबन्धलोपे	स्तिप् ए
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	स्तिप् स्तिप् ए
पूर्वोऽभ्यासः	अभ्यास संज्ञायाम्	
शर्पूर्वाः खयः	तकार शेषे	तिस्तिपे
आदेश प्रत्ययोः	षत्वे	तिस्तिपे
ष्टुना ष्टुः	ष्टुत्वे	तिष्टिपे इति सिद्धम्।

३१. ष्टेपृ धातोः
१४५. तिष्टेपे

	ष्टेपृ धातोः	
धात्वादेः षः सः	षकारस्य सकारे	स्टेपृ
	टकारस्य तकारे	स्तेपृ
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे। अनु० लोपे	स्तेपृल
तिप्तझिसिप्	लस्य तकारादेशे	
लिटस्तझयोरेशिरेच्	लस्य एशादेशे। अनु० लोपे	स्तेपृए
लिटिधातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	स्तेपृ स्तेपृए
शर्पूर्वाः खयः	तकारश्शेषे	तेस्तेपे
ह्रस्व	ह्रस्वे	तिस्तेपे
आदेशप्रत्यययोः	सकारस्यषत्वे	तिष्तेपे
ष्टुना ष्टुः	ष्टुत्वे	तिष्टेपे इतिसिद्धं।

पुगन्तलघूपधस्य च — गुण प्राप्तायाम्
असंयोगाल्लिट् कित् — कित् संज्ञायाम्
इत्यनेन सूत्रेण गुण

त्रपूष् धातोः
39. त्रपते
१४६.

	त्रपूष् धातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे। अनु० लोपे	त्रपल
तिप्तझिसिप्‌यस्थ...	लस्य तकारादेशे	त्रप त
कर्तरि शप्	शबागमे। अनु० लोपे	त्रप अ त
टित आत्मनेपदानां टेरे	टेरेत्वे	त्रपते इतिसिद्धं
१४७. त्रेपे	त्रप धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट्लकारे। अनु० लोपे	त्रपल
तङानावात्मनेपदम्	आत्मनेपद संज्ञायाम्	
तिप्तझिसिप्...	लस्य तकारादेशे	त्रप त
लिटिधातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	त्रप त्रप त
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्याससंज्ञायाम्	
तॄफलभजत्रपश्च	अभ्यासलोपे अकारस्य एकारे	त्रेप त

लिटस्तझयोरेशिरेच्	तकारस्य एशादेशे। अनुबन्धलोपे संयोगे	त्रपए
		त्रपे इति सिद्धम्।

148. त्रपिता / त्रप्ता

	त्रप धातोः	
अनद्यतने लुट्	लुट् लकारे। अनुबन्धलोपे	
तिप्तस्झिसिप्...	लस्य तकारादेशे	त्रप् ल
स्यतासी लृलुटोः	तासागमे	त्रप् त
आर्धधातुकं शेषः	आर्धधातुक संज्ञायाम्	त्रप् तास् त
स्वरतिसूतिसूयतिधूञूदितो वा	विकल्पेन इडागमे। अनुबन्धलोपे	त्रप् इ तास् त
लुटः प्रथमस्य डारौरसः	तकारस्य डा आदेशे। अनुबन्धलोपे	त्रपितास् आ
टेः	डित्वसामर्थ्याद् अभस्यापि टेर्लोपे	त्रपित् आ
	संयोगे	(1) त्रपिता इति सिद्धम्
	इट् अभावपक्षे	(2) त्रप्ता इति रूपं।

149. त्रपिषीष्ट / त्रप्सीष्ट

	त्रप धातोः	
आशिषि लिङ्लोटौ	आशीर्लिङ् लकारे। अनुबन्धलोपे	त्रप् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ....	लस्य तकारादेशे	त्रप् त
लिङाशिषि	आर्धधातुक संज्ञायाम्	
स्वरतिसूतिसूयतिधूञूदितो वा	विकल्पेन इडागमे। अनुबन्धलोपे	त्रप् इ त
लिङः सीयुट्	सीयुडागमे। अनुबन्धलोपे	त्रप् इसीय त
लोपो व्योर्वलि	यकारलोपे	त्रप् इसीत
सुट् तिथोः	सुडागमे, अनुबन्धलोपे	त्रप् इसी स् त
आदेशप्रत्यययोः	षत्वे	त्रपिषीष्त
ष्टुना ष्टुः	ष्टुत्वे	त्रपिषीष्ट इति सिद्धम्। (1)
	इट् अभावपक्षे	त्रप्सीष्ट इति रूपं (2)

32. जभी धातोः

150. जम्भते

	जभ धातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे। अनुबन्धलोपे	जभ ल
तङानावात्मनेपदम्	आत्मनेपद संज्ञायाम्	

तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तकारादेशे	जभ्त
कर्तरि शप्	शबागमे। अनु० लोपे	जभ्अत
रधिजभोरचि	नुमागमे। अनु० लोपे	जन्भ्अत
नश्चापदान्तस्य झलि	अनुस्वारे	जंभत
अनुस्वारस्य ययि परसवर्णः	परसवर्णे मकारे	जम्भत
टित आत्मनेपदानां टेरे	टेरेत्वे	जम्भते इति सिद्धं।

151. जजम्भे

	जभ् धातोः	
	लिट् लकारे। अनु० लोपे	जभ्ल
परोक्षे लिट्		
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तकारादेशे	जभ्त
लिटस्तझयोरेशिरेच्	तकारस्य एशादेशे। अनु० लोपे	जभ्ए
रधिजभोरचि	नुमागमे। अनु० लोपे	जन्भ्ए
नश्चापदान्तस्य झलि	अनुस्वारे	जंभ्ए
अनुस्वारस्य ययि परसवर्णः	अनुस्वारस्य परसवर्णे	जम्भ्ए
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	जम्भ्जम्भ्ए
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्याससंज्ञायाम्	
हलादिः शेषः	आदिहल् शेषे	जजम्भे इति रूपं।

33. गुपू धातोः

152. गोपायति

~~वर्तमाने लट्~~	गुपू धातोः	
गुपूधूपविच्छिपणिपनिभ्य आयः	आय आगमे	गुप् आय
पुगन्तलघूपधस्य च	गुणे	गोपाय
सनाद्यन्ता धातवः	धातु संज्ञायाम्	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे। अनु० लोपे	गोपाय ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थमिब्वस्मस्.	लस्य तिबादेशे। अनु० लोपे	गोपाय ति
कर्तरि शप्	शबागमे। अनु० लोपे	गोपाय अ ति
अतो गुणे	पररूपे	गोपायति इति सिद्धं।

१५५३. गोपायाञ्चकार

गुप् धातोः

परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनु॰ लोपे	गुप् ल
लिट् च	आर्धधातुकसंज्ञायाम्	
आयादय आर्धधातुके वा	विकल्पेन आय आगमे	गुप् आय ल
पुगन्तलघूपधस्य	गुणे	गोपाय ल
सनाद्यन्ता धातवः	धातुसंज्ञायाम्	
पुनश्च परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनु॰ लोपे	गोपाय ल
कास्प्रत्ययादाममन्त्रे लिटि	आमागमे	गोपायआम् ल
अतो लोपः	अकार लोपे	गोपाय्आम् ल
	संयोगे	गोपायाम् ल
आमः	लिट् लुकि	गोपायाम्
कृञ्चानुप्रयुज्यते लिटि	कृधातु अनुप्रयोगे	गोपायाम् कृ
आम्प्रत्ययवत्कृञोऽनुप्रयोगस्य	आत्मनेपदसंज्ञायाम्	
तिप्तस्झिसिप्थस्थमिब्वस्मस्त..	तिबादेशे,	गोपायाम् कृ ति
परस्मैपदानां णलतुसुस्थलथुस..	तिप् स्थाने णलादेशे अनु॰ लोपे	गोपायाम् कृ अ
~~द्विर्वचनेऽचि~~ इको यणचि	यण् प्राप्तायाम्	
द्विर्वचनेऽचि	इत्यनेन सूत्रेण निषेधे	
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	गोपायाम् कृकृ अ
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्याससंज्ञायाम्	
उरत्	अत् आदेशे	
उरण् रपरः	रपरत्वे	गोपायाम् कर्कृ अ
हलादिः शेषः	आदिहल् शेषे	गोपायाम् ककृ अ
कुहोश्चुः	ककारस्य चकारे	गोपायाम् चकृ अ
~~अत उपधायाः~~ अचो ञ्णिति	वृद्धि आदेशे रपरत्वे	गोपायाम् चकार् अ
	संयोगे	गोपायाम् चकार
नश्चापदान्तस्य झलि	मकारस्य अनुस्वारे	गोपायांचकार
अनुस्वारस्य ययि परसवर्णः	अनुस्वारस्य परसवर्णे	गोपायाञ्चकार

कृञ्चानुप्रयुज्यते लिटि	अस धातु अनुप्रयोगे	गोपायाम अस
	तिबादेश - तत - णलि	गोपायाम अस अ
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	गोपायाम असअस अ
पूर्वोऽभ्यास	आदि हल शेषे	गोपायाम अ अस अ
अत आदेः	आदि अत दीर्घे	गोपायाम आ अस
	सवर्ण दीर्घे	गोपायामास (2)
कृञ्चानुप्रयुज्यते लिटि	भू धातु अनुप्रयोगे	गोपायाम भू अ
	द्वित्वे	गोपायाम भूभू अ
	ऊकारस्य अकारे	गोपायाम भभू अ
भुवो वुग्लुङ्लिटोः	वुगागमे	गोपायाम भूव अ
	द्वित्वे - आदि हल शेषे	गोपायाम भूव भूव अ
भवतेरः	ऊकारस्य अकारे	गोपायाम भभूव
अभ्यासे चर्च	भकारस्य बकारे	गोपायाम्बभूव (3) इति सिद्धं।
	आय प्रत्यय अभावपक्षे	गुप ल
तिप्तस्झिसिप्थस्...	लस्य तिबादेश	गुप तिप्
परस्मैपदानां णलतुसुस्थलथुस	तिप स्थाने णलादेश। अनुबन्ध लोप	गुप अ
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	गुप गुप अ
हलादिः शेषः	आदि हल शेषे	गुगुप
कुहोश्चुः	गकारस्य जकारे	जुगुप
अभ्यासे चर्च पुगन्त...		
पुगन्तलघूपधस्य च	उपधा गुणे	जुगोप (4) इति रूपं।

१५५४. गोपायिता

	गुप धातोः	
अनद्यतने लुट्	लुट् लकार। अनुबन्ध लोप	गुप ल
तिप्तस्झिसिप्थस / आयादय आर्धधातुके वा	विकल्पेन आय प्रत्यये	गुप आय
पुगन्तलघूपधस्य च	गुणे	गोपाय
सनाद्यन्ता धातवः	धातु संज्ञायाम	

पुनः अनद्यतने लुट्	लुट् लकारे, अनु० लोपे	गोपाय ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ . .	लस्य तिबादेशे, अनु० लोपे	गोपाय ति
स्यतासी लृलुटोः	तासागमे	गोपाय तास् ति
आर्धधातुकं शेषः	आर्धधातुकं संज्ञायाम्	गोपाय तास् ति
लुटः प्रथमस्य डारौरसः	तिप् स्थाने डा आदेशे, अनु० लोपे	गोपाय तास् आ
टेः	डित्वसामर्थ्याद् अभस्यापि टेर्लोपः	गोपाय त् आ
स्वरतिसूतिसूयतिधूञूदितो वा	विकल्पेन इडागमे, अनु० लोपे	गोपाय इता
अतो लोपः	अकार लोपे	गोपाय् इ ता
	सवर्णे	① गोपायिता इति सिद्धं
	इडागम अभावपक्षे	गोपाय्
अतो लोपः	अकार लोपे	गोपाय् ता
आर्धधातुकस्येड्वलादेः	इडागमे, अनु० लोपे	① गोपायिता इति सिद्धं
	आय प्रत्यय अभाव पक्षे	गुप् त आ
स्वरतिसूतिसूयतिधूञूदितो वा	विकल्पेन इडागमे, अनु० लोपे	गुप् इ ता
पुगन्तलघूपधस्य च	गुणे	② गोपिता इति सिद्धं
	इड् अभाव पक्षे	③ गोप्ता इति सिद्धं

१५५ गोपाय्यात् / गुप्यात्

	गुप् धातोः	
आशिषि लिङ्लोटौ	आ० लिङ् लकारे, अनु० लोपे	गुप् ल
लिङाशिषि	आर्धधातुके संज्ञायाम्	
आयादय आर्धधातुके वा	विकल्पेन आय इत्यागमे	गुप् आय
आर्धधातुकं शेषः	आर्धधातुकं संज्ञायाम्	
पुगन्तलघूपधस्य च	उपधा गुणे	गोपाय
सनाद्यन्ता धातवः	धातुसंज्ञायाम्	
पुनः आशिषि लिङ्लोटौ	लिङ् लकारे, अनु० लोपे	गोपाय ल
तिप्तस्झिसिप्	लस्य तिबादेशे, अनु० लोपे	गोपायति
अतो लोपः	अकार लोपे	गोपाय् ति
इतश्च	इकार लोपे	गोपाय् त

यासुट् परस्मैपदेषूदात्तो ङिच्च	यासुडागमे, अनुबन्धलोपे	गोपाय् यास् त
स्कोः संयोगाद्योरन्ते च	सकारलोपे	(1) गोपाय्यात इति सिद्धम्
	आय अभावपक्षे	गुप् त
यासुट्परस्मैपदेषूदात्तो ङिच्च	यासुडागमे, अनु॰ लोपे	गुप् यास् त
स्कोः संयोगाद्योरन्ते च	सकारलोपे	गुप्यात
पुगन्तलघूपधस्य च	गुण प्राप्तौ यां	
क्ङिति च	कित संज्ञायाम्	
क्ङिति च	इत्यनेन सूत्रेण निषिद्धम्	(2) गुप्यात इति रूपं

अगोपायीत / अगोपीत / अगौप्सीत

१५६४.

	गुप धातोः	
लुङ्	लुङ् लकारे, अनु॰ लोपे	गुप् ल
आयादय आर्धधातुके वा	आय आगमे विकल्पे	गुप् आय
पुगन्तलघूपधस्य च	उपधा गुणे	गोप् आय
सनाद्यन्ता धातवः	धातु संज्ञायाम्	गोपाय
पुंसि लुङ्	लुङ् लकारे, अनु॰ लोपे	गोपाय ल
तिप्तस्झिसिप्... प्रत्ययस्य ...	तिबादेशे, अनु॰ लोपे	गोपाय ति
इतश्च	इकार लोपे	गोपाय त
लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे, अनु॰ लोपे	अगोपायत
च्लि लुङि	च्लि आगमे	अगोपायच्लित
च्लेः सिच्	च्लि स्थाने सिजादेशे, अनु॰ लोपे	अगोपायस् त
आर्धधातुकं शेषः	आर्धधातुक संज्ञायाम्	
आर्धधातुकस्येड्वलादेः	इडागमे, अनु॰ लोपे	अगोपाय इस् त
अतो लोपः	अकार लोपे	अगोपाय् इस् त
अस्तिसिचोऽपृक्ते	ईडागमे, अनु॰ लोपे	अगोपाय् इस् ईत
इट ईटि	सकार लोपे	अगोपाय् इ ईत
अकः सवर्णे दीर्घः	सवर्णदीर्घे	(1) अगोपायीत इति सिद्धम्
	आय अभावपक्षे	अगुप् त

च्लि लुङि	च्लि आगमे	
च्लेः सिच्	च्लिस्थाने सिच्, अनु० लोपे	अगुप् च्लि त
आर्धधातुकस्येड्वलादेः	इडागमे, अनु० लोपे	अगुप् स् त
स्वरतिसूतिसूयतिधूञूदितो वा	विकल्पेन इडागमे, अनु० लोपे	अ गुप् सीत
इट ईटि	सकारलोपे	अ गुप् इसीत
अकः सवर्णे दीर्घः	दीर्घादेशे	अगुप् इ ईत
वदव्रज हलन्तस्याचः	वृद्धिप्राप्तायाम्	
नेटि	इत्यनेन निषेधे	अ गुप् इस् ईत
इट ईटि	सकार लोपे	अगुप् इ ईत
	सवर्ण दीर्घे	अगुप् ईत
पुगन्तलघूपधस्य च	उपधा गुणे	(1) अगोपीत इतिसिद्धं
	इड्भावपक्षे	अगुप् स् ईत
वदव्रज हलन्तस्याचः	वृद्धि आदेशे	अगौप् स् ईत
	झलो झलि	(2) अगौप्सीत इतिरूपं

~~गुपू धातोः~~

~~कर्मणि प्रयोगे~~

~~कम् धातोः~~

~~वर्तमाने~~ ~~परोक्षे लिट्~~

14. कमु धातोः

15. कामयते

	कम् धातोः	
कमेर्णिङ्	णिङ् प्रत्यये, अनु० लोपे	कम् इ
अत उपधायाः	उपधा वृद्धि आदेशे	कामि
सनाद्यन्ता धातवः	धातु संज्ञायाम्	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे	कामि लट्
अनुदात्तङित आत्मनेपदं	आत्मनेपदसंज्ञायाम्	
तिप्तस्झि सिप्थस्थ....	लस्य तकारादेशे	कामि त
कर्तरि शप्	शबागमे, अनु० लोपे	कामि अ त

सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुणे	कामे अत
एचोऽयवायावः	अयादेशे	कामयत
टित आत्मनेपदानां टेरे	टेरेत्वे	कामयते इति सिद्धं।

१५८. कामयाञ्चक्रे / चकमे

कम धातोः

कमेर्णिङ्	णिङ् प्रत्यये, अनु० लोपे	काम इ
अत उपधायाः	उपधा वृद्धौ	कामि
सनाद्यन्ता धातवः	धातुसंज्ञायाम्	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनु० लोपे	कामि ल
अनुदात्तङित आत्मनेपदम्	आत्मनेपदसंज्ञायाम्	
कास्प्रत्ययादाममन्त्रे लिटि	आम् आगमे	कामि आम ल
	लिट् लुकि	काम इ आम
अयामन्ताल्वाय्येत्न्विष्णुषु / णेरनिटि / आमः	णि लोपे प्राप्ते, परंतत प्रबाध्य अय् आदेशे	काम अय् आम
कृञ्चानुप्रयुज्यते लिटि	कृ अनुप्रयोगे	कामयाम् कृ
आम्प्रत्ययवत्कृञोऽनुप्रयोगस्य	आत्मनेपद संज्ञायाम्	
तिप्तस्झिसिप्थस्थ ...	तकारादेशे	कामयाम् कृ त
लिटस्तझयोरेशिरेच्	तकारस्य एशादेशे, अनु०लोपे	कामयाम् कृ ए
इको यणचि	यण् प्राप्तायाम्	
द्विर्वचनेऽचि	यण् निषेधे	
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	कामयाम् कृ कृ ए
पूर्वोऽभ्यासः	अभ्यास संज्ञायाम्	
उरत्	अत् आदेशे	
उरण् रपरः	रपरत्वे	कामयाम् कर् कृ ए
हलादिः शेषः	आदि हल शेषे	कामयाम् क कृ ए
कुहोश्चुः	ककारस्य चकारे	कामयाम् च कृ ए
इको यणचि	इक् स्थाने यणि	कामयाम् चक्र् ए
नश्चापदान्तस्य झलि	मकारस्य अनुस्वारे	कामयांचक्रे
अनुस्वारस्य ययि परसवर्णः	अनुस्वारस्य परसवर्णे	कामयाञ्चक्रे इति सिद्धं

(१)

आयादय आर्धधातुके वा	णिङ् प्रत्यये वैकल्पिके, णिङ् अभाव पक्षे	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनुबन्धलोपे	~~कम् लिट्~~
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तकारादेशे	कम् ल
लिटस्तझयोरेशिरेच्	तकारस्य एशादेशे, अनुबन्धलोपे	कम् त
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	कम् ए
पूर्वोऽभ्यासः	अभ्यास संज्ञायाम्	कम् कम् ए
हलादिः शेषः	आदि हल शेषे	
कुहोश्चुः	ककारस्य चकारे	ककमे
		चकमे इति रूपं (2)

४५६. <u>कामयिता</u> / <u>कमिता</u>

	कम् धातोः	
कमेर्णिङ्	णिङ् प्रत्यये, अनुबन्धलोपे	
अत उपधायाः	उपधा वृद्धौ	कम् इ
सनाद्यन्ता धातवः	धातु संज्ञायाम्	काम् इ
अनद्यतने लुट्	लुट् लकारे, अनुबन्धलोपे	कामि
तिप्तस्झिसिप्...	लस्य तकारादेशे	कामि ल
स्यतासी लृलुटोः	तासागमे	कामि त
आर्धधातुकं शेषः	आर्धधातुक संज्ञायाम्	कामि तास् त
आर्धधातुकस्येड् वलादेः	इडागमे, अनुबन्धलोपे	
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	~~एचोऽयवायावः~~ गुणे	कामि इ तास् त
एचोऽयवायावः	अयादेशे	कामे इतास् त
लुटः प्रथमस्य डारौरसः	तकारस्य डा आदेशे अनुबन्धलोपे	कामयितास् त
टेः	डित्वसामर्थ्यात् अभस्यापि टेर्लोपः	कामयितास् आ
	संयोगे	कामयित् आ
		(1) कामयिता इति सिद्धम्
आयादय आर्धधातुके वा	णिङ् प्रत्यये वैकल्पिके	
	अतः णिङ् अभाव पक्षे	
अनद्यतने लुट्	लुट् लकारे, अनुबन्धलोपे	कम् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तकारादेशे	कम् त

स्यतासीलृलुटोः	तासागमे	कम तास त
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	आर्धधातुक संज्ञायाम	
आर्धधातुकस्येड् वलादेः	इडागमे, अनु० लोपे	कम इ तास त
लुटः प्रथमस्य डारौरसः	तकारस्य डा आदेशे, अनु० लोपे	कमितास आ
टेः	डित्वसामर्थ्याद् अभस्यापि टेर्लोपः	कमित आ
	संयोगे	(2) कमिता इति सिद्ध

१६० अचीकमत/अचकमत

	कम धातोः	
कमेर्णिङ्	णिङ् प्रत्यये, अनु० लोपे	कम इ
अत उपधायाः	उपधा वृद्धौ	काम इ
सनाद्यन्ता धातवः	धातु संज्ञायाम	कामि
लुङ्	लुङ् लकारे, अनु० लोपे	कामि ल
तिप्तस्झि सिप्थस्थ	तकारादेशे	कामि त
च्लि लुङि	च्लि आगमे	कामि च्लि त
~~च्लेः सिच्~~	~~च्लि स्थाने सिजादेशे, अनु० लोपे~~	~~कामि स त~~
णिश्रिद्रुस्रुभ्यः कर्तरि चङ्	चङ् आदेशे, अनु० लोपे	कामि अ त
णेरनिटि	णि लोपे	काम अ त
णौ चङ्युपधाया ह्रस्वः	उपधा ह्रस्वे	कम अ त
चङि	द्वित्वे	कम कम अ त
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्यास संज्ञायाम	
हलादिः शेषः	आदि हल शेषे	क कम अ त
~~सन्वल्लघुनि चङ्परेऽनग्लोपे~~ कुहोश्चुः	ककारस्य चकारे	चकमत
लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे, अनु० लोपे	अचकमत
सन्वल्लघुनि चङ्परेऽनग्लोपे	सन्वद्भावे	
सन्यतः	अकारस्य इकारे	अचिकमत
दीर्घो लघोः	दीर्घे	(1) अचीकमत इति सिद्ध
आयादय आर्धधातुके वा	णिङ् वैकल्पिके	
	अतः णिङ् अभावपक्षे	
लुङ्	लुङ् लकारे	कम ल

तिप्तस्झिसिप ...	लस्य तकारादेशे	कमत
लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे, अनुबन्धलोपे	अकमत
च्लि लुङि	च्लि आगमे	अकमच्लित
कमेश्च्लेश्चङ् वाच्यः	इत्यनेन वार्तिकेण च्लिस्थाने	
	चङ्, अनुबन्धलोपे	अकम~~अ~~अत
चङि	द्वित्वे	अकमकमअत
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्याससंज्ञायाम्	
हलादिः शेषः	आदि हल शेषे	अककमत
कुहोश्चुः	ककारस्य चकारे	(2) अचकमत इति सिद्धम्

षण् धातोः

३५. सायात / सन्यात
१९९१.

	षण् धातोः	
धात्वादेः षः सः	षकारस्य सकारे	सण्
णो नः	णकारस्य नकारे	सन्
आशिषि लिङ्लोटौ	आ० लिङ् लकारे, अनुबन्धलोपे	सन् ल
तिप्तस्झिसिप ...	तिबादेशे, अनुबन्धलोपे	सन् ति
इतश्च	इकार लोपे	सन् त
~~...~~यासुट् परस्मैपदेषूदात्तो ङिच्च	यासुडागमे, अनुबन्धलोपे	सन् यास् त
स्कोः संयोगाद्योरन्ते च	सकारलोपे	सन्यात
किदाशिषि	कित् संज्ञायाम्	
ये विभाषा	विकल्पेन आत्वादेशे	(1) सायात इति सिद्धम्
	अभावपक्षे	(2) सन्यात इति रूप

३६. चमु धातोः

१९९२. आचामति

चम् धातोः

२७. क्रमु धातोः
९६२. क्राम्यति / क्रामति

	क्रम् धातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे, अनुबन्धलोपे	क्रम् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ....	लस्य तिबादेशे, अनुबन्धलोपे	क्रम् ति
कर्तरि शप्	शबागमे प्राप्ते तत् बाधित्वा	
~~वा भ्राशभ्लाशभ्रमुक्रमुक्लमुत्रसित्रुटि~~....	विकल्पेन श्यनागमे, अनुबन्धलोपे	क्रम् यति
क्रमः परस्मैपदेषु	दीर्घे (1)	क्राम्यति इति सिद्धं
	अभाव पक्षे, शबागमे, अनुबन्धलोपे	क्रम् अ ति
	दीर्घे	(2) क्रामतीति रूपं

क्रमः परस्मैपदेषु

९६४. ~~[illegible]~~ क्रम्स्यतु / क्राम्यतु अक्रमीत

	क्रम् धातोः	
	लुङ् लकारे, अनुबन्धलोपे	क्रम् ल
~~अ~~ लुङ्		
तिप्तस्झिसिप्थस्थमिब्वस्मस्	लस्य तिबादेशे, अनुबन्धलोपे	क्रम् ति
	इकार लोपे	क्रम् त
इतश्च	अडागमे, अनुबन्धलोपे	अ क्रम् त
लुङ् लङ् लृङ्क्ष्वडुदात्तः	च्लि आगमे	अ क्रम् च्लि त
च्लि लुङि		
च्लेः सिच्	च्लिस्थाने सिजादेशे, अनुबन्धलोपे	अ क्रम् स त्
आर्धधातुकं शेषः	आर्धधातुक संज्ञायाम्	
स्नुक्रमोरनात्मनेपदनिमित्ते	इडागमे, अनुबन्धलोपे	अक्रम् इ स त्
अस्तिसिचोऽपृक्ते	ईडागमे, अनुबन्धलोपे	अक्रम् इ स ई त
इट ईटि	सकार लोपे	अक्रम् इ ई त
अकः सवर्णे दीर्घः	दीर्घादेशे	अक्रमीत
~~वदव्रजहलन्तस्याचः~~	विकल्पेन वृद्धि प्राप्तायां परं	
अतो हलादेर्लघोः ह्म्यन्तक्षण श्वसजागृणिश्व्येदिताम्	इत्यनेन सूत्रेण वृद्धि निषेध	अक्रमीत इति सिद्धं।

२८. अय् धातोः
९६५. अयांचक्रे

	अय् धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनुबन्धलोपे	अय् ल

दयायासश्च	आम् आगमे	
आमः	लिट् लुकि	अय् आम् ल
कृञ्चानुप्रयुज्यते लिटि	कृ अनुप्रयोगे	अयाम्
आम्प्रत्ययवत्कृञोऽनुप्रयोगस्य	आत्मनेपद संज्ञायाम्	अयाम् कृ
पुनः° परोक्षे लिट्	लिट् लकारे। अनु° लोपे	
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तकारादेशे	अयाम् कृ ल
लिटस्तझयोरेशिरेच्	तकारस्य एशादेशे अनुबन्धलोपे	अयाम् कृ त
इको यणचि	यण् प्राप्तायाम्	अयाम् कृ ए
द्विर्वचनेऽचि	तत् निषिद्धायाम्	
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	
पूर्वोऽभ्यासः	अभ्यास संज्ञायाम्	अयाम् कृ कृ ए
उरत्	अत् आदेशे	
उरण् रपरः	रपरत्वे अतादेशे	अयाम् कर् कृ ए
हलादिः शेषः	आदि हल् शेषे	अयाम् क कृ ए
कुहोश्चुः	ककारस्य चकारे	अयाम् च कृ ए
इकोयणचि	यणादेशे	अयाम् चक्रे
नश्चापदान्तस्य झलि	मकारस्य अनुस्वारे	अयांचक्रे
अनुस्वारस्य ययि परसवर्णः	परसवर्ण आदेशे	अयाञ्चक्रे इति सिद्धम्।

१५६. अयिषीढ्वम् / अयिषीध्वम्

	अय् धातोः	
आशिषि लिङ्लोटौ	आ° लिङ् लकारे। अनु° लोपे	अय् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य ध्वम् आदेशे	अय् ध्वम्
लिङः सीयुट्	सीयुडागमे। अनु° लोपे	अय् सीध्वम्
आर्धधातुकस्येड् वलादेः	इडागमे अनुबन्धलोपे	अयि सीध्वम्
आदेशप्रत्यययोः	सकारस्य षकारे	अयिषीध्वम्
विभाषेटः	धकारस्य ढकारे विकल्पेन	अयिषीढ्वम् इति सिद्धम्
	अभाव पक्षे	अयिषीध्वम् इति रूपं सिद्धम्

१६७. प्लायते

प्र उपसर्गपूर्वक अय् धातोः

वर्तमाने लट्	लट् लकारे। अनु० लोपे	प्र अय् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ..	लस्य तकारादेशे	प्र अय् त
कर्तरि शप्	शबागमे। अनु० लोपे	प्र अय् अत
टित आत्मनेपदानां टेरे	टेरेत्वे	प्र अयते
	सवर्ण दीर्घे	प्रायते
उपसर्गस्यायतौ	रेफस्य लकारे	प्लायते इति सिद्धं।

१६८. पलायते

परा उपसर्ग पूर्वक अय् धातोः

वर्तमाने लट्	लट् लकारे। अनु० लोपे	परा+अय् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ..	लस्य तकारादेशे।	परा अय् त
कर्तरि शप्	शबागमे। अनु० लोपे	परा अय् अत
टित आत्मनेपदानां टेरे	टेरेत्वे	परा अयते
उपसर्गस्यायतौ	रेफस्य लकारादेशे	पला अयते
	सवर्ण दीर्घे	पलायते इति सिद्धं।

ओप्यायी धातोः

३६. १६९. प्यायते

प्यायी धातोः

वर्तमाने लट्	लट् लकारे। अनु० लोपे	प्याय् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ..	लस्य तकारादेशे	प्याय् त
कर्तरि शप्	शबागमे। अनु० लोपे	प्याय् अत
टित आत्मनेपदानां टेरे	टेरेत्वे	प्यायते इति सिद्धं

१७०. पिप्ये

प्यायी धातोः

परोक्षे लिट्	लिट् लकारे अनु० लोपे	प्याय् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ..	लस्य तकारादेशे	प्याय् त
लिड्यङोश्च	पीभावे	पी त

लिटिधातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	पीपीत
पूर्वोऽभ्यासः	अभ्यास संज्ञायाम्	
ह्रस्वः	ह्रस्वादेशे	पिपीत
लिटस्तझयोरेशिरेच्	तकारस्य एशादेशे, अनु० लोपे	पिपीए
इको यणचि	यणि	पिप्य्ए
	संयोगे	पिप्ये इति सिद्धम्।

१०१. अप्यायि / अप्यायिष्ट

	प्याय् धातोः	
लुङ्	लुङ् लकारे अनु० लोपे	प्याय् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तकारादेशे	प्याय् त
लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे, अनु० लोपे	अप्याय् त
च्लि लुङि	च्लि आगमे	अप्याय् च्लि त
च्लेः सिच्	सिच् आदेशे प्राप्तायां बई	
दीपजनबुधपूरितायिप्यायिभ्यो...	विकल्पे न च्लि स्थाने चिण्, अनु० लोपे	अप्याय् इ त
चिणो लुक्	तकारस्य लोपे	अप्यायि इति सिद्धम् ①
	अभाव पक्षे -	अप्याय् च्लि त
च्लेः सिच्	सिजादेशे, अनु० लोपे	अप्याय् स् त
आर्धधातुकस्येड्वलादेः	इडागमे अनु० लोपे	अप्यायिस् त
आदेश प्रत्यययोः	सकारस्य षकारे	अप्यायिष् त
ष्टुना ष्टुः	ष्टुत्वे	अप्यायिष्ट इति ②

४०. ञिफला धातोः

१०२. अफालीत

	फल धातोः	
लुङ्	लुङ् लकारे, अनु० लोपे	फल् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तिबादेशे, अनु० लोपे	फल् ति
इतश्च	इकार लोपे	फल् त
लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे, अनु० लोपे	अफल् त
च्लि लुङि	च्लि आगमे	अफल् च्लि त

लेट् सिच्	लिरस्थाने सिजादेशे अनुबन्धलोपे	अपाल स त
अतो लरान्तस्य	अकारस्य वृद्धौ	अपाल स त
आर्धधातुकस्येड्वलादेः	इडागमे। अनुबन्धलोपे	अपाल इ स त
अस्तिसिचोऽपृक्ते	ईडागमे। अनु० लोपे	अपाल इ स ई त
इट ईटि	सकार लोपे	अपाल इ ई त
अकः सवर्णे दीर्घः	सवर्णदीर्घे	अपालीत इति सिद्धं।

जि धातोः

४१. जिगाय

२३।१।२००३ बु० ५६.

जि धातोः

परोक्षे लिट्	लिट् लकारे अनुबन्धलोपे	जि ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तिबादेशे, अनु० लोपे	जि ति
परस्मैपदानां णलतुसुस्थलथुस्	तिप् स्थाने णलादेशे। अनु० लोपे	जि अ
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	जि जि अ
सन्लिटोर्जेः	कुत्वे	जिगि अ
अचो ञ्णिति	वृद्धौ	जिगै अ
एचोऽयवायावः	ऐकारस्य आयादेशे	जिग आय् अ
	संयोगे	जिगायेति सिद्धं।

१३४. जिगाय/जिगय

जिधातोः

परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनुबन्धलोपे	जि ल
तिप्तस्झिसिप्...	लिस्य मिबादेशे।	जि मिप्
परस्मैपदानां णलतुसुस्थलथुसणल्वमाः	मिप् स्थाने णलादेशे। अनुबन्धलोपे	जि अ
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	जिजि अ
पूर्वोऽभ्यासः	अभ्याससंज्ञायाम्	[illegible]
सन्लिटोर्जेः	कुत्वे (जि=गि)	जिगि अ
अचो ञ्णिति	वृद्धौ	जिगै अ
एचोऽयवायावः	आयादेशे	जिगायेति सिद्धं।
णलुत्तमो वा	इत्यनेन णित् वैकल्पिकं	
	अतः अभाव पक्षे	जिगि अ

सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुणे	जि ए ति
एचोऽयवायावः	अयादेशे	जयेति सिद्धं।

१२५. जीयात्

	जि धातोः	
आशिषि लिङ्लोटौ	आशीर्लिङ्लकारे, अनु० लोपे	जि ल
तिप्तस्झिसिप्	लस्य तिबादेशे, अनु० लोपे	जि ति
इतश्च	इकारलोपे	जि त्
यासुट् परस्मैपदेषूदात्तो ङिच्च	यासुडागमे, अनु० लोपे	जि यास् त्
सुट् तिथोः	सुडागमे, अनु० लोपे	जि यास स् त्
स्कोः संयोगाद्योरन्ते च	उभयोः सकारलोपे	जि यात्
अकृत्सार्वधातुकयोर्दीर्घः	दीर्घे	जीयात् इति सिद्धं।

१२६. अजैषीत्

	जि धातोः	
लुङ्	लुङ् लकारे, अनु० लोपे	जि ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ..	लस्य तिबादेशे, अनु० लोपे	जि ति
इतश्च	इकारलोपे	जि त्
लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे, अनु० लोपे	अजि त्
च्लि लुङि	च्लि आगमे	अजि च्लि त्
च्लेः सिच्	च्लिस्थाने सिजादेशे, अनु० लोपे	अजि स् त्
सिचि वृद्धिः परस्मैपदेषु	वृद्धौ	अजैस् त्
आदेशप्रत्ययोः	सकारस्य षकारे	अजैष् त्
अस्तिसिचोऽपृक्ते	ईडागमे, अनु० लोपे	अजैषीत् इति सिद्धं।

धिवि धातोः

१२७. धिनोति

	धिवि धातोः	
इदितो नुम् धातोः	नुमागमे, अनु० लोपे	धिन्व्
वर्तमाने लट्	लट् लकारे	धिन्व् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ....	लस्य तिबादेशे, अनु० लोपे	धिन्व् ति

	शबागमे, अनुबन्धलोपे प्राप्ते तत्प्रबाध्य	
कर्तरि शप्		
धिन्वि कृण्व्योर च	अकारान्तादेशे उ प्रत्यये च	धिन् अ उ ति
अतो लोपः	अकार लोपे	धिन् उ ति
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुणे	धिनोतीति सिद्धं।

१८. धिनुतः

	धिव धातोः	
इदितो नुम् धातो	नुमागमे, अनु० लोपे	धिन्व
वर्तमाने लट्	लट् लकारे, अनु० लोपे	धिन्व ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ ..	लस्य तसादेशे	धिन्व तस्
कर्तरि शप्	शप् प्राप्तायाम् तत् प्रबाध्य	
धिन्विकृण्व्योरच	अकारान्तादेशे च उकार प्रत्यये	धिन् अ उ तस्
अतो लोपः	अकार लोपे	धिन् उ तस्
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुण प्राप्तायां परं	
सार्वधातुकमपित्	ङिद्वद्भावे	
क्ङिति च	इत्यनेन सूत्रेण गुणनिषिद्धयम्	धिनुतस्
	सस्य रुत्व विसर्गे	धिनुतः इति सिद्धं।

१९. धिन्वः / धिनुवः

	धिव धातोः	
इदितो नुम् धातोः	नुमागमे, अनु० लोपे	धिन्व
वर्तमाने लट्	लट् लकारे, अनु० लोपे	धिन्व ल
तिप्तस्झि ..	लस्य वसादेशे	धिन्व वस्
कर्तरि शप्	शप् प्राप्तायाम्, तत् प्रबाध्य	
धिन्विकृण्व्योरच	अकारान्तादेशे उकार प्रत्यये च	धिन् अ उ वस्
अतो लोपः	अकार लोपे	धिन् उ वस्
लोपश्चास्यान्यतरस्यां म्वोः	विकल्पेन उकार लोपे	धिन्वस्
	सस्य रुत्व विसर्गे	धिन्वः इति सिद्धं (१)
	अभाव पक्षे	धिनुवः इति रूपं (२)

१८०. धिनु

	धिव् धातोः	
इदितोनुम्धातोः	नुमागमे, अनु० लोपे	धिन्व
लोट् च	लोट्लकारे, अनु० लोपे	धिन्व्ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ . . .	लस्य सिबादेशे, अनु० लोपे	धिन्व्सि
कर्तरि शप्	शप् प्राप्तायाम्, तत्पश्चात्	
धिन्विकृण्व्योर च	अकारान्तादेशे च उकार प्रत्यये	धिनअ उसि
अतोलोपः	अकार लोपे	धिनु सि
सेर्ह्यपिच्च	सि स्थाने हि आदेशे	धिनु हि
उतश्च प्रत्ययादसंयोगपूर्वात्	हि लोपे	धिनु इति सिद्धं।

~~१४२. गाहू धातोः~~

१८१. जगाहिषे/जघाक्षे

	~~गाहू धातोः~~	
~~परोक्षे लिट्~~	~~लिट् लकारे, अनु० लोपे~~	~~गाहू ल~~
~~तिप्तस्झिसिप् . . .~~	~~थासादेशे~~	~~गाहू थास~~
~~थासः से~~	~~थास स्थाने से आदेशे~~	~~गाहू से~~
~~स्वरतिसूतिसूयतिधूञूदितो वा~~	~~विकल्पेन इडागमे~~	~~गाहू इसे~~
~~आदेश प्रत्यययोः~~	~~षत्वे~~	~~गाहिषे~~

	गाहू धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट्लकारे, अनु० लोपे	गाहू ल
तिप्तस्झिसिप् . . .	लस्य थासादेशे	गाहू थास
थासः से	थास स्थाने से आदेशे	गाहू से
लिटि धातोर नभ्यासस्य	द्वित्वे	गाहूगाहू से
पूर्वोभ्यासः	पूर्वस्य अभ्यास संज्ञायाम्	
हलादिः शेषः	आदि हल शेषे	गागाहू से
ह्रस्वः	ह्रस्वे	गगाहू से
कुहोश्चुः	गकारस्य जकारे	जगाहू से
स्वरतिसूतिसूयतिधूञूदितो वा	इडागमे, अनु० लोपे	जगाहिसे

आदेशप्रत्यययोः / आदेशप्रत्यययोः विभाषेटः	षत्वे विकल्पेन	(1) जगाहिषे इति सिद्धम्
	इट् अभाव पक्षे	जगाह्से
	हकारस्य ढकारे	जगाढ्से
हो ढः	ढकारस्य ककारे	जगाक्से
षढोः कः सि	गकारस्य घकारे	जघाक्से
एकाचो बशो भष् झषन्तस्य स्ध्वोः	सकारस्य षकारे	जघाक्षे
आदेशप्रत्यययोः	संयोगे	(2) जघाक्षे इति सिद्धम्

जगाहिढ्वे / जगाहिध्वे / जघाढ्वे

१२.

	गाह् धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे अनुबन्धलोपे	गाह् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ . . .	लस्य ध्वम् आदेशे	गाह् ध्वम्
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	गाह् गाह् ध्वम्
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्यास संज्ञायाम्	
हलादिः शेषः	आदि हल् शेषे	गा गाह् ध्वम्
ह्रस्वः	ह्रस्वे	ग गाह् ध्वम्
कुहोश्चुः	चर्त्वे	ज गाह् ध्वम्
स्वरतिसूतिसूयतिधूञूदितो वा	विकल्पेन इडागमे, अनुबन्धलोपे	जगाह् इ ध्वम्
विभाषेटः	विकल्पेन धकारस्य ढकारे	जगाहि ढ्वम्
टित आत्मनेपदानां टेरे	टेरेत्वे	जगाहिढ्वे (1)
	ढत्व अभाव पक्षे	जगाहिध्वे (2)
	इट् अभाव पक्षे	जगाह्ध्वम्
हो ढः	हकार ढकारे	जगाढ् ध्वम्
एकाचो बशो भष् झषन्तस्य	गकारस्य घकारे	जघाढ् ध्वम्
ष्टुना ष्टुः	धकारस्य ढकारे	जघाढ् ढ्वम्
ढो ढे लोपः	ढकार लोपे	जघा ढ्वम्
	टेरेत्वे	(3) जघाढ्वे इति सिद्धम्

१८३. गाहिता / गाढा

	गाह् धातोः	
अनद्यतने लुट्	लुट् लकारे, अनु० लोपे	गाह् ल
तिप्तस्झिसिप् ...	लस्य तकारादेशे	गाह् त
स्यतासी लृलुटोः	तासागमे	गाह् तास् त
आर्धधातुकं शेषः	आर्धधातुक संज्ञायाम	गाह् तास् त
लुटः प्रथमस्य डारौरसः	तकारस्य डा आदेशे, अनु० लोपे	गाह् तास् आ
टेः	डित्वसामर्थ्याद् अभस्यापि टेर्लोपः	गाह् त् आ
स्वरतिसूतिसूयतिधूञूदितो वा	विकल्पेन इडागमे, अनु० लोपे	गाह् इता
	संयोगे	गाहिता इति रूपम् (1)
	इड् अभाव पक्षे	गाह् ता
हो ढः	हकारस्य ढत्वे	गाढ् ता
झषस्तथोर्धोऽधः	तकारस्य धकारे	गाढ् धा
ष्टुना ष्टुः	धकारस्य ढकारे	गाढ् ढा
ढो ढे लोपः	ढकार लोपे	(2) गाढा इति रूपम्

१८४. गाहिष्यते / घाक्ष्यते

	गाह् धातोः	
लृट् शेषे च	लृट् लकारे, अनु० लोपे	गाह् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ ...	लस्य तकारादेशे,	गाह् त
स्यतासी लृलुटोः	स्य आगमे	गाह् स्य त
टित आत्मनेपदानां टेरे	टेरेत्वे	गाह् स्यते
स्वरतिसूतिसूयतिधूञूदितो वा	विकल्पेन इडागमे, अनु० लोपे	गाहिस्यते
आदेश प्रत्यययोः	षत्वे	गाहिष्यते (1)
	इड् अभाव पक्षे	गाह् स्यते
हो ढः	ढत्वे	गाढ् स्यते
षढोः कः सि	ढकारस्य ककारे	गाक् स्यते
आदेश प्रत्यययोः	सकारस्य षकारे	गाक्ष्यते
एकाचो बशो भष् झषन्तस्य स्ध्वोः	गकारस्य घकारे	घाक्ष्यते
	संयोगे	घाक्ष्यते इति रूपम् (2)

१८५. अगाहिष्ट / ~~अगा~~ अगाढ

	गाहू धातोः	
लुङ्	लुङ् लकारे। अनु० लोपे	गाहू ल
तिप्तस्झि सिप् - - -	लस्य तकारादेशे	गाहू त
लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे। अनु० लोपे	अगाहू त
च्लि लुङि	च्लि आगमे।	अगाहू च्लि त
च्लेः सिच्	च्लि स्थाने सिजादेशे। अनु० लोपे	अगाहू स् त
स्वरतिसूतिसूयतिधूञूदितो वा	विकल्पेन इडागमे। अनु० लोपे	अगाहिस्त
आदेश प्रत्यययोः	सकारस्य षकारे	अगाहिष्त
	ष्टुत्वे	अगाहिष्टेतिसिद्धं (1)
	इड् अभाव पक्षे	अगाहूस्त
हो ढः	ढत्वे	अगाढ्स्त
झलो झलि	सकार लोपे	अगाढ्त
झषस्तथोर्धोऽधः	तकारस्य धकारे	अगाढ्ध
ष्टुना ष्टुः	ष्टुत्वे	अगाढ्ढ
ढो ढे लोपः	ढकार लोपे	अगाढेतिसिद्धं (2)

१८६. अघाक्षाताम्

	गाहू धातोः	
लुङ्	लुङ् लकारे। अनु० लोपे	गाहू ल
तिप्तस्झि सिप् - - -	लस्य ~~तकारादेशे~~ आतामादेशे	गाहू आताम्
लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे। अनु० लोपे	अगाहूआताम्
च्लि लुङि	च्लि आगमे	अगाहू च्लि आताम्
च्लेः सिच्	च्लि स्थाने सिच्। अनु० लोपे	अगाहूस्आताम्
हो ढः	ढत्वे	अगाढ्स्आताम्
एकाचो बशो भष् झषन्तस्य स्ध्वोः	गकारस्य घकारे	अघाढ्स्आताम्
षढोः कः सि	ढकारस्य ककारे	अघाक्स्आताम्
आदेश प्रत्यययोः	षत्वे	अघाक्ष्आताम्
	संयोगे (क्ष्=क्ष)	अघाक्षातामितिसिद्धं

१२७. अगाढाः

	गाह् धातोः	
लुङ्	लुङ् लकारे। अनु॰लोपे	
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य थासादेशे	गाह् ल
लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे। अनु॰लोपे	गाह् थास
होढः	ढत्वे च्लि आगमे-सिच्-लोपे	अगाह् थास अगाह् च्लि थास अगाढ् थास
झषस्तथोर्धोऽधः	थकारस्य धकारे	अगाढ् धास
ष्टुना ष्टुः	ष्टुत्वे	
ढोढेलोपः	ढ्लोपे	अगाढ्ढास
	सस्यरुत्व विसर्गे	अगाढास
		अगाढाः इति सिद्धम्

१२८. अघाक्षि

	गाह् धातोः	
लुङ्	लुङ् लकारे। अनु॰लोपे	
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य इडादेशे। अनु॰लोपे	गाह् ल
लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे। अनु॰लोपे	गाह् इ
च्लि लुङि	च्लि आगमे	अगाह् इ
च्लेः सिच्	सिजादेशे। अनु॰लोपे	अगाह् च्लि इ
होढः	हस्य ढत्वे	अगाह् स् इ
षढोः कः सि	ढस्य ककारे	अगाढ् स् इ
आदेश प्रत्यययोः	सकारस्य षकारे	अगाक् स् इ
एकाचोबशोभष्झषन्तस्य स्ध्वोः	गकारस्य घकारे	अगाक् ष् इ
		अघाक्षि इतिसिद्धम्

गृह् धातोः

४४.

१२९. गर्हते

	गृह् धातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे। अनु॰लोपे	गृह् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ..	लस्य तकारादेशे	गृह् त
पुगन्तलघूपधस्य च	उपधा गुणे	
उरण् रपरः	रपरत्वे	गर्ह् त
कर्तरि शप्	शबागमे। अनु॰लोपे	गर्ह् अत
टित आत्मनेपदानां टेरे	टेरेत्वे	गर्हते इति सिद्धम्

160. ~~[illegible]~~ गर्हिता / गर्ढा

गर्ह् धातोः

अनद्यतने लुट्	लुट् लकारे, अनुबन्धलोपे	गर्ह् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तकारादेशे, अनुबन्धलोपे	गर्ह् त
स्यतासी लृलुटोः	तासागमे	गर्ह् तास् त
आर्धधातुकं शेषः	आर्धधातुकसंज्ञायाम्	
लुटः प्रथमस्य डारौरसः	तस्य डा आदेशे, अनुबन्धलोपे	गर्ह् तास् आ
टेः	डित्वसामर्थ्याद् अभस्यापि टेर्लोपः	गर्ह् त् आ
पुगन्तलघूपधस्य च	उपधा गुणे, रपरत्वे	गर्ह् ता
स्वरतिसूतिसूयतिधूञूदितो वा	विकल्पेन इडागमे, अनुबन्धलोपे	गर्हिता इति सिद्धम् (1)
	अभाव पक्षे	गर्ह् ता
	ढत्वे	गर्ढ् ता
हो ढः	तकारस्य धकारे	गर्ढ् धा
झषस्तथोर्धोऽधः	ष्टुत्वे	गर्ढ् ढा
ष्टुना ष्टुः	ढकारलोपे	गर्ढा इति सिद्धम् (2)
ढो ढे लोपः		

161. गर्हिष्यते / घर्क्ष्यते

गर्ह् धातोः

लृट् शेषे च	लृट् लकारे, अनुबन्धलोपे	गर्ह् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तकारादेशे	गर्ह् त
टित आत्मनेपदानां टेरे	टेरेत्वे	गर्ह् ते
पुगन्तलघूपधस्य च	गुणे	गर्ह् ते
स्यतासी लृलुटोः	स्य आगमे	गर्ह् स्यते
स्वरतिसूतिसूयतिधूञूदितो वा	विकल्पेन इडागमे	गर्ह् इस्यते
आदेशप्रत्यययोः	षत्वे	गर्हिष्यते इति सिद्धम् (4)
	इट् अभाव पक्षे	गर्ह् स्यते
हो ढः	ढत्वे	गर्ढ् स्यते
एकाचो बशो भष् झषन्तस्य स्ध्वोः	गकारस्य घकारे	घर्ढ् स्यते
षढोः कः सि	ढकारस्य ककारे	घर्क् स्यते
आदेशप्रत्यययोः	षत्वे	घर्क्ष्यते

संयोगे	घर्क्ष्यते इति सिद्धम्।

~~१६१ गर्हिषीष्ट / घृक्षीष्ट~~

१६२. अगर्हिष्ट / अघृक्षत

	गृह् धातोः	
लुङ्	लुङ् लकारे, अनु० लोपे	गृह् ल
तिप्तस्झि सिप्थस्थ...	लस्य तकारादेशे	गृह् त
लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे, अनु० लोपे	अगृह् त
पुगन्तलघूपधस्य च	गुणे, रपरत्वे	अगर्ह् त
स्वरतिसूतिसूयतिधूञूदितो वा	विकल्पेन इडागमे, अनु० लोपे	अगर्हि त
च्लि लुङि	च्लि आगमे	अगर्हिच्लि त
च्लेः सिच्	सिजादेशे, अनु० लोपे	अगर्हिस् त
आदेशप्रत्यययोः	षत्वे	अगर्हिष् त
ष्टुना ष्टुः	ष्टुत्वे	अगर्हिष्ट इति
	इट् अभावपक्षे	अगृह् त
च्लि लुङि	च्लि आगमे	अगृह् च्लि त
शल इगुपधादनिटः क्सः	च्लि स्थाने क्स आदेशे	
	अनुबन्धलोपे	अगृह् स त
पुगन्तलघूपधस्य च	गुण प्राप्तायाम् परं	
क्ङिति च	इत्यनेन सूत्रेण निषिद्धियाम्	अगृह् स त
हो ढः	ढत्वे	अगृढ् स त
एकाचो बशो भष् झषन्तस्य स्ध्वोः	गकारस्य घकारे	अघृढ् स त
षढोः कः सि	कत्वे	अघृक् स त
आदेशप्रत्यययोः	षत्वे	अघृक्ष् त
	संयोगे क्षत्वे	अघृक्षत इति सिद्धम्

१६३. अघृक्षाताम्

	गृह् धातोः	
लुङ्	लुङ् लकारे, अनु० लोपे	गृह् ल
तिप्तस्झि सिप्थस्थमि...	लस्य आतामादेशे	गृह् आताम्

च्लेः लुङि	च्लि अभावे	गृह् च्लि आताम्
च्लेः सिच्	सिच् प्राप्तायाम् परं, तत् प्रबाध्य	
शल इगुपधादनिटः क्सः	च्लि स्थाने क्स आदेशे अनु० लोपे	गृह् क्स आताम्
पुगन्तलघूपधस्य च	गुण प्राप्तायाम्	
क्ङिति च	इत्यनेन सूत्रेण गुण निषिद्धियाम्	गृह् क्स आताम्
लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे। अनु० लोपे	अगृह् क्स आताम्
	ढत्वे	अगृढ् स आताम्
हो ढः		
एकाचो बशो भष् झषन्तस्य स्ध्वोः	गकारस्य घकारे	अघृढ् स आताम्
	कत्वे	अघृक् स आताम्
षढोः कः सि		
आदेशप्रत्यययोः	सकारस्य षकारे	अघृक् ष आताम्
	संयोगे क्ष्=क्ष	अघृक्ष आताम्
	अकारलोपे	अघृक्ष् आताम्
क्सस्याचि	संयोगे	अघृक्षाताम् इति सिद्धम्

४५. अक्षू धातोः

४६४. अक्ष्णोति

	अक्ष् धातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे, अनु० लोपे	अक्ष् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थमिब्वस्मस्	लस्य तिबादेशे। अनु० लोपे	अक्ष् ति
कर्तरि शप्	शप् प्राप्तायाम्। परं तत् प्रबाध्य	
अक्षोऽन्यतरस्याम्	विकल्पेन श्नु आगमे। अनु० लोपे	अक्ष् नु ति
अट्कुप्वाङ्नुम्व्यवायेऽपि	नकारस्य णकारे	अक्ष् णु ति
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुणे	अक्ष्णोतीति सिद्धम्। (1)
	श्नु अभावपक्षे	
कर्तरि शप्	शबागमे, अनु० लोपे	अक्ष् अ ति
	संयोगे	अक्षतीति रूपम् (2)

४६५. आनक्ष

	अक्ष् धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे। अनु० लोपे	अक्ष् ल

तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तिबादेशे	अक्ष् तिप्
परस्मैपदानां णलतुसुस्थल...	तिप् स्थाने णलादेशे अनुबन्धलोपे	अक्ष् अ
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	अक्ष् अक्ष् अ
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्यास संज्ञायाम्	
हलादिः शेषः	आदि हल शेषे	अ अक्ष
अत आदेः	दीर्घे	आ अक्ष
तस्मान्नुड् द्विहलः	नुडागमे अनुबन्धलोपे	आन् अक्ष
	संयोगे	आनक्षेति सिद्धम्

१८. आनक्षिथ / आनष्ठ

	अक्ष् धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे अनुबन्धलोपे	अक्ष् ल
शेषात्कर्तरि परस्मैपदम्	परस्मैपद संज्ञायाम्	
तिप्तस्झिसिप्...	लस्य सिबादेशे	अक्ष् सिप्
परस्मैपदानां णलतुसुस्थल...	सिप् स्थाने थलादेशे अनुबन्धलोपे	अक्ष् थ
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	अक्ष् अक्ष् थ
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्यास संज्ञायाम्	
हलादिः शेषः	आदि हल शेषे	अ अक्ष् थ
अत आदेः	दीर्घे	आ अक्ष् थ
तस्मान्नुड् द्विहलः	नुडागमे अनुबन्धलोपे	आन् अक्ष् थ
स्वरतिसूतिसूयतिधूञूदितो वा	विकल्पेन इडागमे	आनक्ष् इथ
	संयोगे	आनक्षिथेति सिद्धम्
	इड् अभाव पक्षे	आनक्ष् थ
स्कोः संयोगाद्योरन्ते च	ककार लोपे	आनष् थ
ष्टुना ष्टुः	थस्य ष्टुत्वेन	आनष्ठेति सिद्धम्

१९. अक्षिता / अष्टा

24/9/2003

	अक्ष् धातोः	
अनद्यतने लुट्	लुट् लकारे अनुबन्धलोपे	अक्ष् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य [struck-through] तिबादेशे	अक्ष् तिप्

स्यतासी लृलुटोः	तासागमे	अक्ष् तास् तिप्
आर्धधातुकं शेषः	आर्धधातुक संज्ञायाम्	
लुटः प्रथमस्य डारौरसः	डा आदेशे। अनु॰ लोपे	अक्ष् तास् आ
	डित्व सामर्थ्याद् अभस्यापि टेर्लोपः	अक्ष् त् आ
टेः	संयोग	अक्ष् ता
स्वरतिसूतिसूयतिधूञूदितो वा	विकल्पेन इडागमे। अनु॰ लोपे	अक्षिता इतिसिद्धं (1)
	अभाव पक्षे	अक्ष् ता
स्कोः संयोगाद्योरन्ते च	कलोपे	अष् ता
ष्टुना ष्टुः	ष्टुत्वेन	अष्टा इतिरूपं (2)

अक्षिष्यति / अक्ष्यति

	अक्ष् धातोः	
लृट् शेषे च	लृट् लकारे। अनु॰ लोपे	अक्ष् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तिबादेशे। अनु॰ लोपे	अक्ष् ति
स्यतासी लृलुटोः	स्य आगमे। अनु॰ लोपे	अक्ष् स्य ति
स्वरतिसूतिसूयतिधूञूदितो वा	इडागमे। अनु॰ लोपे	अक्षिस्यति
आदेशप्रत्यययोः	षत्वे	अक्षिष्यतीति सिद्धं (1)
	इड् अभाव पक्षे	अक्ष् स्यति
स्कोः संयोगाद्योरन्ते च	कलोपे	अष् स्यति
षढोः कः सि	कत्वे	अक् स्यति
आदेशप्रत्यययोः	षत्वे	अक्ष्यति
	संयोगे - क् + ष् = क्ष	अक्ष्यतीति रूपं (2)

तक्षू धातोः

तक्ष्णोति / तक्षति

	तक्षू धातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे। अनु॰ लोपे	तक्ष् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ	लस्य तिबादेशे। अनु॰ लोपे	तक्ष् ति
कर्तरि शप्	शप् प्राप्तायाम् परं	
तनूकरणे तक्षः	विकल्पेन श्नु आगमे। अनु॰ लोपे	तक्ष् नु ति

सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुणे	तक्ष्नोति
रषाभ्यां नो णः समानपदे	णत्वे	तक्ष्णोतीति सिद्धम्
	श्नु अभावपक्षे	
कर्तरि शप्	शबागमे। अनु० लोपे	
	संयोगे	तक्ष् अति
		तक्षतीति रूपं।

४७. रुष् धातोः

२००. रोषिता/रोष्टा

	रुष् धातोः	
अनद्यतने लुट्	लुट् लकारे। अनु० लोपे	रुष् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तिबादेशे। अनु० लोपे	रुष् ति
पुगन्तलघूपधस्य च	गुणे	रोष् ति
स्यतासी लृलुटोः	तासागमे	रोष् तास् ति
लुटः प्रथमस्य डारौरसः	तिप् स्थाने डा आदेशे। अनु० लोपे	रोष् तास् आ
टेः	टेर्लोपः	रोष् इ त् आ
तीषसहलुभरुषरिषः	विकल्पेन इडागमे। अनु० लोपे	रोषिता इति सिद्धम्।
	अभावपक्षे	रोष् ता
ष्टुना ष्टुः	ष्टुत्वे	रोष्टा इति रूपं

४८. उष् धातोः

२०१. ओषाञ्चकार/ओष

	उष् धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे। अनु० लोपे	उष् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तिबादेशे। अनु० लोपे	उष् ति
परस्मैपदानां णलतुसुस्थलथुस...	तिप् स्थाने णलादेशे। अनु० लोपे	उष् अ
उषविदजागृभ्योऽन्यतरस्याम्	विकल्पेन आम् आगमे	उष् आम् ल
आमः	लिट् लुकि	उषाम्
कृञ्चानुप्रयुज्यते लिटि	कृ अनु० प्रयोगे	उषाम् कृ
[struck out]	पुनः परस्मैपदसंज्ञायाम्	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनु० लोपे	उषाम् कृ ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तिबादेशे	उषाम् कृ तिप्
परस्मैपदानां णलतुसुस्थलथुस...	तिप् स्थाने णलादेशे। अनु० लोपे	उषाम् कृ अ

पुगन्तलघूपधस्य च	उपधा गुणे	ओषाम् कृ अ
लिटिधातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	ओषाम् कृकृ अ
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्यास संज्ञायाम्	
उरत्	अत आदेशे	
उरणरपरः	रपरत्वे	ओषाम् कर्कृ अ
हलादि शेषः	आदि हल शेषे	ओषाम् ककृ अ
अचोञ्णिति	वृद्धि आदेशे, रपरत्वे	ओषाम् ककार् अ
कुहोश्चुः	चत्वे	ओषाम् चकार
मश्चापदान्तस्य झलि	मकारस्य अनुस्वारे	ओषांचकार
अनुस्वारस्य ययि परसवर्णः	परसवर्णे	ओषाञ्चकार इति सिद्धम् (१)
	आम् अभाव पक्षे	उष् ल
	तिप् तत स्थाने णलादेशे, अनुबन्धलोपे	उष् अ
लिटिधातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	उष् उष् अ
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्यास संज्ञायाम्	
हलादिः शेषः	आदिहल शेषे	उ उष् अ
पुगन्तलघूपधस्य च	गुणे	उ ओष् अ
अभ्यासस्यासवर्णे	उवङादेशे, अनु० लोपे	उव् ओष् अ
	संयोगे	उवोष इति सिद्धम् (२)

द्युत धातोः

४१. विद्युत

४२.

द्युत धातोः

परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनु० लोपे	द्युत ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थमिब्वस्मस...	लस्य [illegible] तकारादेशे	द्युत [illegible] त
[illegible]		
लिटस्तझयोरेशिरेच्	तकारस्य एशादेशे, अनु० लोपे	द्युत ए
लिटिधातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	द्युत द्युत ए
पूर्वोऽभ्यासः	अभ्यास संज्ञायाम्	
हलादिः शेषः	यकारस्य लोपे प्राप्ते तदपवादत्वेन	द्यु द्युत ए

द्युतिस्वाप्योः संप्रसारणम्	सम्प्रसारणे	
सम्प्रसारणाच्च	पूर्वरूपे रूपम्	दु इउ द्युते
	संयोगे	दु इ द्युते
		दिद्युते इति सिद्धः।

२०३. अद्युतत / अद्योतिष्ट

	द्युत धातोः	
लुङ्	लुङ् लकारे। अनु॰लोपे	
द्युद्भ्यो लुङि	विकल्पेन परस्मैपद संज्ञायाम्	द्युत ल
तिप्तस्झि सिप्थस्थ...	लस्य तिबादेशे। अनु॰लोपे	द्युत ति
इतश्च	इकार लोपे	द्युत त
लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे। अनु॰लोपे	अद्युत त
च्लि लुङि	च्लि आगमे	अद्युत च्लि त
च्लेः सिच्	सिच् प्राप्ते। तत् प्रबाध्य	
पुषादिद्युताद्यॢदितः परस्मैपदेषु	च्लि स्थाने अङ् आदेशे। अनु॰लोपे	अद्युत अ त
पुगन्तलघूपधस्य च	गुणे प्राप्ते परे	
क्ङिति च	इत्यनेन निषिद्धियाम्	अद्युतत इति सिद्धः
	परस्मैपद प्रत्यय अभाव पक्षे	द्युत ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तकारादेशे	द्युत त
लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे। अनु॰लोपे	अद्युत त
च्लि लुङि	च्लि आगमे	अद्युत च्लि त
च्लेः सिच्	च्लि स्थाने सिजादेशे। अनु॰लोपे	अद्युत स त
पुगन्तलघूपधस्य च	उपधा गुणे	अद्योत स त
आर्धधातुकस्येड् वलादेः	इडागमे। अनु॰लोपे	अद्योत इस त
आदेश प्रत्ययोः	षत्वे	अद्योतिष्त
ष्टुना ष्टुः	ष्टुत्वे	अद्योतिष्ट इति सि

४०. वृतु धातोः

२०४. वर्त्स्यति / वर्तिष्यते

	वृत् धातोः	
लृट् शेषे च	लृट् लकारे। अनु॰लोपे	वृत ल

स्यतासीलृलुटोः	स्य आगमे	वृत् स्य ल
वृद्भ्यः स्यसनोः	विकल्पेन परस्मैपदसंज्ञायाम	
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तिबादेशे, अनु० लोपे	वृत स्यति
आर्धधातुकस्येड्वलादेः	इडागमे प्राप्ते परं	
न वृद्भ्यश्चतुर्भ्यः	इत्यनेनसूत्र इट् निषिद्धयाम	वृत स्यति
पुगन्तलघूपधस्य च	गुणे, रपरत्वे	वर्त्स्यति = वर्त्स्यति इति सिद्धं।
	परस्मैपदसंज्ञायाम अभावे	- वृत ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तकारादेशे	वृत त
स्यतासीलृलुटोः	स्य आगमे	वृत स्य त
आर्धधातुकस्येड्वलादेः	इडागमे, अनु० लोपे	वृत इ स्य त
पुगन्तलघूपधस्य च	गुणे, रपरत्वे	वर्त इ स्य त
आदेश प्रत्यययोः	षत्वे	वर्तिष्यत
टित आत्मनेपदानां टेरे	टेरेत्वे	वर्तिष्यते इति सिद्धं।

कृपू धातोः

१०५. कल्पते

	कृप् धातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे, अनु० लोपे	कृप् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थमिब्वस्मस्	लस्य तकारादेशे	कृप् त
पुगन्तलघूपधस्य च	गुणे, रपरत्वे	कर्प् त
कृपो रो लः	रेफः लकारे	कल्प् त
कर्तरि शप्	शबागमे, अनु० लोपे	कल्प् अ त
टित आत्मनेपदानां टेरे	टेरेत्वे	कल्पते इति सिद्धं।

१०६. चक्लृपे

	कृप् धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनु० लोपे	कृप् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थमिब्वस्मस्	लस्य तकारादेशे	कृप् त
लिटस्तझयोरेशिरेच्	तकारस्य एशादेशे अनु० लोपे	कृप् ए
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	कृप् कृप् ए

पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्यास संज्ञायाम्	
उरत्	अत् आदेशे, रपरत्वे	कर् कृप् ए
हलादिः शेषः	आदि हल् शेषे	कृप् ए
कुहोश्चुः	चर्त्वे	चकृप् ए
पुगन्तलघूपधस्य च	गुण प्राप्ते परं	
असंयोगाल्लिट् कित्	कित् संज्ञायाम्	
क्ङिति च	इत्यनेन सूत्रेण गुण निषिद्धेयाम्	चकृपे
कृपो रो लः	रेफसदृशस्य लकार सदृशे	चक्लृपे इति सिद्धः

२०१. चक्लृपिषे / चक्लृप्से

	कृप् धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनु॰लोपे	कृप् ल्
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य थासादेशे	कृप् थास्
थासस्से	थासस्य से आदेशे	कृप् से
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	कृप् कृप् से
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्यास संज्ञायाम्	
उरत्	अत् आदेशे,	
उरण् रपरः	रपरत्वे	कर् कृप् से
हलादिः शेषः	आदि हल् शेषे	क कृप् से
कुहोश्चुः	ककारस्य चर्त्वेम्	च कृप् से
पुगन्तलघूपधस्य च	गुण प्राप्ते परं	
असंयोगाल्लिट् कित्	कित् संज्ञायाम्	
क्ङिति च	इत्यनेन सूत्रेण गुण निषिद्धेयाम्	चकृप्से
कृपो रो लः	रेफसदृशस्य लकार सदृशे	चक्लृप् से
स्वरतिसूतिसूयतिधूञूदितो वा	विकल्पेन इडागमे, अनु॰लोपे	चक्लृपिसे
आदेशप्रत्यययोः	षत्वे	(१) चक्लृपिषे इति सिद्धः
	अभाव पक्षे	(२) चक्लृप्से इति सिद्धः

२०२. कल्पतासि

	कृप् धातोः	
अनद्यतने लुट्	लुट् लकारे, अनु॰लोपे	कृप् ल

~~तिप्तस्झिसिप्थस्थ...~~	~~लस्य थास् आदेशे~~	कृप् थास्
कृपो रो लः	रेफस्य रस्य लकार सदृशे	कृल्प् थास्
लुटि च क्लृपः	विकल्पेन परस्मैपद संज्ञायाम् थास् स्थाने सिबादेशे अनुबन्धलोपे	क्लृप् सि
लुटि च क्लृपः	विकल्पेन परस्मैपद संज्ञायाम्	कृप् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य सिबादेशे, अनुबन्धलोपे	कृप् सि
स्यतासी लृलुटोः	तासागमे	कृप् तास् सि
तासस्त्योर्लोपः	सकार लोपे	कृप् तासि
स्वरतिसूतिसूयतिधूञूदितो वा	इडागम प्राप्ते	
	तत् निषिद्धायाम्	कृप् तासि
पुगन्तलघूपधस्य च	उपधा गुणे,	
उरण् रपरः	रपरत्वे	कर्प् तासि
कृपो रो लः	रेफस्य लकारे	कल्प् तासि इति सिद्ध (1)
	परस्मैपदसंज्ञायाम् अभावपक्षे	कृप् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य थासादेशे	कृप् थास
थासः से	थासस्य से आदेशे	कृप् से
स्यतासी लृलुटोः	तासागमे	कृप् तास् से
तासस्त्योर्लोपः	सकार लोपे	कृप् तासे
पुगन्तलघूपधस्य च	उपधा गुणे	
उरण् रपरः	रपरत्वे	कर् प् तासे
कृपो रो लः	रेफस्य लकारे	कल्प् तासे
स्वरतिसूतिसूयतिधूञूदितो वा	विकल्पेन इडागमे, अनुबन्धलोपे	कल्पितासे इति सिद्ध (2)
	अभाव पक्षे	कल्प्तासे इति सिद्ध (3)

४४. व्यथ् धातोः

४६. विव्यथे

व्यथ् धातोः

परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनुबन्धलोपे	व्यथ् ल
~~[illegible]~~	~~[illegible] संज्ञायाम्~~	
तिप्तस्झि...	लस्य ~~[illegible]~~ तकारादेशे	व्यथ् ~~[illegible]~~ त

परस्मैपदानां णलतुसुस्थलथुस... तिप्स्थाने थलादेशे अनुबन्धलोपे

लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	
पूर्वोऽभ्यासः	अभ्यास संज्ञायाम्	व्यथ् व्यथ् त
हलादिः शेषः	आदि हल शेषे, तत एवाह व	
व्यथो लिटि	सम्प्रसारणे	
सम्प्रसारणाच्च	पूर्वरूपे रूपम्	व् इ अ थ् व्यथ् त
हलादिः शेषः	आदि हल शेषे	व् इ थ् व्यथ् त
लिटस्तझयोरेशिरेच्	तकारस्य एशादेशे अनुबन्धलोपे	वि व्यथ् त
		विव्यथे इति सिद्धम्

५२. फण् धातोः

२१०. फेणतुः

फण् धातोः

परोक्षे लिट्	लिट् लकारे अनुबन्धलोपे	फण् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तिबादेशे तसादेशे	फण् तस्
परस्मैपदानां णलतुसुस्थलथुस...	तस् स्थाने अतुसादेशे, अनुबन्धलोपे	फण् अतुस्
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	फण् फण् अतुस्
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्यास संज्ञायाम्	
असंयोगाल्लिट् कित्	कित् संज्ञायाम्	
फणां च सप्तानाम्	विकल्पे अभ्यास लोपे अकारस्य एकारे संयोगे	फेण् अतुस्
	सस्य रुत्व विसर्गौ	फेणतुस्
		फेणतुः इति सिद्धम्
	अभाव पक्षे	फण् फण् अतुस्
हलादिः शेषः	आदि हल शेषे	फफण् अतुस्
अभ्यासे	फकारस्य पकारे	पफणतुस्
	सस्य रुत्व विसर्गौ	पफणतुः इति

२११. फेणिथ

फण् धातोः

परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनुबन्धलोपे	फण् ल
तिप्तस्झिसिप्...	लस्य सिबादेशे	फण् सिप्

परस्मैपदानां णलतुसुस्थलथुसणलवमाः	सिप्स्थाने थलादेशे अनुबन्धलोपे	फण् थ
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	फण्फण् थ
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्यास संज्ञायाम्	
फणां च सप्तानाम्	विकल्पेन अभ्यासलोपे आकारस्य एकारे	फेण् थ
आर्धधातुकस्येड्वलादेः	इडागमे। अनुबन्धलोपे	फेणिथ इति सिद्धम् (१)
	एत्वाभ्यासलोप अभावपक्षे	फण्फेण् थ
	ह्रस्वः	फेणिथ इति
हलादिः शेषः	आदि हल शेषे	फफण् थ
अभ्यासे चर्च	चर्त्वे	पफण् थ
आर्धधातुकस्येड्वलादेः	इडागमे। अनुबन्धलोपे	पफणिथ इति रूपम्। (२)

षह् धातोः

४. परिषहते

४४.

	षह् धातोः	
धात्वादेः षः सः	षकारस्य सकारे	सह्
वर्तमाने लट्	लट् लकारे। अनुबन्धलोपे	सह् ल
तिप्तस्झिसिप्...	लस्य तकारादेशे	सह् त
कर्तरि शप्	शबागमे। अनुबन्धलोपे	सह् अत
टित आत्मनेपदानां टेरे	टेरेत्वे	सहते
	परि उपपदे	परि सहते
परिनिविभ्यः सेवसितसयसिवुसह-सुट्स्तुस्वञ्जाम्	सस्य षत्वे	परिषहते इति सिद्धम्।

४४३ सहिता

	षह् धातोः	
धात्वादेः षः सः	षकारस्य सकारे	सह्
अनद्यतने लुट्	लुट् लकारे अनुबन्धलोपे	सह् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तकारादेशे	सह् त
स्यतासी लृलुटोः	तासागमे	सह् तास् त
आर्धधातुकं शेषः	आर्धधातुक संज्ञायाम्	
लुटः प्रथमस्य डारौरसः	तकारस्य डा आदेशे। अनुबन्धलोपे	सह् तास् आ।

टेः	डित्वसामर्थ्याद् अभस्यापि टेर्लोपः	
तीषसहलुभरुषरिषः	विकल्पेन इडागमे । अनु॰ लोपे	सह् त् आ
	संयोगे	सह् इत् आ
		(1) सहिता इति सिद्धम्
	इड् अभाव पक्षे	सह् ता
होढः	ढत्वे	सढ् ता
झषस्तथोर्धोऽधः	धत्वे	सढ् धा
ष्टुना ष्टुः	ष्टुत्वे	सढ् ढा
ढो ढे लोपः	ढकार लोपे	स ढा
सहिवहोरोदवर्णस्य	ओतादेशे । अनु॰ लोपे	सोढा
	परि उपपदे	परसोढा
परिनिविभ्यः सेवसितसयसिवुसहसुट्... सोढः	षत्वे प्राप्ते परं इत्यनेन सूत्रेण निषिद्धम्	(2) परसोढा इति सिद्धम्

५५. षद्लृ धातोः

२१४. सीदति

	षद् धातोः	
धात्वादेः षः सः	षकारस्य सकारे	सद्
वर्तमाने लट्	लट् लकारे । अनु॰ लोपे	सद् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तिबादेशे । अनु॰ लोपे	सद् ति
कर्तरि शप्	शबागमे । अनु॰ लोपे	सद् अ ति
पाघ्राध्मास्थाम्नादाणदृश्यर्तिसर्ति...	सद् स्थाने सीद् आदेशे	सीद् अ ति
	संयोगे	सीदतीति सिद्धम्।

२५. सेदिथ

	षद् धातोः	
धात्वादेः षः सः	षकारस्य सकारे	सद्
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे । अनु॰ लोपे	सद् ल
तिप्तस्झि...	लस्य सिबादेशे	सद् सिप्
परस्मैपदानां णलतुसुस्थलथुस...	सिप् स्थाने थलादेशे । अनु॰ लोपे	सद् थ
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	सद् सद् थ

ऋतो भारद्वाजस्य	इडागमो विकल्पेन, अनुबन्धलोप	सद् सद् इथ
थलि च सेटि	एत्व-अभ्यासलोपे	सेदिथ इति सिद्धं (1)
	इड् अभाव पक्षे	सद् सद् थ
हलादिः शेषः	आदि हल शेषे	ससद् थ
खरि च	चर्त्वे	ससत्थ इति रूपं (2)

२१५. निषसाद

षद् धातोः

परोक्षे लिट्	लिट्लकारे, अनुबन्धलोप	षद्ल
धात्वादेः षः सः	षकारस्य सकारे	सद्
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनुबन्धलोप	सद्ल
तिप्तस्झि...	लस्य तिबादेशे	सद् तिप्
परस्मैपदानां णलतुसुस्थल..	तिप् स्थाने णलादेशे, अनुबन्धलोपे	सद् अ
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	सद् सद् अ
हलादिः शेषः	आदि हल शेषे	ससद् अ
अत उपधायाः	उपधा वृद्धौ	ससाद
	नि उपपदे	निससाद
सदिरप्रतेः	षत्वे	निषसाद
स्थादिष्वभ्यासेन चाभ्यासस्य	सकारस्य षत्वे प्राप्ते परं	
सदेः परस्य लिटि	इति निषिद्धियाम्	निषसाद इति सिद्धं।

शद्लृ धातोः

२१६. शीयते

२१७.

शद् धातोः

वर्तमाने लट्	लट् लकारे, अनुबन्धलोपे	शद्ल
तिप्तस्झिसिप्	तिबादेशे प्राप्ते परं	
शदेः शितः	इत्यनेन सूत्रेण आत्मनेपदसंज्ञायाम्	
	अतः तकारादेशे	शद् त
कर्तरि शप्	शबागमे, अनु० लोपे	शद् अ त
पाघ्राध्मास्थाम्नादाण्दृश्यर्ति	शद् स्थाने शीय आदेशे	शीय् अ त
टित आत्मनेपदानां टेरे	टेरेत्वे	शीयते इति सि

२१८. शेदतुः

	शद् धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनुबन्धलोपे	शद् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तिबादेशे तसादेशः	शद् तस्
परस्मैपदानां णलतुसुस्थल...	तस् स्थाने अतुसादेशे	शद् अतुस्
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	शद् शद् अतुस्
असंयोगाल्लिट् कित्	कित् संज्ञायाम्	
अत एकहल्मध्येऽनादेशादेर्लिटि	अभ्यासलोपे अकारस्य एकारे	शेदतुस्
	सस्य रुत्व विसर्गौ	शेदतुः इति सिद्धम्

५७. खनु धातोः

२१९. चखनतुः

	खन् धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनुबन्धलोपे	खन् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तसादेशे	खन् तस्
परस्मैपदानां णलतुसुस्थल,	तस् स्थाने अतुसादेशे	खन् अतुस्
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	खन् खन् अतुस्
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्याससंज्ञायाम्	
हलादि कुहोश्चुः	खकारस्य छकारे	
हलादिः शेषः	आदिहल शेषे	खखनअतुस्
कुहोश्चुः	खकारस्य छकारे	छखनतुस्
अभ्यासे चर्च	चर्त्वे	चखनतुस्
	सस्य रुत्व विसर्गौ	चखनतुः
असंयोगाल्लिट् कित्	कित् संज्ञायाम्	
गमहनजनखनघसां लोपः क्ङित्यनङि	उपधा लोपे	चख्नतुः इति

२२०. खायात् / खन्यात्

	खन् धातोः	
आशिषि लिङ्लोटौ	लिङ् लकारे अनुबन्धलोपे	खन् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तिबादेशे, अनुबन्धलोपे	खन् ति

इतश्च	इकार लोपे	खन त
यासुट् परस्मैपदेषूदात्तो ङिच्च	यासुडागमे। अनु०लोपे	खन यास त
सुट् तिथोः	सुडागमे। अनु०लोपे	खन यास स त
स्कोः संयोगाद्योरन्ते च	उभयोः सकार लोपे	खन या त
किदाशिषि	कित् संज्ञायाम	
ये विभाषा	विकल्पेन आत्वे	खायात् इति सिद्धं (1)
	अभाव पक्षे	खन्यात् इति रूपं (2)

२२०. गुहू धातोः
गूहति/गूहते

२२१.

	गुहू धातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे, अनु०लोपे	गुह् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्यतिबादेशे। अनु०लोपे	गुह् ति
कर्तरि शप्	शबागमे, अनु०लोपे	गुह् अ ति
पुगन्तलघूपधस्य च	गुणे प्राप्ते परं तत् प्रबाध्य	
ऊदुपधाया गोहः	उपधा दीर्घे	गूहति इति सिद्धं (1)
	आत्मनेपदे तकारादेशे	गूह त
टित आत्मनेपदानां टेरे	टेरेत्वे	गूहते इति रूपं (2)

गोढा

२२२.

	गुहू धातोः	
अनद्यतने लुट्	लुट् लकारे। अनु०लोपे	गुह् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तिबादेशे / तकारादेशे	गुह् तिप्/त
स्यतासी लृलुटोः	तासागमे	गुह् तास तिप्/त
आर्धधातुकं शेषः	आर्धधातुकसंज्ञायाम्	
लुटः प्रथमस्य डारौरसः	तिप्/त स्थाने डा आदेशे। अनु०लोपे	गुह् तास आ
टेः	डित्व सामर्थ्याद् अभस्यापि टेर्लोपः	गुह् त आ
स्वरतिसूतिसूयतिधूञूदितो वा	विकल्पेन इडागमे। अनु०लोपे	गुहिता
ऊदुपधाया गोहः	उपधा दीर्घे	गूहिता (1) इति सिद्धं
	इट् अभाव पक्षे	गुह् ता
होढः	ढत्वे	गुढ ता

पुगन्तलघूपधस्य च	गुणे	
झषस्तथोर्धोऽधः	तकारस्य धकारे	गोढ्ता
ष्टुना ष्टुः	ष्टुत्वे	गोढ्धा
ढो ढे लोपः	ढकार लोपे	गोढ्ढा
		गोढा इति रूपम्

223. गूहिष्यति / घोक्ष्यति

	गुह् धातोः	
लृट् शेषे च	लृट्लकारे, अनु० लोपे	
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तिबादेशे, अनु० लोपे	गुह् ल
स्यतासी लृलुटोः	स्य आगमे	गुह् ति
आर्धधातुकस्येड्वलादेः	[illegible]	गुह् स्यति
आर्धधातुकं शेषः	आर्धधातुक संज्ञायाम्	
स्वरतिसूतिसूयतिधूञूदितो वा	विकल्पेन इडागमे, अनु० लोपे	गुहिस्यति
आदेशप्रत्यययोः	षत्वे	गुहिष्यति
ऊदुपधाया गोहः	ऊकारस्य दीर्घे	गूहिष्यतीति
	इट् अभाव पक्षे	गुह्स्यति
हो ढः	ढत्वे	गुढ्स्यति
एकाचो बशो भष् झषन्तस्य स्ध्वोः	भष्भावे	घुढ्स्यति
षढोः कः सि	कत्वे	घुक्स्यति
आदेशप्रत्यययोः	षत्वे	घुक्ष्यति
	(क्ष = क् ष्) संयोगे	घुक्ष्यति
पुगन्तलघूपधस्य च	उपधा गुणे	घोक्ष्यतीति रूपम्

224. अगूहीत / अघुक्षत

	गुह् धातो (उभयपदी)	
लुङ्	लुङ् लकारे, अनु० लोपे	गुह् ल
तिप्तस्झिसिप्...	लस्य तिबादेशे, अनु० लोपे	गुह् ति
लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे, अनु० लोपे	अ गुह् ति
इतश्च	इकार लोपे	अगुह् त्
च्लि लुङि	च्लि आगमे	अगुह् च्लि त्

च्लेः सिच्	च्लि स्थाने सिजादेशे, अनु० लोपे	अगुह् स त
स्वरति सूति सूयति धूञूदितो वा	विकल्पेन इडागमे, अनु० लोपे	अगुह् इ स त
ऊदुपधाया गोहः	उकारस्य दीर्घे	अगूह् इ स त
अस्तिसिचोऽपृक्ते	ईडागमे, अनु० लोपे	अगूह् इ स ईत
इट ईटि	सकार लोपे	अगूह् इ ईत
अकः सवर्णे दीर्घः	सवर्ण दीर्घे	अगूहीत इति सिद्धं ①
	इड् अभाव पक्षे	अगुह् च्लि त
शल इगुपधादनिटः क्सः	क्स आदेशे, अनु० लोपे	अगुह् स त
हो ढः	ढत्वे	अगुढ् स त
एकाचो बशो भष् झषन्तस्य स्ध्वोः	भष्भावे	अघुढ् स त
षढोः कः सि	कत्वे	अघुक् स त
आदेश प्रत्यययोः	षत्वे	अघुक् ष् त
	संयोग (क्ष् = क्ष)	अघुक्षत इति रूपं ②

११४. अगूढ / अघुक्षत

	गुह् धातोः	
लुङ्	लुङ् लकारे, अनु० लोपे	गुह् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ	लस्य तकारादेशे	गुह् त
लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे, अनु० लोपे	अगुह् त
च्लि लुङि	च्लि लुङि	अगुह् च्लि त
शल इगुपधादनिटः क्सः	च्लि स्थाने क्स आदेशे, अनु० लोपे	अगुह् स त
लुग्वा दुहदिहलिहगुहामात्मनेपदे दन्त्ये	विकल्पेन क्स लोपे	अगुह् त
हो ढः	ढत्वे	अगुढ् त
झषस्तथोर्धोऽधः	तकारस्य धकारे	अगुढ् ध
ष्टुना ष्टुः	ष्टुत्वे	अगुढ् ढ
ढो ढे लोपः	ढकार लोपे	अगुढ
ऊदुपधाया गोहः	दीर्घे	अगूढ इति सिद्धं १
	क्स लोप अभावे	अगुह् स त
हो ढः	ढत्वे	अगुढ् स त

एकाचोबशोभष्झषन्तस्य स्ध्वोः	भष् भावे	
षढोः कः सि	कत्वे	अघुढ्सत
आदेश प्रत्यययोः	षत्वे	अघुक्सत
	(क्ष् = क्ष) संयोगे	अघुक्षत
		अघुक्षत इति रूपं

२२५. अघुक्षावहि / अघुक्षावहि

२८. भृञ् धातोः

भ्रियात्

२२६.

	भृञ् धातोः	
आशिषि लिङ्लोटौ	आ० लिङ् लकारे। अनु० लोप	
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तिबादेशे। अनु० लोपे	भृ ल
इतश्च	इकार लोपे	भृ ति
यासुट् परस्मैपदेषूदात्तो ङिच्च	यासुडागमे। अनु० लोपे	भृ त
सुट् तिथोः	सुडागमे। अनु० लोपे	भृ यास त
स्कोः संयोगाद्योरन्ते च	उभयोः सकार लोपे	भृ यास्स्त
क्ङिति च / लिङाशिषि	आर्धधातुकसंज्ञायाम्	भृ यात्
रिङ् शयग्लिङ्क्षु	ऋतो रिङादेशे। अनु० लोपे संयोगे	भ्रियात्
		भ्रियात् इति सिद्धं

२२७. अभार्षीत्

	भृञ् धातोः उभयपदी	
लुङ्	लुङ् लकारे। अनु० लोपे	भृ ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तिबादेशे। अनु० लोपे	भृ ति
लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे। अनु० लोपे	अभृ ति
इतश्च	इकार लोपे	अभृ त
च्लि लुङि	च्लि आगमे	अभृ च्लि त
च्लेः सिच्	च्लि स्थाने सिच्। अनु० लोपे	अभृ स त
सिचि वृद्धिः परस्मैपदेषु	वृद्धौ। रपरत्वम्	अभार् स त
अस्तिसिचोऽपृक्ते	ईडागमे। अनु० लोपे	अभार् सीत्
	षत्वे	अभार्षीत् इति सि[द्धं]

128. अभूत

	भू	
लुङ्	लुङ् लकारे, अनु० लोपे	भूल्
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तकारादेशे	भूत
लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे, अनु० लोपे	अभूत
च्लि लुङि	च्लि आगमे	अभूच्लित
च्लेः सिच्	च्लि स्थाने सिजादेशे, अनु० लोपे	अभूसत
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुणे प्राप्ते, परं	
उश्च	कित् संज्ञायाम्	
क्ङिति च	इत्यनेन सूत्रेण गुण निषेधे	अभूसत
ह्रस्वादङ्गात्	सकारलोपे	अभूत इति सिद्धम्।

धेट् धातोः

129. दधौ

	धेट् धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनु० लोपे	धेल्
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तिबादेशे	धे तिप्
परस्मैपदानां णलतुसुस्थल...	तिप् स्थाने णलादेशे, अनु० लोपे	धे अ
आदेच उपदेशेऽशिति	आ आत्वे	धा अ
आत औ णलः	औकारादेशे	धा औ
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	धाधा औ
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्यास संज्ञायाम्	
ह्रस्वः	ह्रस्वे	धधा औ
अभ्यासे चर्च	जश्त्वे	दधा औ
वृद्धिरेचि	वृद्धौ	दधौ इति सिद्धम्

130. दधतुः

	धेट् धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनु० लोपे	धेल्

तिप्तस्झिसिप...	लस्य तिबादेशाद् तसादेशे	
परस्मैपदानां णलतुसुस्	तस् स्थाने अतुसादेश	धे तस
आदेच उपदेशेऽशिति	आकारान्तादेश	धे अतुस
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	धा अतुस
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्याससंज्ञायाम	धाधा अतुस
ह्रस्वः	ह्रस्वे	
अभ्यासे चर्च	धकारस्य दकारे	धधा अतुस
असंयोगाल्लिट् कित	कित संज्ञायाम	दधा अतुस
आतो लोप इटि च	आकारस्य लोपे	
	संयुक्ते	दध् अतुस
	सस्य रुत्वविसर्गौ	दधतुस
		दधतुः इति सिद्धं

२३१. दधिथ/दधाथ

	धेट् धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनु० लोप	धेल
तिप्तस्झिसिप...	लस्य सिबादेशे	धे सिप
परस्मैपदानां णलतुसुस्थलथ...	सिप् स्थाने थलादेश, अनु० लोप	धे थ
आदेच उपदेशेऽशिति	आकारान्तादेशे	धा थ
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	धाधा थ
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्याससंज्ञायाम	
ह्रस्वः	ह्रस्वे	धधाथ
अभ्यासे चर्च	जश्त्वे	दधाथ
ऋतो भारद्वाजस्य	विकल्पेन इडागमे, अनु० लोप	दधा इथ
आतो लोप इटि च	आकारस्य लोपे	दध् इथ
	संयुक्ते	दधिथ इति सिद्धं
	इड् अभाव पक्षे	दधाथ इति रूपं

२३२ दधिव

	धेट् धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनु० लोप	धेल

तिप्तस्झिसिप्थस्थमिब्...	लस्य वसादेशे	धे वस
परस्मैपदानां णलतुसुस्...	वस स्थाने वकार आदेशे	धे व
आदेच उपदेशेऽशिति	आकारान्तादेशे	धाव
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	धाधाव
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्यास संज्ञायाम्	
ह्रस्वः	ह्रस्वे	धधाव
अभ्यासे चर्च	जश्त्वे	दधाव
कृसृभृवृस्तुद्रुस्रुश्रुवो लिटि	इडागमे, अनुबन्धलोपे	दधा इव
आतो लोप इटि च	आकार लोपे	दध् इव
	संयुक्ते	दधिव इति सिद्धम्।

233. धेयात्

धेट् धातोः

परोक्षे लिट्	लिङ् लकारे, अनुबन्धलोपे	धे ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तिबादेशे, अनुबन्धलोपे	धे ति
इतश्च	इकारलोपे	धे त्
आदेच उपदेशेऽशिति	आकारान्तादेशे	धात्
यासुट् परस्मैपदेषूदात्तो ङिच्च	यासुडागमे, अनुबन्धलोपे	धायास्त्
सुट् तिथोः	सुडागमे, अनुबन्धलोपे	धायास्स्त्
स्कोः संयोगाद्योरन्ते च	उभयोः सकारलोपे	धायात्
दाधाघ्वदाप्	घु संज्ञायाम्	
किदाशिषि	कित् संज्ञायाम्	
लिङाशिषि	आर्धधातुक संज्ञायाम्	
एर्लिङि	अकारस्य एकारे	धेयात् इति सिद्धम्।

234. अदधात्

धेट् धातोः

लुङ्	लुङ् लकारे, अनुबन्धलोपे	धे ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थमिब्...	लस्य तिबादेशे, अनुबन्धलोपे	धे ति
इतश्च	इकार लोपे	धे त्

लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे, अनुबन्धलोपे	अधेत
च्लि लुङि	च्लि आगमे	अधेच्लित
विभाषा धेट्श्व्योः	विकल्पेन च्लि स्थाने चङ् आदेशे, अनुबन्धलोपे	अधेअत
आदेच उपदेशेऽशिति	आकारान्तादेश	अधाअत
चङि	द्वित्वे	अधाधाअत
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्यास संज्ञायाम्	
ह्रस्वः	ह्रस्वे	अधधाअत
अभ्यासे चर्च	जश्त्वे	अदधाअत
आतो लोप इटि च	आकार लोपे	अदधअत
	संयुक्ते	अदधत इति सिद्धम् (1)
	चङ् अभाव पक्षे	अधेच्लित
च्लेः सिच्	च्लि स्थाने सिच्, अनु० लोपे	अधेस् त
आदेच उपदेशेऽशिति	आत्वे	अधास् त
गातिस्थाघुपाभूभ्यः सिचः परस्मैपदेषु	सिच् लोपे प्राप्ते नित्यं, पर	
विभाषाघ्राधेट्शाच्छासः	इत्यनेन सूत्रेण विकल्पेन सकारलोपे	अधात इति सि(2)
	सिच् लोप अभाव पक्षे	अधास् त
यमरमनमातां सक् च	सकागमे च सिच् इडागमे, अनुबन्धलोपे	अधास् इ स त
अस्ति सिचोऽपृक्ते	ईडागमे, अनु० लोपे	अधास् इ स ईत
इट ईटि	इति सस्लोपे	अधास् इ ईत
अकः सवर्णे दीर्घः	सवर्णे दीर्घे	अधासीत इति (3)

अधुः

234.

धेट् धातोः

लुङ्	लुङ् लकारे, अनुबन्धलोपे	धेल्
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य झि आदेश	धेझि
च्लि लुङि	च्लि आगम	धेच्लिझि
~~च्लेः सिच्~~	~~च्लि स्थाने सिजादेशः~~	
विभाषा धेट्श्व्योः	विकल्पेन च्लि स्थाने चङ्, अनु० लोपे	धेअझि
आदेच उपदेशेऽशिति	आत्वे	धाअझि

	द्वित्वे	धा धा अ मि
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्यास संज्ञायाम	
ह्रस्वः	ह्रस्वे	धा धा अ मि
अभ्यासे चर्च	जशत्वे	दधा अ मि
आतो लोप इटि च	आकार लोपे	दध् अ मि
झोऽन्तः	झस्य अन्त आदेशे	दध् अ अन्त
अतो गुणे	पररूपे	दधन्त
संयोगान्तस्य लोपः	तकार लोपे	दधन्
लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे, अनु० लोपे	अदधान् इति सिद्धं। (१)
	चङ् अभाव पक्षे	धे च्लि मि
लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे, अनु० लोपे	अधे च्लि मि
च्लेः सिच्	सिजादेशे, अनु० लोपे	अधे स् मि
आदेच उपदेशेऽशिति	आत्वे	अधा स् मि
सिजभ्यस्तविदिभ्यश्च	झिस्थाने जुस् आदेशे, अनु० लोपे	अधा स् उस्
विभाषा घ्राधेट्शाच्छासः	विकल्पेन सकार लोपे	अधा उस्
उस्यपदान्तात्	पररूपे	अधुस्
	सस्य रुत्व विसर्गे	अधुः इति रूपं (१)
	सकार लोप अभाव पक्षे	अधा स् उस्
यमरमनमातां सक् च	सक् आगमे सिच चङ् इडागमे, अनु० लोपे	अधा स् इस् उस्
आदेश प्रत्ययोः	षत्वे, संयुक्ते	अधासिषुस्
	सस्य रुत्व विसर्गे	अधासिषुः इति रूपं (२)

६१ ग्लैधातोः

२३६. ग्लायति

	ग्लै धातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे, अनु० लोपे	ग्लै ल
तिप्तस्झि…	लस्य तिबादेशे, अनु० लोपे	ग्लै ति
कर्तरि शप्	शबागमे, अनु० लोपे	ग्लै अ ति
एचोऽयवायावः	आयादेशे	ग्लायतीति सिद्धं।

६२. ह्वृ धातोः

९३. जह्वार

	ह्वृ धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनुबन्धलोपे	ह्वृ ल
तिप्तस्झिसिप् ...	लस्य तिबादेशे,	ह्वृ तिप्
परस्मैपदानां णलतुसुस्थल	तिप् स्थाने णलादेशे, अनुबन्धलोपे	ह्वृ अ
अचो ञ्णिति	वृद्धि प्राप्ते परं	
ऋतश्च संयोगादेर्गुणः	इत्यनेन सूत्रेण गुणे, रपरत्वे	ह्व अर् अ
[struck]	संयुक्ते	ह्वर् अ
अत उपधायाः	वृद्धौ	ह्वृ
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	ह्वर् ह्वर् अ
हलादिः शेषः	आदि हल शेषे	ह ह्वर् अ
कुहोश्चुः	चवर्गे	जह्वर् अ
अत उपधायाः	उपधा वृद्धौ	जह्वार् अ
	संयुक्ते	जह्वार इति सिद्धं।

९३. जह्वरतुः

	ह्वृ धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे	ह्वृ ल
तिप्तस्झि ...	लस्य तसादेशे	ह्वृ तस्
परस्मैपदानां णलतुसुस्थलथुसणल्वमाः	तस् स्थाने अतुसादेशे	ह्वृ अतुस्
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	ह्वृ ह्वृ अतुस्
उरत्	अत् आदेशे	
उरण् रपरः	रपरत्वे	ह्वर् ह्वृ अतुस्
हलादिः शेषः	आदि हल शेषे	ह ह्वृ अतुस्
कुहोश्चुः	चवर्गे	जह्वृ अतुस्
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुण प्राप्ते परं	
असंयोगाल्लिट् कित् क्ङिति च	कित् संज्ञायाम् इत्यनेन गुण निषिद्धयाम्	जह्वृ अतुस्
ऋतश्च संयोगादेर्गुणः	तत्प्रबाधय गुणादेशे, रपरत्वे	जह्वर् अतुस्
	संयुक्ते	जह्वरतुस्

	सस्य रुत्व विसर्गो	आह्वरतुः इति सिद्धिः

ऋ धातोः
आर

	ऋ धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे। अनुबन्धलोपे	ऋ ल
तिप्तस्झिसिप्...	लस्य तिबादेशे	ऋ तिप्
परस्मैपदानां णलतुसुस्थलथुस...	तिप् स्थाने णलादेशे। अनुलोपे	ऋ अ
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	ऋ ऋ अ
उरत्	ऋवर्णस्य अत् आदेशे	
उरण्रपरः	रपरत्वे	अर् ऋ अ
हलादिः शेषः	~~अभ्यासस्य~~ रेफलोपे	अ ऋ अ
अत आदेः	दीर्घे	आ ऋ अ
ऋच्छत्यृताम्	गुणे। रपरत्वे	आ अर् अ
अकः सवर्णे दीर्घः	सवर्ण दीर्घे	आर इति सिद्धिः।

आरतुः

	ऋ धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे। अनुलोपे	ऋ ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तसादेशे	ऋ तस्
परस्मैपदानां णलतुसुस्थलथुसणलवमाः	तस् स्थाने अतुसादेशे	ऋ अतुस्
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	ऋ ऋ अतुस्
उरत्	~~अत आदेः~~ अत् आदेशे	
उरण्रपरः	रपरत्वे	अर् ऋ अतुस्
हलादिः शेषः	रेफ लोपे	अ ऋ अतुस्
~~इडत्यर्तिव्ययतीनाम्~~ ऋच्छत्यृताम्	गुणे	अ अर् अतुस्
अत आदेः	दीर्घे	आ अरतुस्
अकः सवर्णे दीर्घः	दीर्घस्यादेशे	आरतुस्
	सस्य रुत्व विसर्गो	आरतुः इति रूपं।

६४ श्रु धातोः

२४१. शृणोति

	श्रु धातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे, अनुबन्धलोपे	श्रु ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तिबादेशे, अनुबन्धलोपे	श्रु ति
श्रुवः शृ च	श्रु स्थाने शृ आदेशे च श्नु आगमे, अनुबन्धलोपे	शृ नु ति
	नकारस्य णकारे	शृ णु ति
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुणे	शृणोति इति सिद्धम्

२४२. शृणवानि

	श्रु धातोः	
लोट् च	लोट् लकारे, अनुबन्धलोपे	श्रु ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य मिबादेशे, अनुबन्धलोपे	श्रु मि
~~कर्तरि शप्~~	~~शबागमे अनुबन्धलोपे~~	~~श्रु~~
श्रुवः शृ च	श्रु स्थाने शृ आदेशे च श्नु आगमे, अनुबन्धलोपे	शृ नु मि
मेर्निः	मि स्थाने नि आदेशे	शृ नु नि
आडुत्तमस्य पिच्च	आडागमे, अनुबन्धलोपे	शृ नु आनि
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुणे	शृ नो आनि
	णत्वे	शृ णो आनि
एचोऽयवायावः	अवादेशे	शृणवानि इति सिद्धम्

२४३. अश्रौषीत्

	श्रु धातोः	
लुङ्	लुङ् लकारे, अनुबन्धलोपे	श्रु ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तिबादेशे, अनुबन्धलोपे	श्रु ति
इतश्च	इकार लोपे	श्रु त्
लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे, अनुबन्धलोपे	अश्रु त्
च्लि लुङि	च्लि आगमे	अश्रु च्लि त्
च्लेः सिच्	च्लि स्थाने सिजादेशे, अनुबन्धलोपे	अश्रु स् त्
सिचि वृद्धिः परस्मैपदेषु	वृद्धि आदेशे	अश्रौ स् त्

आर्धधातुकस्येड्वलादेः	इड्प्राप्तेपर	
श्र्युकः किति / स्तुद्रुस्रुश्रुवो लिटि	इत्यनेन इडनिषिद्धियाम्	अश्रौस त
अस्तिसिचोऽपृक्ते	ईडागमे, अनु० लोपे	अश्रौसीत इति सिद्धम्।

देङ् धातोः

४४. दयते

	देङ् धातोः	
वर्तमानेलट्	लट् लकारे, अनु० लोपे	देल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तकारादेशे	दे त
कर्तरिशप्	शबागमे, अनु० लोपे	दे अ त
एचोऽयवायावः	अयादेशे	दय् अ त
टित आत्मनेपदानां टेरे	टेरेत्वे	दयते इति सिद्धम्।

४५. दिग्ये

	देङ् धातोः	
परोक्षेलिट्	लिट् लकारे, अनु० लोपे	देल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तकारादेशे	दे त
दयतेर्दिगि लिटि	दिगि आदेशे, द्वित्व च बाधते	दिगि त
लिटस्तझयोरेशिरेच्	एशादेशे, अनु० लोपे	दिगि ए
इको यणचि	यणि	दिग्ये इति सिद्धम्।

४६. अदित

	देङ् धातोः	
लुङ्	लुङ् लकारे, अनु० लोपे	देल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तकारादेशे	दे त
लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे, अनु० लोपे	अ दे त
च्लि लुङि	च्लि आगमे	अ दे च्लि त
च्लेः सिच्	च्लिस्थाने सिजादेशे, अनु० लोपे	अ दे स् त
स्थाध्वोरिच्च	इकारादेशे सिच्च कित संज्ञायाम्	अदिस् त
ह्रस्वादङ्गात्	सकार लोपे	अदित इति सिद्धम्
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुण प्राप्ते परं	
क्ङिति च	इत्यनेन गुण निषेधे	अदित इति सिद्धम्।

६६। तॄधातोः
२४७. तेरतुः

परोक्षेलिट्	तॄ धातोः लिट् लकारे। अनुब्लोपे	
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तसादेशे	तॄ ल
परस्मैपदानां णलतुसुस्थलथुस्	तस स्थाने अतुसादेशे	तॄ तस
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	तॄ अतुस
तॄफलभजत्रपश्च	अकारस्य एकारे च अभ्यास लोपे	तॄ तॄ अतुस
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्यास संज्ञायाम्	
इको यणचि	इक् स्थाने यणि	
ऋच्छत्यॄताम्	गुणादेशे। रपरत्वे	तॄ तर् अतुस्
तॄफलभजत्रपश्च	अकार एकारे च अभ्यास लोपे	तेर् अतुस्
	संयुक्ते	तेरतुस्
	ससजुषो रुः विसर्गे	तेरतुः इति सिद्धं।

२४८. तरीता / तरिता

	तॄ धातोः	
अनद्यतने लुट्	लुट् लकारे। अनुब्लोपे	तॄ ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तिबादेशे।	तॄ तिप्
स्यतासी लृलुटोः	तासागमे	तॄ तास तिप्
आर्धधातुकं शेषः	आर्धधातुक संज्ञायाम्	
लुटः प्रथमस्य डारौरसः	तिप् स्थाने डा आदेशे। अनुब्लोपे	तॄ तास् आ
टेः	डित्व सामर्थ्याद् अभस्यापि टेर्लोपः	तॄ त् आ
आर्धधातुकस्येड्वलादेः	इडागमे। अनुब्लोपे	तॄ इता
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुणे। रपरत्वे	तर् इता
वॄतो वा	विकल्पेन इट् दीर्घे	तरीता इति सिद्धं।
	अभावपक्षे	तरिता इति रूपं।

२४९. तीर्यात्

	तॄ धातोः	
आशिषि लिङ्लोटौ	आ०लिङ् लकारे। अनुब्लोपे	तॄ ल

तिप्तस्झिसिप् . . .	लस्य तिबादेशे । अनु० लोपे	तृति
इतश्च	इकार लोपे	तृत
यासुट् परस्मैपदेषूदात्तो ङिच्च	यासुडागमे, अनु० लोपे	तृयासत
सुट् तिथोः	सुडागमे । अनु० लोपे	तृयास्सत
स्कोः संयोगाद्योरन्ते च	उभयोः सकारलोपे	तृयात
ऋत इद्धातोः	ऋदन्तस्य इतादेशे	
उरण् रपरः	रपरत्वे	तिर्यात
हलि च	दीर्घे	तीर्यात इतिसिद्धं

अतारिष्टाम्

१०.

	तॄ धातोः	
लुङ्	लुङ् लकारे अनु० लोपे	तृल
तिप्तस्झिसिप्थस्थमिब्वस् .	लस्य तसादेशे	तृ तस्
तस्थस्थमिपां तांतंतामः	तस् स्थाने ताम् आदेशे	तृ ताम्
लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे । अनु० लोपे	अ तृ ताम्
च्लि लुङि	च्लि आगमे	अ तृ च्लि ताम्
च्लेः सिच्	च्लिस्थाने सिच् । अनु० लोपे	अतृस् ताम्
सिचि वृद्धिः परस्मैपदेषु	वृद्धौ । रपरत्वे	अत आर् स् ताम्
आर्धधातुकस्येड् वलादेः	इडागमे । अनु० लोपे	अतारिस्ताम्
वॄतो वा	दीर्घे प्राप्ते परं	
सिचि च परस्मैपदेषु	इत्यनेन सूत्रेण दीर्घ निषेधे	अतारिस्ताम्
आदेश प्रत्यययोः	षत्वे	अतारिष्ताम्
ष्टुना ष्टुः	ष्टुत्वे	अतारिष्टामिति सिद्धं ।

१७. गम्लृ धातोः

५१. गच्छति

	गम् धातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे, अनु० लोपे	गम् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ . .	लस्य तिबादेशे, अनु० लोपे	गम् ति
कर्तरि शप्	शबागमे, अनु० लोपे	गम् अति

इषुगमियमां छः	छकार आदेशे	
छे च	तुगागमे, अनु० लोपे	गछ् अति
[illegible]	[illegible]	गत् छ् अति
स्तोः श्चुना श्चुः	श्चुत्वे	[illegible]
खरि च	चर्त्वे	गच्छति इति सिद्धम्

222. जग्मतुः

	गम् धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनु० लोपे	गम् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तसादेशे	गम् तस्
परस्मैपदानां णलतुसुस्थलथुसणल्वमाः	तस् स्थाने अतुसादेशे	गम् अतुस्
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	गम् गम् अतुस्
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्याससंज्ञायाम्	
हलादि शेषः	आदि हल शेषे	ग गम् अतुस्
कुहोश्चुः	चर्त्वे	जगम् अतुस्
गमहनजनखनघसां लोपः क्ङित्यनङि	उपधालोपे	जग्म् अतुस्
	सस्य रुत्व विसर्गे	जग्मतुः इति सिद्धम्

222. जगमिथ/जगन्थ

	गम् धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनु० लोपे	गम् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य सिबादेशे, अनु०	गम् सिप्
परस्मैपदानां णलतुसुस्थलथुसणल्वमाः	सिप् स्थाने थलादेशे, अनु० लोपे	गम् थ
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	गम् गम् थ
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्याससंज्ञायाम्	
हलादिः शेषः	आदि हल शेषे	ग गम् थ
कुहोश्चुः	चर्त्वे	जगम् थ
ऋतो भारद्वाजस्य	विकल्पेन इडागमे	जगमिथ इति सिद्धम्
	अभाव पक्षे	जगम् थ
नश्चापदान्तस्य झलि	मकारस्य अनुस्वारे	जगंथ

अनुस्वारस्य ययि परसवर्णः	अनुस्वारस्य परसवर्णे नकारे	गन्ता इति रूपं

गन्ता

५५४.

	गम् धातोः	
अनद्यतने लुट्	लुट् लकारे। अनु० लोपे	गम् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तिबादेशे	गम् तिप्
स्यतासी लृलुटोः	तासागमे	गम् तास् तिप्
लुटः प्रथमस्य डारौरसः	तिप् स्थाने डा आदेशे। अनु० लोपे	गम् तास् डा
टेः	डित्वसामर्थ्यात् अभस्यापि टेर्लोपः	गम् ता
आर्धधातुकस्येड् वलादेः	इडागमे। अनु० लोपे प्राप्ते	
एकाच उपदेशेऽनुदात्तात्	इत्यनेन सूत्रेण निषेधे	गम्ता
मोऽनुस्वारः / नश्चापदान्तस्य झलि	मकारस्य अनुस्वारे	गंता
अनुस्वारस्य ययि परसवर्णः	अनुस्वारस्य परसवर्णे	गन्ता इति सिद्धम्

गमिष्यति

५५५.

	गम् धातोः	
लृट् शेषे च	लृट् लकारे। अनु० लोपे	गम् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तिबादेशे	गम् ति
स्यतासी लृलुटोः	स्य आगमे	गम् स्यति
~~आर्धधातुकस्येड्~~		
गमेरिट् परस्मैपदेषु	इडागमे। अनु० लोपे	गमिस्यति
आदेशप्रत्यययोः	षत्वे	गमिष्यतीति सिद्धम्

अगमत्

५५६.

	गम् धातोः	
लुङ्	लुङ् लकारे। अनु० लोपे	गम् ल
तिप्तस्झिसिप्...	लस्य तिबादेशे। अनु० लोपे	गम् ति
इतश्च	इकार लोपे	गम् त
लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे। अनु० लोपे	अगम् त
च्लि लुङि	च्लि आगमे	अगम् च्लि त
पुषादिद्युताद्यॢदितः परस्मैपदेषु	च्लि स्थाने च्लादेशे। अनु० लोपे	अगम् अ त
	संयुक्ते	अगमतीति / अगमत् इति सिद्धम्

६८. सृप्लृ धातोः

२५७. ससर्प

	सृप् धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे। अनु० लोपे	सृप् ल
तिप्तस्झिसिप्...	लस्य तिबादेशे	सृप् तिप्
परस्मैपदानां णलतुसुस्थलथुसण...	तिप् स्थाने णलादेशे। अनु० लोपे	सृप् अ
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	सृप्सृप् अ
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्यास संज्ञायाम्	
उरत्	अत् आदेशे	
उरण् रपरः	रपरत्वे	सर्प्सृप् अ
हलादिः शेषः	आदि हल शेषे	ससृप् अ
पुगन्तलघूपधस्य च	उपधा गुणे	ससर्प इति रूपम्

२५८. सृप्ता / सर्प्ता

	सृप् धातोः	
अनद्यतने लुट्	लुट् लकारे। अनु० लोपे	सृप् ल
तिप्तस्झिसिप्...	लस्य तिबादेशे	सृप् तिप्
स्यतासी लृलुटोः	तासागमे	सृप् तास् तिप्
आर्धधातुकं शेषः	आर्धधातुक संज्ञायाम्	
लुटः प्रथमस्य डारौरसः	तिप् स्थाने डा आदेशे। अनु० लोपे	सृप् तास् आ
टेः	डित्वसामर्थ्याद् अभस्यापि टेर्लोपः	सृप् त् आ
अनुदात्तस्य चर्दुपधस्यान्यतरस्याम्	विकल्पेन अम् आगमे। अनु० लोपे	सृ अ प्ता
इको यणचि	यण् रूप रेफ आदेशे	सृ र अप्ता
	संयुक्ते	स्रप्ता इति
	अम् आगम अभाव पक्षे	सृप् ता
पुगन्तलघूपधस्य च	गुणे	सर्प्ता इति रूपम्

६९. दृशिर् धातोः

२५९. पश्यति

	दृश् धातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे। अनु० लोपे	दृश् ल

तिप्तस्झि...	लस्य तिबादेशे, अनु० लोपे	दृश् ति
कर्तरि शप्	शबागमे, अनु० लोपे	दृश् अति
पाघ्राध्मास्थाम्नादाण्...	दृश् स्थाने पश्य आदेशे	पश्य अति
अतो गुणे	पररूप एकादेशे	पश्यति इति सिद्धम्

२६०. ददृष्ठ / ददर्शिथ

	दृश् धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनु० लोपे	दृश् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य सिबादेशे,	दृश् सिप्
परस्मैपदानां णलतुसुस्थलथुसणल...	सिप् स्थाने थलादेशे, अनु० लोपे	दृश् थ
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	दृश् दृश् थ
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्यास संज्ञायाम्	
उरत्	अत् आदेशे	
उरण् रपरः	रपरत्वे	दरश् दृश् थ
हलादिः शेषः	आदि हल शेषे	ददृश् थ
विभाषा सृजिदृशोः	विकल्पेन इडागमे, अनु० लोपे	ददृश् इथ
पुगन्तलघूपधस्य	उपधा गुणे	ददर्शिथ इति सिद्धम् (१)
	इडागमाभाव पक्षे	ददृश् थ
सृजिदृशोर्झल्यमकिति	अमागमे, अनु० लोपे	ददृ अश् थ
इको यणचि	ऋकार स्थाने यणादेशे	दद्र् अश् थ
व्रश्च	षकारादेशे	दद्र् अष् थ
ष्टुना ष्टुः	ष्टुत्वे	दद्र् अष् ठ
	संयुक्ते	ददृष्ठ इति रूपम् (२)

२६१. अदर्शत् / अद्राक्षीत्

	दृश् धातोः	
लुङ्	लुङ् लकारे, अनु० लोपे	दृश् ल
तिप्तस्झिसिप्...	लस्य तिबादेशे, अनु० लोपे	दृश् ति
इतश्च	इकार लोपे	दृश् त
लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे, अनु० लोपे	अ दृश् त

च्लि लुङि	च्लिआगमे	अ दृश च्लि त्
इरितो वा	विकल्पेन च्लिस्थाने अङ् । अनुलोपे	अ दृश अ त्
ऋदृशोऽङि गुणः	ऋकारस्य गुणादेशे	
उरण् रपरः	रपरत्वे	अदर्शत इति सिद्धं
	अङ्अभावपक्षे	अ दृश च्लि त्
शल इगुपधादनिटः क्सः	क्स आदेशे प्राप्ते परं	
न दृशः	इत्यनेन निषेधे	अ दृश च्लि त
च्लेः सिच्	च्लिस्थाने सिजादेशे, अनुलोपे	अ दृश स् त
अस्तिसिचोऽपृक्ते	ईडागमे । अनु० लोपे	अ दृश स् ई त्
सृजिदृशोर्झल्यमकिति	अमागमे, अनु० लोपे	अ दृ अ श स् ई त
इको यणचि	यणादेशे	अ द्र श स् ई त
वदव्रजहलन्तस्याचः	वृद्धौ	अ द्राश स् ई त
व्रश्च	शस्य षत्वे	अ द्राष स् ई त
षढोः कः सि	षस्य कत्वे	अ द्राक स् ई त
आदेश प्रत्यययोः	सकारस्य षकारे	अ द्राक ष ई त
	संयोगे (क्+ष=क्ष)	(2) अद्राक्षीत इति

७०. डुपचष् धातोः
२६२. पेचिथ/पपक्थ

	पच् धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनु० लोपे	पच् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ ..	लस्य सिबादेशे	पच् सिप्
परस्मैपदानां णलतुसुस्थलथुस	सिप् स्थाने थलादेशे, अनु० लोपे	पच् थ
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	पच्पच् थ
ऋतो भारद्वाजस्य	~~[illegible]~~	
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्यास संज्ञायाम्	
ऋतो भारद्वाजस्य	विकल्पेन इडागमे, अनु० लोपे	पच्पच् इथ
थलि च सेटि	अभ्यासलोपे अकारस्य एकारे	पेच् इथ
	संयुते	पेचिथ इति सि

	इङ् अभावपक्षे	पच पच अ
हलादिः शेषः	आदि हल शेषे	पपच् अ
चोःकुः	कत्वे	पपक् अ इति रूपं।

यज् धातोः

१. इयाज

६६३.

	यज धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे । अनु० लोपे	यज ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तिबादेशे । अनु० लोपे	यज तिप्
परस्मैपदानां णलतुसुस्थल...	तिप स्थाने णलादेशे । अनु० लोपे	यज अ
लिटिधातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	यज यज अ
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्यास संज्ञायाम्	
लिट्यभ्यासस्योभयेषाम्	अभ्यासस्य संप्रसरणे	इअज यज अ
संप्रसारणाच्च	पूर्वरूपे	इज यज
हलादिः शेषः	जकार लोपे	इयज
अत उपधायाः	वृद्धौ	इयाज इति सिद्धं

ईजतुः

६६४.

	यज धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे । अनु० लोपे	यज ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तसादेशे	यज तस
परस्मैपदानां णलतुसुस्थलथुसणल...	तस स्थाने अतुसादेशे	यज अतुस
असंयोगाल्लिट् कित्	कित संज्ञायाम्	
वचिस्वपियजादीनां किति	संप्रसारणे	इअज अतुस
संप्रसारणाच्च	पूर्वरूपे	इज अतुस
लिटिधातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	इज इज अतुस
हलादिः शेषः	जकारलोपे	इइज अतुस
अकः सवर्णे दीर्घः	दीर्घे	ईजतुस
	ससजुषोरुः रुत्व विसर्गे	ईजतुः इति सिद्धं।

२६५. इयजिथ/इयष्ठ

	यज धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे	यज ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ	लस्य सिबादेशे	यज सिप्
परस्मैपदानां णलतुसुस्थलथुसणल्वमाः	सिप् स्थाने थलादेशे। अनुबन्धलोपे	यज थ
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	यजयज थ
~~लिट्यभ्यासस्योभयेषाम्~~	~~संप्रसारणे~~	~~इअयजथ~~
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्यास संज्ञायाम्	
हलादिः शेषः	आदि हल शेषे	यजथ
लिट्यभ्यासस्योभयेषाम्	संप्रसारणे	इअयजथ
संप्रसारणाच्च	पूर्वरूपे	इयजथ
ऋतो भारद्वाजस्य	विकल्पेन इडागमे। अनुबन्धलोपे	इयजिथ इति सिद्धम् (1)
	इट् अभावपक्षे	इयजथ
व्रश्च-भ्रस्ज-सृज-मृज-यज-राज-भ्राज-च्छ-शां षः	जकारस्य षकारे	इयष्थ
ष्टुना ष्टुः	ष्टुत्वे	इयष्ठ इति सिद्धम् (2)

२६६. यष्टा

	यज धातोः	
अनद्यतने लुट्	लुट् लकारे, अनुबन्धलोपे	यज ल
तिप्तस्झिसिप्	लस्य तिबादेशे/तकारादेशे	यज तिप्/त
स्यतासी लृलुटोः	तासागमे	यज तास ति/त
आर्धधातुकं शेषः	आर्धधातुकं संज्ञायाम्	
लुटः प्रथमस्य डारौरसः	तिप्/त स्थाने डा आदेशे। अनुबन्धलोपे	यज तास आ
टेः	डित्वसामर्थ्याद् अभस्यापि टेर्लोपः	यज त आ
व्रश्च-भ्रस्ज-सृज-मृज-यज-राज-भ्राज-च्छ-शां षः	जकारस्य षत्वे	यष्ता
ष्टुना ष्टुः	ष्टुत्वे	यष्टा इति सिद्धम्

२६७. इज्यात् / यक्षीष्ट

	यज् धातोः	
आशिषि लिङ्लोटौ	आशी० लिङ् लकारे, अनुबन्धलोपे	यज ल

शेषात्कर्तरि परस्मैपदं	परस्मैपद संज्ञायाम्	
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तिबादेशे। अनु० लोपे	यजति
इतश्च	इकार लोपे	यजत्
यासुट् परस्मैपदेषूदात्तो ङिच्च	यासुडागमे, अनु० लोपे	यजयास्त्
सुट् तिथोः	सुडागमे, अनु० लोपे	यजयास्स्त्
स्कोः संयोगाद्योरन्ते च	उभयोः सकार लोपे	यजयात्
किदाशिषि	कित् संज्ञायाम्	
वचि-स्वपि-यजादीनां किति	संप्रसारणे	इअजयात्
संप्रसारणाच्च	पूर्वरूपे	(१) इजयात् इतिसिद्धं
स्वरितञितः कर्त्रभिप्राये क्रियाफले	आत्मनेपद संज्ञायाम्	यजल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तकारादेशे	यजत
लिङः सीयुट्	सीयुडागमे। अनु० लोपे	यजसीय् त
सुट् तिथोः	सुडागमे। अनु० लोपे	यजसीयस् त
लोपो व्योर्वलि	यकार लोपे	यजसीस्त
व्रश्च-भ्रस्ज-सृज-मृज-यज-राज-भ्राज-च्छ-शां षः	जकारस्य षत्वे	यष्सीस्त
षढोः कः सि	षकारस्य कत्वे	यक्सीस्त
आदेश-प्रत्यययोः	षत्वे	यक्षीष्त
ष्टुना ष्टुः	ष्टुत्वे	यक्षीष्ट
	संयोगे (क्+ष = क्ष)	यक्षीष्ट इतिसिद्धं।

प्र. वह् धातोः

१६८. उवहिथ / उवोढ

	वह् धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे। अनु० लोपे	वह्ल
तिप्तस्झिसिब्...	लस्य सिबादेशे	वह्सिप्
परस्मैपदानां णलतुसुस्थलथुस...	सिप् स्थाने थलादेशे। अनु० लोपे	वह्थ
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	वह् वह्थ
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्यास संज्ञायाम्	
हलादिः शेषः	आदि हल शेषे	ववह्थ

लिट्यभ्यासस्योभयेषाम्	संप्रसारणे	उअवहृ थ
संप्रसारणाच्च	पूर्वरूपे	उवहृ थ
ऋतो भारद्वाजस्य	विकल्पेन इडागमे अनुबन्धलोपे	उवहिथ इतिसिद्धम्
~~होढः~~	इड् अभाव पक्षे	उवहृ थ
होढः	ढत्वे	उवढ् थ
झषस्तथोर्धोऽधः	थकारस्य धकारे	उवढ् ध
ष्टुना ष्टुः	ष्टुत्वे	उवढ् ढ
ढो ढे लोपः	ढकारलोपे	उढ
ढ्रलोपे पूर्वस्य दीर्घोऽणः	दीर्घे प्राप्ते परं तत् प्रबाध्य	
सहिवहोरोद् अवर्णस्य	अकार ओकारे	ओढ इति रूप

वोढा

२६८

	वह् धातोः	
अनद्यतने लुट्	लुट् लकारे अनुबन्धलोपे	वह् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तिबादेशे, अनुबन्धलोपे	वह् तिप्
स्यतासी लृलुटोः	तासागमे	वह् तास् तिप्
आर्धधातुकं शेषः	आर्धधातुकं संज्ञायाम्	
लुटः प्रथमस्य डारौरसः	तिप् स्थाने डा आदेशे, अनुबन्धलोपे	वह् तास् आ
टेः	डित्वसामर्थ्याद् अभस्यापि टेर्लोपः	वह् त आ
हो ढः	ढत्वे	वढ् ता
झषस्तथोर्धोऽधः	धत्वे	वढ् धा
ष्टुना ष्टुः	ष्टुत्वे	वढ् ढा
ढो ढे लोपः	ढकारलोपे	वढा
सहिवहोरोदवर्णस्य	अकारस्य ओकारे	वोढा इति

७३ वस धातोः

२७० ऊषतुः

	वस् धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनु० लोपे	वस् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तसादेशे	वस् तस्

~~परस्मैपदानां णलतुसुस्थलथुसणल्वमाः | वस् स्थाने अतुसादेशे | वस् अतुस्~~
~~असंयोगाल्लिट्कित् | कित संज्ञायाम~~
~~लिटि धातोरनभ्यासस्य | द्वित्वे | वस्वस् अतुस्~~
~~पूर्वोऽभ्यासः | पूर्वस्य अभ्यास संज्ञायाम~~
~~हलादिः शेषः | आदि हल शेषे | वस् अतुस्~~
~~वचिस्वपियजादीनां किति | संप्रसारणे | उअस्अतुस् / उवस्वस्अतुस्~~
~~संप्रसारणाच्च | पूर्वरूप | उअस्अतुस् / उवस्अतुस्~~
~~सस्यरुत्वविसर्गे | उस्तुस / ऊस~~

परस्मैपदानां णलतुसुस्थल् ..	वस् स्थाने अतुसादेशे	वस्अतुस्
असंयोगाल्लिट्कित्	कित् संज्ञायाम	
वचिस्वपियजादीनां किति	संप्रसारणे	उअस् अतुस्
संप्रसारणाच्च	पूर्वरूपे	उस् अतुस्
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	उस् उस्अतुस्
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्यास संज्ञायाम	
हलादिः शेषः	आदि हल शेषे	उउस अतुस
अकः सवर्णे दीर्घः	सवर्ण दीर्घे	ऊसतुस्
	सस्य रुत्व विसर्गे	ऊसतुः
शासिवसिघसीनां च	सकारस्य षकारे	ऊषतुः इतिसिद्धं।

२०१. वत्स्यति

	वस् धातोः	
लृट् शेषे च	लृट् लकारे। अनु० लोपे	वस् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ ..	लस्य तिबादेशे। अनु० लोपे	वस् ति
स्यतासी लृलुटोः	स्यागमे	वस् स्यति
सः स्यार्धधातुके	सकारस्य तकारे	वत्स्यति इतिसिद्धं

७४. वेञ् धातोः

२०२. वयति/वयते

	वेञ् धातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे। अनु० लोपे	वेञ् ल

तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तिप्/त आदेशे। अनुलोपे	वे ति/त
कर्तरि शप्	शबागमे। अनु० लोपे	वे अति/त
एचोऽयवायावः	अयादेशे	वयति/वयत
टित आत्मनेपदानां टेरे	आत्मनेपदे टे एत्वे	वयते इति रूपम्

293. उवाय

वेञ् धातोः

परोक्षे लिट्	लिट् लकारे। अनुलोपे	वे ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तिबादेशे	वे तिप्
परस्मैपदानां णलतुसुस्थल...	तिप् स्थाने णलादेशे। अनु० लोपे	वे अ
वेञो वयिः	विकल्पेन वेञ् स्थाने वयि आदेशे अनुलोपे	वय् अ
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	वय्वय् अ
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्यास संज्ञायाम्	
हलादिः शेषः	आदि हल शेषे	वव्य् अ
लिट्यभ्यासस्योभयेषाम्	अभ्यासस्य संप्रसारणे	उअ वय् अ
संप्रसारणाच्च	पूर्वरूपे	उवय
अत उपधायाः	उपधा वृद्धौ	उवाय इति सिद्धम्

294. ऊयतुः

वेञ् धातोः

परोक्षे लिट्	लिट् लकारे। अनु० लोपे	वे ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तसादेशे	वे तस्
परस्मैपदानां णलतुसुस्थलथुसण...	तस् स्थाने अतुस् आदेशे	वे अतुस्
वेञो वयिः	विकल्पेन वेञ् स्थाने वयी। अनु० लोपे	वय् अतुस्
असंयोगाल्लिट् कित्	कित् संज्ञायाम्	
ग्रहिज्या वयिव्यधिवष्टिविचतिवृश्चति पृच्छति भृज्जतीनां ङिति च	संप्रसारणे	उअय् अतुस्
सम्प्रसारणाच्च	पूर्वरूपे	उय् अतुस्
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	उय् उय् अतुस्
हलादिः शेषः	यकारलोपे	उ उय् अतुस्
अकः सवर्णे दीर्घः	दीर्घे	ऊय् अतुस्
	सस्य रुत्व विसर्गे	ऊयतुः इति सिद्धम्

वे-स्थाने वयि-इत्यभावपक्षे   वे अतुस्

३३. उवाय

	वेञ् धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट्लकारे। अनु॰ लोपे	वे ल
तिप्तस्झिसिप्...	लस्य तिबादेशे	वे तिप्
परस्मैपदानां णलतुसुस्...	तिप् स्थाने णल् आदेशे। अनु॰ लोपे	वे अ
वेञो वयिः	विकल्पेन वय् आदेशे	वय् अ
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	वय् वय् अ
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्यास संज्ञायाम्	
हलादिः शेषः	आदि हल शेषे	ववय
लिट्यभ्यासस्योभयेषाम्	अभ्यासस्य संप्रसारणे	उअवय
संप्रसारणाच्च	पूर्वरूपे	उवय
अत उपधायाः	उपधावृद्धौ	उवाय इति सिद्धं। (1)
	वे स्थाने वय्-इत्यभावपक्षे	वे अ
आदेच उपदेशेऽशिति	आत्वे	वा अ
वेञः	सम्प्रसारण निषेध	
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	वा वा अ
ह्रस्वः	ह्रस्वे	व वा अ
आत औ णलः	औकारादेशे	ववा औ
वृद्धिरेचि	वृद्धौ एकादेशे	ववौ इति रूपं (2)

३४. ऊयतुः

	वेञ् धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे। अनु॰ लोपे	वे ल
तिप्तस्झिसिप्...	लस्य तसादेशे	वे तस्
परस्मैपदानां णलतुसुस्थलथुस्...	तस् स्थाने अतुस् आदेशे	वे अतुस्
वेञो वयिः / असंयोगाल्लिट् कित्	विकल्पेन वेञ् स्थाने वय् / कित् संज्ञायाम्	वय् अतुस्
ग्रहिज्यावयिव्यधिवष्टिविचति...	संप्रसारणे	उअय् अतुस्
लिटि वयो यः	यकारस्य संप्रसारण निषेधे	
संप्रसारणाच्च	पूर्वरूपे	उय् अतुस्

लिटिधातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	उय् उय् अतुस्
हलादिः शेषः	यकारलोपे	उउय् अतुस्
अकः सवर्णे दीर्घः	दीर्घे	ऊयतुस्
वश्चास्यान्यतरस्यां किति	विकल्पेन यकारस्य वकारे	ऊवतुस्
	ससरुत्व विसर्गे	ऊवतुः इति सिद्धम् (1)
	पक्षे	ऊयतुः [illegible] (2)
	वेञ् स्थाने वय् इत्यभावपक्षे	वे अतुस्
आदेच उपदेशेऽशिति	आत्वे	वा अतुस्
~~लिटिधातोरनभ्यासस्य~~	~~द्वि~~	
ग्रहिज्यावयिव्यधिवष्टिविचति	सम्प्रसारण प्राप्ते परं	
वेञः	इत्यनेन सूत्रेण निषेधे	वा अतुस्
लिटिधातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	वावा अतुस्
ह्रस्वः	ह्रस्वे	ववा अतुस्
आतो लोप इटि च	आकार लोपे	वव् अतुस्
	संयुक्ते	ववतुस्
	ससरुत्व विसर्गे	ववतुः इति सिद्धम्।

७५. व्येञ् धातोः

२७५. ~~[illegible]~~ विव्याय

व्येञ् धातोः

परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनु० लोपे	व्येल
तिप्तस्झि सिप्थस्थ ...	लस्य तिबादेशे,	व्ये तिप्
परस्मैपदानां णलतुसुस्थलथुस्	तिप् स्थाने णलादेशे अनु० लोपे	व्ये अ
आदेच उपदेशेऽशिति	आत्वे प्राप्ते परं	
न व्यो लिटि	इत्यनेन सूत्रेण निषेधे	व्ये अ
अचो ञ्णिति	वृद्धौ	व्यै अ
लिटिधातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	व्यैव्यै अ
लिट्यभ्यासस्योभयेषाम्	संप्रसारणे	वइ ए व्यै अ
संप्रसारणाच्च	पूर्वरूपे	वइ व्यै अ

एचोऽयवायावः	आयादेशे संयुते	वि व् य् आय् अ विव्याय इति सिद्धम्।

२७६. विव्यतुः

	व्येञ् धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनु० लोपे	व्ये ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तसादेशे	व्ये तस्
परस्मैपदानां णलतुसुस्थल	तस् स्थाने अतुसादेशे	व्ये अतुस्
असंयोगाल्लिट् कित्	कित् संज्ञायाम्	
वचिस्वपियजादीनां किति	संप्रसारणे	व् इ ए अतुस्
संप्रसारणाच्च	पूर्वरूपे	व् इ अतुस्
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	वि वि अतुस्
इको यणचि	यणि	वि व् य् अतुस्
	संयुते	विव्यतुस्
	सस्य रुत्व विसर्गे	विव्यतुः इति सिद्धम्।

हेञ् धातोः

२७७. जुहाव

	हेञ् धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनु० लोपे	हे ल
तिप्तस्झिसिप ...	लस्य तिबादेशे, अनु० लोपे	हे तिप्
परस्मैपदानां णलतुसुस्थल...	तिप् स्थाने णलादेशे, अनु० लोपे	हे अ
आदेच उपदेशेऽशिति	आत्वे	हा अ
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे प्राप्ते तत् प्रबाध्य	
अभ्यस्तस्य च	संप्रसारणे	ह् उ आ अ
संप्रसारणाच्च	पूर्वरूपे	ह् उ अ
	संयुते	हु अ
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	हु हु अ
कुहोश्चुः	जकारादेशे	जु हु अ
अचो ञ्णिति	वृद्धौ	जु हौ अ

स्थोऽयवायावः	आवादेशे	जुहाव इति सिद्धं।

२७८. अह्वत

	ह्वेञ् धातोः	
लुङ्	लुङ् लकारे। अनु० लोपे	ह्वे ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तिबादेशे। अनु० लोपे	ह्वे ति
इतश्च	इकार लोपे	ह्वे त
लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे। अनु० लोपे	अह्वे त
आदेच उपदेशेऽशिति	आत्वे	अह्वा त
च्लि लुङि	च्लि आगमे	अह्वाच्लि त
लिपिसिचिह्वश्च	च्लि स्थाने अङ् आदेशे, अनु० लोपे	अह्वाअ त
आतो लोप इटि च	आकार लोपे	अह्वअ त
	संयुक्ते	अह्वत इति सिद्धं

२७९. अह्वत / अह्वास्त

	ह्वेञ् धातोः	
लुङ्	लुङ् लकारे। अनु० लोपे	ह्वे ल
तिप्तस्झिसिप...	लस्य तकारादेशे	ह्वे त
लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे। अनु० लोपे	अह्वे त
आदेच उपदेशेऽशिति	आत्वे	अह्वा त
च्लि लुङि	च्लि आगमे	अह्वाच्लि त
आत्मनेपदेष्वन्यतरस्याम्	विकल्पेन च्लि स्थाने अङ्। अनु० लोपे	अह्वाअ त
आतो लोप इटि च	आकार लोपे	(1) अह्वत इति सिद्धं
	अङ् अभाव पक्षे	
च्लेः सिच्	सिजादेशे। अनु० लोपे	(2) अह्वास्त इति सिद्धं

अथ अदादिप्रकरणम्

अद् धातोः

२८०. अत्ति

	अद् धातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे। अनुबन्धलोपे	अद् ल

तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तिबादेशे, अनुलोपे	अद् ति
कर्तरि शप्	शबागमे, अनु॰लोपे	अद् अ ति
अदि-प्रभृतिभ्यः शपः	शप् लुकि	अद्ति
खरि च	दस्य चर्त्वेन तकारे	अतति
	संयोगे	अत्ति इति सिद्धं।

२२१. जघास

	अद् धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनुलोपे	अद् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तिबादेशे,	अद् तिप्
लिट्यन्यतरस्याम्	विकल्पेन घस्लृ आदेशे, अनु॰लोपे	घस् तिप्
परस्मैपदानां णलतुसुस्थल...	तिप् स्थाने णलादेशे, अनु॰लोपे	घस् अ
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	घस् घस् अ
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्यास संज्ञायाम्	
हलादिः शेषः	आदि हल शेषे	घघस् अ
कुहोश्चुः	घकारस्य झकारे	झघस
अभ्यासे चर्च	जश्त्वे	जघस
अत उपधायाः	वृद्धौ	जघास इति सिद्धं। (1)
	घस्लृ आदेश अभाव पक्षे	अद् अ
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	अद् अद् अ
हलादि शेषः	दस्य लोपे	अ अद् अ
अत आदेः	अकारस्य दीर्घे	आ अद
अकः सवर्णे दीर्घः	दीर्घे	आद इति रूपं (2)

२२२. जक्षतुः

	अद् धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनुलोपे	अद् ल
लिट्यन्यतरस्याम्	विकल्पेन घस्लृ आदेशे, अनु॰लोपे	घस् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तसादेशे	घस् तस्
परस्मैपदानां णलतुसुस्थलथुस...	तस् स्थाने अतुसादेशे	घस् अतुस्

लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	घस् घस् अतुस्
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्यास संज्ञायाम्	
हलादिः शेषः	आदिहल शेषे	घघस् अतुस्
कुहोश्चुः	घकारस्य झकारे	झघस् अतुस्
अभ्यासे चर्च	जश्त्वे	जघस् अतुस्
असंयोगाल्लिट् कित्	कित् संज्ञायाम्	
गमहनजनखनघसां लोपः क्ङित्यनङि	उपधा लोपे	जघ्स् अतुस्
शासिवसिघसीनां च	सकारस्य षकारे	जघ्ष् अतुस्
खरि च	घकारस्य ककारे	जक्ष् अतुस्
	संयोगे (क्+ष्=क्ष)	जक्षतुस्
	सस्य रुत्व विसर्गे	(1) जक्षतुः इति सिद्धः
	घसादेश अभावे	(2) आदतुः इति रूपं।

२६ः जघसिथ / आदिथ

	अद् धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनु० लोपे	अद् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य सिबादेशे,	अद् सिप्
परस्मैपदानां णलतुसुस्थल...	सिप् स्थाने थलादेशे, अनु० लोपे	अद् थ
लिट्यन्यतरस्याम्	विकल्पेन घस्लृ आदेशे, अनु० लोपे	घस् थ
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	घस् घस् थ
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्यास संज्ञायाम्	
हलादिः शेषः	आदिहल शेषे	घघस्थ
कुहोश्चुः	घकारस्य झकारे	झघस्थ
अभ्यासे चर्च	जश्त्वे	जघस्थ
कृसृभृवृस्तुद्रुस्रुश्रुवो लिटि	इडागमे, अनु० लोपे	जघसिथ इति
	घस्लृ आदेश अभाव पक्षे	अदिथ
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	अद् अद् थ
हलादिः शेषः	दस्य लोपे	अ अद् थ
अत आदेः	अकारस्य दीर्घे	आ अद् थ

अकः सवर्णे दीर्घः	सवर्णदीर्घे	आदृथ
इट्यत्त्यव्ययतीनाम्	इडागमे	
अतो भारद्वाजस्य	विकल्पेन इट् प्राप्ते, परं	
इट्यत्त्यव्ययतीनाम्	इत्यनेन नित्यम् इडागमे, अनुबन्धलोपे	आदिथ इति रूपम्

१८४. अद्धि/अत्तात

	अद् धातोः	
लोट् च	लोट् लकारे, अनुबन्धलोपे	अद् ल
तिप्तस्झिसिप्...	लस्य सिबादेशे, अनुबन्धलोपे	अद् सि
कर्तरि शप्, अदिप्रभृतिभ्यः शपः	शबागमे, शप् लुकि	अद् अ सि, अद् सि
सेर्ह्यपिच्च	सिस्थाने हि आदेशे	अद् हि
तुह्योस्तातङ्ङाशिष्यन्यतरस्याम्	हि स्थाने विकल्पेन तातङ् आदेशे, अनुबन्धलोपे	अद् तात
खरि च	दस्य चर्त्वेन तकारे	अत्तात इति सिद्धम्
	तातङ् अभाव पक्षे	अद् हि
हुझल्भ्यो हेर्धिः	हि स्थाने धि आदेशे	अद्धि इति रूपम्

१८५. आदत्

	अद् धातोः	
अनद्यतने लङ्	लङ् लकारे, अनु. लोपे	अद् ल
तिप्तस्झिसिप् --	लस्य तिबादेशे, अनु. लोपे	अद् ति
आडजादीनाम्	आडागमे, अनु. लोपे	आ अद् ति
आटश्च	वृद्धौ	आद् ति
इतश्च	इकार लोपे	आद् त्
कर्तरि शप्	शबागमे, अनु. लोपे	आद् अ त्
अदिप्रभृतिभ्यः शपः	शप् लुकि	आद् त्
अदः सर्वेषाम्	अडागमे, अनु. लोपे	आद् अ त्
	संयुक्ते	आदत् इति सिद्धम्

१८६. अघसत्

	अद् धातोः	
लुङ्	लुङ् लकारे, अनुबन्धलोपे	अद् ल
तिप्तस्झिसिप्तस्थ...	लस्य तिबादेशे, अनुबन्धलोपे	अद् ति

लुङ्सनोर्घस्लृ	अद्स्थाने घस्लृ आदेशे, अनुबन्धलोपे	घसति
इत्यः	इकार लोपे	घस् त
लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे, अनु०लोपे	अघस् त
च्लि लुङि	च्लि आगमे	अघस च्लि त
पुषादिद्युताद्यॢदितः परस्मैपदेषु	च्लिस्थाने अङादेशे, अनु०लोपे	अघस अ त
	संयुक्ते	अघसत इति सिद्धम्

२२६. हन् धातोः

२२७. हतः

	हन् धातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे अनु०लोपे	
तिप्तस्झिसिप्थस्थ ...	लस्य तस् आदेशे	हन् ल
सार्वधातुकमपित्	ङिद्वद्भावे	हन् तस्
अनुदात्तोपदेशवनतितनोत्यादीनाम् अनुनासिकलोपो झलि क्ङिति	नकार लोपे	
	सस्य रुत्व विसर्गौ	ह तस्
		हतः इति सिद्धम्

२२८. घ्नन्ति

	हन् धातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे, अनु०लोपे	हन् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ ...	लस्य झि आदेशे	हन् झि
सार्वधातुकमपित्	ङिद्वद्भावे	
गमहनजनखनघसां लोपः क्ङित्यनङि	उपधा अकार लोपे	ह्न् झि
झोऽन्तः	झस्य अन्तादेशे	ह्न् अन्ति
हो हन्तेर्ञ्णिन्नेषु	कुत्वेन हस्य घः।	घ्न् अन्ति
	संयुक्ते	घ्नन्ति इति सिद्धम्

२२९. प्रहण्मि / प्रहन्मि

	प्र उपसर्गपूर्वक हन् धातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे	हन् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ ...	लस्य मिबादेशे, अनु० लोपे	हन् मि
	प्र उपपदे	प्र हन् मि
कर्तरि शप्	शबागमे	प्रहन् अमि
अदिप्रभृतिभ्यः शपः	शप् लुकि	प्रहन् मि

प्रोर्वो	विकल्पेन नकारस्य णकारे अभावपक्षे	प्रहण्मि इति सिद्धं प्रहन्मि इति रूपं

जघान

	हन् धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनु० लोपे	हन् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ ...	लस्य तिबादेशे, अनु० लोपे	हन् तिप्
परस्मैपदानां णलतुसुस्थलथुस	तिप् स्थाने णलादेशे, अनु० लोपे	हन् अ
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	हन् हन् अ
पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्यास संज्ञायाम्	
हलादिः शेषः	आदि हल् शेषे	ह हन् अ
कुहोश्चुः	हकारस्य झकारे	झ हन् अ
अभ्यासे चर्च	~~झकारस्य~~ जकारे ८।४।५४	ज हन् अ
अत उपधायाः	वृद्धौ	ज हान
हो हन्तेर्ञ्णिन्नेषु	हकारस्य घकारे	जघान इति रूपसिद्धं

जघ्नतुः

	हन् धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनु० लोपे	हन् ल
तिप्तस्झसिप्	लस्य तसादेशे	हन् तस्
परस्मैपदानां णलतुसुस्थल..	तस् स्थाने अतुसादेशे	हन् अतुस्
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	हन् हन् अतुस्
पूर्वोऽभ्यासः	अभ्यास संज्ञायाम्	
हलादिः शेषः	आदि हल् शेषे	ह हन् अतुस्
असंयोगाल्लिट् कित्	कित् संज्ञायाम्	
गमहनजनखनघसां लोपः क्ङित्यनङि	उपधा अकारस्य लोपे	ह ह्न् अतुस्
कुहोश्चुः	हकारस्य झकारे	झ ह्न् अतुस्
अभ्यासे चर्च	जश्त्वे	ज ह्न् अतुस्
हो हन्तेर्ञ्णिन्नेषु	कुत्वे	जघ्नतुस्
	सस्य रुत्व विसर्गौ	जघ्नतुः इति सिद्धं

२६१. जघनिथ

	हन् धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट्लकारे, अनुबन्धलोपे	हन् ल
तिप्तस्झिसिप्...	लस्य सिबादेशे	हन् सिप्
परस्मैपदानां णलतुसुस्थल...	सिप् स्थाने थलादेशे, अनुबन्धलोपे	हन् थ
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	हन् हन् थ
पूर्वोऽभ्यासः	अभ्याससंज्ञायाम्	
हलादिः शेषः	आदि हल् शेषे	ह हन् थ
कुहोश्चुः	चुत्वे	झहन् थ
अभ्यासे चर्च	जश्त्वे	जहन् थ
अभ्यासाच्च	हकारे घकारे हस्य घत्वे	जघन् थ
ऋतो भारद्वाजस्य	विकल्पेन इडागमे, अनुबन्धलोपे	जघनिथ सिद्धि (1)
	इडभावपक्षे	जघन् थ
नश्चापदान्तस्य झलि	अनुस्वारे	जघंथ
अनुस्वारस्य ययि परसवर्णः	अनुस्वारस्य परसवर्णे	जघन्थ सिद्धि (2)

२६२. हन्ता

	हन् धातोः	
अनद्यतने लुट्	लुट्लकारे, अनुबन्धलोपे	हन् ल
तिप्तस्झिसिप्...	लस्य तिबादेशे	हन् तिप्
स्यतासी लृलुटोः	तासागमे	हन् तास् तिप्
लुटः प्रथमस्य डारौरसः	तिप् स्थाने डा आदेशे, अनुबन्धलोपे	हन् तास् आ
टेः	डित्वसामर्थ्याद् अभस्यापि टेर्लोपः	हन् त् आ
आर्धधातुकस्येड्वलादेः	इट् प्राप्ते, परं	
एकाच उपदेशेऽनुदात्तात्	इत्यनेन निषेधे	हन् ता
नश्चापदान्तस्य झलि	नकारस्य अनुस्वारे	हंता
अनुस्वारस्य ययि परसवर्णः	अनुस्वारस्य परसवर्णे	हन्ता इति सिद्धम्।

२६४. अवधीत्

	वध धातोः	
लुङ्	लुङ् लकारे, अनुबन्धलोपे	हन् ल

तिप्तस्झि सिप् - - -	लस्य तिबादेशो, अनुबन्धलोपे	हन्ति
लुङि च	वधादेशो	वध्यति
इतश्च	इकारलोपे	वध्त
अतो लोपः	अकारलोपे	वध्त
लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे, अनुबन्धलोपे	अवध्त
च्लि लुङि	च्लि आगमे	अवध्च्लित
च्लेः सिच्	च्लि स्थाने सिच्, अनुबन्धलोपे	अवध्स्त
आर्धधातुकस्येड्वलादेः	इडागमे, अनुबन्धलोपे	अवध्इस्त
अस्तिसिचोऽपृक्ते	ईडागमे, अनुबन्धलोपे	अवध्इस्ईत्
इट ईटि	सकारलोपे	अवध्इईत्
अकः सवर्णे दीर्घः	सवर्णदीर्घे	अवधीत्
नेटि	वृद्धि निषेधो	अवधीत् इति सिद्धम् ।

शीङ् धातोः

२६५. शेते

	शीङ् धातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे, अनुबन्धलोपे	शी लट्
तिप्तस्झि सिप् - - -	लस्य तकारादेशे	शी त
सार्वधातुके कर्तरि शप्	शबागमे, अनुबन्धलोपे	शी अ त
अदिप्रभृतिभ्यः शपः	शप् लुकि	शी त
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुण प्राप्ते परं	
सार्वधातुकमपित्	ङिद्वद्भावे	
क्ङिति च	गुण निषेधे,	
	तत्प्रबाध्य	
शीङः सार्वधातुके गुणः	गुणे	शे त
टित आत्मनेपदानां टेरे	टेरेत्वे	शेते इति सिद्धम् ।

२६६. शेरते

	शीङ् धातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे, अनुबन्धलोपे	शी लट्

तिप्तस्झिसिप्...	लस्य झस्य आदेशे	
कर्तरि शप्	शबागमे, अनु० लोपे	शी झ
अदिप्रभृतिभ्यः शपः	शप् लुकि	शी अ झ
शीङः सार्वधातुके गुणः	गुणादेशे	शी झ
आत्मनेपदेष्वनतः	झस्य अत आदेशे	शे झ
टित आत्मनेपदानां टेरे	टेरेत्वे	शे अत
शीङो रुट्	रुडागमे, अनु लोपे	शे अते
	संयुक्ते	शे र् अते
		शेरते इति सिद्धम्

२२७. शिश्ये

	शीङ् धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनु० लोपे	शी ल
तिप्तस्झि...	लस्य तकारादेशे	शी त
लिटस्तझयोरेशिरेच्	तकारस्य एशादेशे, अनु० लोपे	शी ए
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	शी शी ए
पूर्वोऽभ्यासः	अभ्यास संज्ञायाम्	
ह्रस्वः	ह्रस्वे	शि शी ए
इको यणचि	इक् स्थाने यणि	शि श्य् ए
	संयुक्ते	शिश्ये इति सिद्धम्।

८०. द्विष् धातोः

२२८.

	द्वेष्टि	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे, अनु० लोपे	द्विष् ल
तिप्तस्झिसिप्...	लस्य तिप् आदेशे, अनु० लोपे	द्विष् ति
पुगन्तलघूपधस्य च [illegible]	उपधा गुणे	द्वेष् ति
ष्टुना ष्टुः	ष्टुत्वे	द्वेष्टि इति सि[illegible]

२२९. द्वेक्ष्यति / द्वेक्ष्यते

	द्विष् धातोः	
लृट् शेषे च	लृट् लकारे, अनु० लोपे	द्विष् ल
तिप्तस्झिसिप्...	लस्य तिबादेशे, अनु० लोपे	द्विष् ति

स्यतासी लृलुटोः	स्य आगमे	द्विष् स्य ति
पुगन्तलघूपधस्य च	उपधा गुणे	द्वेष् स्य ति
षढोः कः सि	षकारस्य ककारे	द्वेक् स्य ति
आदेशप्रत्यययोः	षत्वे	द्वेक् ष् य ति
	क् ष् संयोगे क्ष	द्वेक्ष्यति इति रूपम्
	आत्मनेपद पक्षे	द्वेक्ष्यते इति रूपम्

500. द्वेष्टु / द्विष्टात्

	द्विष् धातोः	
लोट् च	लोट् लकारे। अनु० लोपे	द्विष् ल
तिप्तस्झिसिप्...	लस्य तिबादेशे। अनु० लोपे	द्विष् ति
कर्तरि शप्	शबागमे। अनु० लोपे	द्विष् अ ति
अदिप्रभृतिभ्यः शपः	शप् लुकि	द्विष् ति
एरुः	इकारस्य उकारे	द्विष् तु
~~पुगन्तलघूपधस्य च~~	~~उपधा गुणे~~	द्विष् तु
तुह्योस्तातङ्ङाशिष्यन्यतरस्याम्	विकल्पेन तु स्थाने तातङ् आदेशे। अनु० लोपे	द्विष् तात्
पुगन्तलघूपधस्य च	गुण प्राप्ते परे	
क्ङिति च	इत्यनेन निषेधे	द्विष्तात्
ष्टुना ष्टुः	ष्टुत्वे	द्विष्टात् इति
	तातङ् अभाव पक्षे	द्विष्तु
पुगन्तलघूपधस्य च	गुणे	द्वेष्तु
ष्टुना ष्टुः	ष्टुत्वे	द्वेष्टु इति रूपम्

501. द्विड्ढि

	द्विष् धातोः	
लोट् च	लोट्लकारे। अनु० लोपे	द्विष् ल
तिप्तस्झिसिप् ...	लस्य सिबादेशे। अनु० लोपे	द्विष् सि
सेर्ह्यपिच्च	सिस्थाने हि आदेशे	द्विष् हि
हुझल्भ्यो हेर्धिः	हि स्थाने धि	द्विष् धि
झलां जश् झशि	जश्त्वे	द्विड् धि

ढ्रलोपे...	ढ्रलोपे	द्विड्ढि
पुगन्तलघूपधस्य च	गुण प्राप्ते पर	
सार्वधातुकमपित्	ङिद्वद्भावे	
क्ङिति च	गुण निषेधे	द्विड्ढि इति
अद्वेट्		

301.

द्विष् धातोः

अनद्यतने लङ्	लङ् लकारे, अनु० लोपे	द्विष् ल
तिप्तस्झिसिप्	लस्य तिबादेशे, अनु० लोपे	द्विष् ति
इतश्च	इकार लोपे	द्विष् त्
लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे, अनु० लोपे	अ द्विष् त्
कर्तरि शप्	शबागमे, अनु० लोपे	अ द्विष् अ त्
अदिप्रभृतिभ्यः शपः	शप् लुकि	अ द्विष् त्
पुगन्तलघूपधस्य च	गुणे	अद्वेष् त्
हल्ङ्याब्भ्यो दीर्घात् सुतिस्यपृक्तं हल्	तकार लोपे	अद्वेष्
वावसाने	चर्त्वे	अद्वेट्
झलां जशोऽन्ते	जश्त्वे	अद्वेड् इति रूपम्
अद्विषुः		

302

द्विष् धातोः

अनद्यतने लङ्	लङ् लकारे, अनु० लोपे	द्विष् ल
तिप्तस्झिसिप्...	लस्य झि आदेशे	द्विष् झि
लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे, अनु० लोपे	अद्विष् झि
द्विषश्च	विकल्पेन झि स्थाने जुस्, अनु० लोपे	अद्विष् उस्
	संयुक्ते, सस्य रुत्व विसर्गे	अद्विषुः इति सिद्धम्
	अभाव पक्षे	अद्विष् झि
झोऽन्तः	झस्य अन्तादेशे	अद्विष् अन्ति
इतश्च	इकार लोपे	अद्विष् अन्त्
	संयुक्ते	अद्विषन्त्
संयोगान्तस्य लोपः	तकारस्य लोपे	अद्विषन् इति सिद्धम्

३०४. द्विषीत

	द्विष् धातोः	
विधिनिमन्त्रणामन्त्रणाऽधीष्ट	विधिलिङ्लकारे, अनुबन्धलोप	द्विष् ल
तिप्तस्झिसिप् ...	लस्य तकारादेश	द्विष् त
लिङः सीयुट्	सीयुडागमे, अनु० लोप	द्विष् सीय् त
सुट् तिथोः	सुडागमे, अनु० लोप	द्विष् सीय् स् त
लिङः सलोपोऽनन्त्यस्य	उभयोः सकार लोप	द्विष् ईय् त
लोपो व्योर्वलि	यकारलोप	द्विष् ई त
	ष्टुत्वे	द्विषीत इति सिद्धम्।

दुह् धातोः

३०५. दोग्धि

	दुह्धातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे, अनुबन्धलोप	दुह् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तिबादेशे, अनुबन्धलोप	दुह् ति
पुगन्तलघूपधस्य च	उपधा गुणे	दोह् ति
दादेर्धातोर्घः	हस्य घकारे	दोघ् ति
झषस्तथोर्धोऽधः	तकारस्य धकारे	दोघ् धि
झलां जश् झशि	घस्य ~~...~~ गः जश्त्वेन	दोग्धि इति सिद्धम्।

३०६. धोक्षि

	दुह्धातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे, अनु० लोप	दुह् ल
तिप्तस्झिसिप् ...	लस्य सिबादेशे, अनु० लोप	दुह् सि
पुगन्तलघूपधस्य च	उपधा गुणे	दोह् सि
दादेर्धातोर्घः	इति हस्य घः आदेशे	दोघ् सि
एकाचो बशो भष् झषन्तस्य स्ध्वोः	भष्भाव	धोघ् सि
खरि च	चर्त्वेन कः आदेशे	धोक् सि
आदेशप्रत्यययोः	षत्वे	~~धोक् षि~~ धोक्षि
	कषसंयोगे क्ष	~~धोक्षि इति सिद्धम्~~
		धोक्षि इति सिद्धम्।

२०७. धुग्ध्वे

	दुह् धातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे। अनुबन्धलोपे	दुह् ल
तिप्तस्झिसिप्...	लस्य ध्वमादेशे	दुह् ध्वम्
टित आत्मनेपदानां टेरे	टेरेत्वे	दुह् ध्वे
दादेर्धातोर्घः	हकारस्य घकारे	दुघ् ध्वे
झलां जश् झशि		
एकाचो बशो भष् झषन्तस्य ...	दस्य धकारे	धुघ्ध्वे
झलां जश् झशि	जशत्वे	धुग्ध्वे इति सि

२०८. दुग्धि

	दुह् धातोः	
लोट् च	लोट् लकारे। अनुबन्धलोपे	दुह् ल
तिप्तस्झिसिप्...	लस्य सिबादेशे। अनुबन्धलोपे	दुह् सि
सेर्ह्यपिच्च	सिस्थाने हि आदेशे	दुह् हि
पुगन्तलघूपधस्य च	गुण प्राप्ते परे	
सार्वधातुकमपित्	ङिद्वद्भावे	
क्ङिति च	इति गुण निषेधे	दुह् हि
हुझल्भ्यो हेर्धिः	हेः धिः आदेशे	दुह् धि
दादेर्धातोर्घः	हस्य घः इत्यादेशे	दुघ् धि
झलां जश् झशि	जशत्वे	दुग्धि इति सि

२०९. धुक्ष्व

२००३

	दुह् धातोः	
लोट् च	लोट् लकारे। अनुबन्धलोपे	दुह् ल
तिप्तस्झिसिप्... (थास्: से)	लस्य ~~सिबादेशे। अनुबन्धलोपे~~ थास् आदेशे थास् स्थाने से आदेशे	दुह् थास्
कर्तरि शप्	शबागमे। अनुबन्धलोपे	दुह् अ से
अदिप्रभृतिभ्यः शपः	शप् लुकि	दुह् से
दादेर्धातोर्घः	हस्य घत्वे	दुघ् से
एकाचो बशो भष् झषन्तस्य स्ध्वोः	भष्भावे	धुघ् से

सरि च	कत्वे	धुक् से
आदेश प्रत्यययोः	षत्वे	धुक् षे
	संयोगे	~~धुक्षे~~ धुक्षे
~~लिङ्सिचावात्मनेपदेषु~~	~~ढत्वे~~	~~धुक्ष्व~~
सवाभ्यां वामौ	सकारस्य वकारे	धुक्ष्व इति सिद्धः।

९. लिह् धातोः

२१०. लेढि

	लिह् धातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे, अनुबन्धलोपे	लिह् ल
तिप्तस्झिसिप्...	लस्य तिबादेशे, अनुबन्धलोपे	लिह् ति
पुगन्तलघूपधस्य च	गुणे	लेह् ति
हो ढः	ढत्वे	लेढ् ति
झषस्तथोर्धोऽधः	तकारस्य धकारे	लेढ् धि
ष्टुना ष्टुः	ष्टुत्वे	लेढ् ढि
ढो ढे लोपः	ढस्य लोपे	लेढि इति सिद्धः

२११. अलिक्षावहि

	लिह् धातोः	
लुङ्	लुङ् लकारे, अनुबन्धलोपे	लिह् ल
तिप्तस्झि...	लस्य वहि आदेशे, अनु० लोपे	लिह् वहि
लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे, अनु० लोपे	अलिह् वहि
च्लि लुङि	च्लि आगमे	अलिह् च्लि वहि
शल इगुपधादनिटः क्सः	च्लिस्थाने क्स, अनु० लोपे	अलिह् स वहि
हो ढः	हस्य ढत्वे	अलिढ् स वहि
षढोः कः सि	कत्वे	अलिक् स वहि
लुग्वा दुहदिहलिहगुहामात्मनेपदे दन्त्ये	विकल्पेन क्सलोपे आदेशे	~~अलिक् वहि~~
	अभाव पक्षे	अलिक् स वहि
आदेशप्रत्यययोः	षत्वे	अलिक्ष वहि
अतो दीर्घो यञि	दीर्घे	अलिक्षावहि इति सिद्धः

	वसलोपपक्षे	आलिङ् वृद्धि इति...

83. यु धातोः
यौति
392.

	यु धातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे अनु० लोपे	यु ल
तिप्तस्झिसिप्	लस्य तिबादेशे । अनु० लोपे	यु ति
~~सार्वधातुकार्धधातुकयोः~~ कर्तरि शप्	शबागमे । अनु० लोपे	यु अति
अदिप्रभृतिभ्यः शपः	शप् लोपे	यु ति
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुण प्राप्ते, तत्प्रबाध्य	
उतो वृद्धिर्लुकि हलि	वृद्धौ	यौति इति सि...

84. रु धातोः
रवीति/रौति
393.

	रु धातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे, अनु० लोपे	रु ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तिबादेशे, अनु० लोपे	रु ति
कर्तरि शप्	शबागमे	रु शप् ति
अदिप्रभृतिभ्यः शपः	शप् लोपे	रु ति
तुरुस्तुशम्यमः सार्वधातुके	विकल्पेन ईडागमे, अनु० लोपे	रु ई ति
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुणे	रो ई ति
एचोऽयवायावः	अवादेशे	रवीति इति सिद्ध...
	ईड् अभावपक्षे	रु ति
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुण प्राप्ते, परे	
उतो वृद्धिर्लुकि हलि	इत्यनेन सूत्रेण वृद्धौ	रौति इति सि...

85. ऊर्णुञ् धातोः
ऊर्णौति/ऊर्णोति
394.

	ऊर्णु धातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे, अनु० लोपे	ऊर्णु ल
तिप्तस्झिसिप्...	लस्य तिबादेशे, अनु० लोपे	ऊर्णु ति
कर्तरि शप्	शबागमे	ऊर्णु शप् ति
अदिप्रभृतिभ्यः शपः	शप् लोपे	ऊर्णु ति

सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुण प्राप्ते, परं	
ऊर्णोर्विभाषा	विकल्पेन वृद्धौ	ऊर्णौति इति सिद्धं
	अभावपक्षे – गुणादेशे	ऊर्णोति इति रूपं।

ऊर्णुवाते

	ऊर्णुधातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे अनु० लोपे	ऊर्णु ल
तिप्तस्झिसिप्थस्	लस्य आताम् आदेशे	ऊर्णु आताम्
कर्तरि शप्	शबागमे	ऊर्णु शप् आताम्
अदिप्रभृतिभ्यः शपः	शप् लोपे	ऊर्णु आताम्
अचिश्नुधातुभ्रुवां य्वोरियङुवङौ	उवङ् आदेशे, अनु० लोपे	ऊर्णुव् आताम्
टित आत्मनेपदानां टेरे	टेरेत्वे	ऊर्णुवाते इति सिद्धं

ऊर्णुविषीष्ट

	ऊर्णुधातोः	
आशिषि लिङ्लोटौ	आ० लिङ् लकारे, अनु० लोपे	ऊर्णु ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ	लस्य तकारादेशे	ऊर्णु त
लिङः सीयुट्	सीयुडागमे, अनु० लोपे	ऊर्णु सीय् त
सुट् तिथोः	सुडागमे, अनु० लोपे	ऊर्णु सीय् स् त
लोपो व्योर्वलि	यकारलोपे	ऊर्णु सीस्त
आदेशप्रत्यययोः	षत्वे	ऊर्णु षीस्त
ष्टुना ष्टुः	ष्टुत्वे	ऊर्णु षीष्ट
आर्धधातुकस्येड्वलादेः	इडागमे, अनु० लोपे	ऊर्णु इषीष्ट
सार्वधातुकमपित्	नित्यं ङिद्वद्भावे प्राप्ते परं	
विभाषोर्णोः	इत्यनेन ङित् विकल्पे	
	ङित् अभावपक्षे	ऊर्णु इषीष्ट
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुणे	ऊर्णो इषीष्ट
एचोऽयवायावः	अवादेशे	ऊर्णविषीष्ट इति सिद्धं (1)
	ङित् पक्षे	ऊर्णु इषीष्ट
अचिश्नुधातुभ्रुवां य्वोरियङुवङौ	उवङादेशे, अनु० लोपे	ऊर्णुविषीष्ट इति रूपं (2)

३७. और्णुवीत

लुङ्	लुङ् लकारे, अनुबन्धलोपे	ऊर्णु ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ....	लस्य तिबादेशे, अनुबन्धलोपे	ऊर्णु ति
इतश्च	इकार लोपे	ऊर्णु त्
लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः / आडजादीनाम्	आडागमे, अनुबन्धलोपे	आ ऊर्णु त्
आटश्च	वृद्धिरेकादेशे	और्णुत्
च्लि लुङि	च्लि आगमे	और्णु च्लि त्
च्लेः सिच्	च्लिस्थाने सिच्, अनुबन्धलोपे	और्णु स् त्
आर्धधातुकस्येड्वलादेः	इडागमे, अनुबन्धलोपे	और्णु इस् त्
अस्तिसिचोऽपृक्ते	ईडागमे, अनुबन्धलोपे	और्णु इस् ई त्
इट ईटि	सस्य लोपे	और्णु इ ई त्
अकः सवर्णे दीर्घः	सवर्णदीर्घे	और्णु ई त्
विभाषोर्णोः	विकल्पेन ङित्	और्णु ई त्
अचि श्नुधातुभ्रुवां य्वोरियङुवङौ	उवङादेशे, अनुबन्धलोपे	(१) और्णुवीत् इति सिद्धम्
	ङित्वाभावपक्षे	और्णु ई त्
	नित्यं गुणप्राप्ते परे	
ऊर्णोतेर्विभाषा	विकल्पेन वृद्धौ	औ र्णौ ई त्
एचोऽयवायावः	आवादेशे	(२) और्णावीत् इति सिद्धम्
	वृद्धि अभावपक्षे	और्णु ई त्
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुणे	और्णो ई त्
एचोऽयवायावः	अवादेशे	और्णवीत् इति सिद्धम् (३)

८६. ब्रूञ् धातोः

३८. आह

ब्रू धातोः

वर्तमाने लट्	लट् लकारे, अनुबन्धलोपे	ब्रू ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ....	लस्य तिबादेशे	ब्रू तिप्
ब्रुवः पञ्चानामादित आहो ब्रुवः	तिप् स्थाने णल् आह् आदेशश्च	आह् णल्
	अनुबन्धलोपे	आह् अ
	संयुक्ते	(१) आह इति सिद्धम्।

~~आत्थ~~	णल् आह् च अभावपक्षे	ब्रू तिप्
	अनुबन्ध लोपे	ब्रू ति
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुणे	ब्रोति
ब्रुव ईट्	ईडागमे, अनु. लोपे	ब्रो ई ति
एचोऽयवायावः	अवादेशे	ब्रवीति इति रूपं।

६. आत्थ

	ब्रूधातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे, अनु. लोपे	ब्रू ल
तिप्तस्झिसिप्...	लस्य सिपादेशे, अनु. लोपे	ब्रू सि
ब्रुवः पञ्चानामादित आहो ब्रुवः	(विकल्पेन) थल् आह् च आदेशे	आह् थल्
	अनु. लोपे	आह् थ
आहस्थः	हस्य थकारे	आथ् थ
खरि च	चर्त्वे	आत्थ इति सिद्धं।
	थल् आह् आदेश अभावे	ब्रू सि
ब्रुव ईट्	ईडागमे, अनु. लोपे	ब्रू ई सि
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुणे	ब्रो ई सि
एचोऽयवायावः	अवादेशे	ब्रवीसि
आदेशप्रत्यययोः	षत्वे	ब्रवीषि इति सिद्धं।

७. उवाच

	ब्रूधातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनु. लोपे	ब्रू ल
तिप्तस्झि...	लस्य तिपादेशे,	ब्रू ति
परस्मैपदानां णलतुसुस्थलथुसणल्वमाः	तिप् स्थाने णल्, अनु. लोपे	ब्रू अ
लिटि च	आर्धधातुकसंज्ञायाम्	
ब्रुवो वचिः	ब्रू स्थाने वच् आदेशे	वच् अ
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	वच् वच् अ
पूर्वोऽभ्यासः	अभ्याससंज्ञायाम्	
हलादिः शेषः	आदि हल् शेषे	व वच

लिट्यभ्यासस्योभयेषाम्	सम्प्रसारणे	उअवच
सम्प्रसारणाच्च	पूर्वरूपे	उवच
अत उपधायाः	उपधावृद्धौ	उवाच इतिसिद्धम्

उवचिथ/उवक्थ

321.

ब्रूधातोः

परोक्षे लिट्	लिट् लकारे। अनु॰लोपे	ब्रूल
तिप्तस्झिसिप्...	लस्य सिबादेशे।	ब्रू सिप्
परस्मैपदानां णलतुसुस्...	सिप्स्थाने थल। अनु॰लोपे	ब्रू थ
लिट् च	आर्धधातुकसंज्ञायाम्	
ब्रुवो वचिः	ब्रूस्थाने वच्	वच् थ
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	वच् वच् थ
पूर्वोऽभ्यासः	अभ्यास संज्ञायाम्	
हलादिः शेषः	आदि हल शेषे	ववच् थ
लिट्यभ्यासस्योभयेषां	संप्रसारणे	उअवच् थ
सम्प्रसारणाच्च	पूर्वरूपे	उवच् थ
~~आर्धधातुकस्येड्वलादेः~~ अतो भारद्वाजस्य	विकल्पेन इडागमे। अनु॰लोपे	उवचिथ इतिसिद्धम्
	अभावपक्षे	उवच् थ
चोः कुः	कुत्वे	उवक्थ इति रूपं

इण् धातोः

यन्ति

322.

इण् धातोः

वर्तमाने लट्	लट् लकारे। अनु॰लोपे	इल
तिप्तस्झिसिप्...	लस्य झि आदेशे	इ झि
झोऽन्तः	झस्य अन्तादेशे	इ अन्ति
अचि श्नुधातुभ्रुवां य्वोरियङुवङौ	इयङ् प्राप्ते तत् प्रबाध्य	
इणो यण्	इण्स्थाने यण् अनु॰लोपे	यअन्ति
अतो गुणे	पररूपे	यन्ति इतिसिद्धम्

३५३. ईयतुः

	इण्धातोः	
	लिट्लकारे अनुबन्धलोपे	इ ल
परोक्षे लिट्	लस्य तसादेशे	इ तस्
तिप्तस्झिसिप्...	तस् स्थाने अतुसादेशे	इ अतुस्
परस्मैपदानां णलतुसुस्...	द्वित्वे	इ इ अतुस्
लिटि धातोरनभ्यासस्य	इण् स्थाने चापि अनुबन्धलोपे	इ य् अतुस्
इणो यण्	पररूपे	इ यतुस्
ओः गुणे		
असंयोगाल्लिट् कित्	कित् संज्ञायाम्	
दीर्घ इणः किति	दीर्घे	ईयतुस्
	सस्य रुत्व विसर्गौ	ईयतुः इति सिद्धः

३५४. इययिथ / इयेथ

	इण्धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट्लकारे, अनुबन्धलोपे	इ ल
तिप्तस्झिसिप्...	लस्य सिबादेशे	इ सिप्
परस्मैपदानां णलतुसुस्...	सिप् स्थाने थलादेशे, अनुबन्धलोपे	इ थ
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	इ इ थ

325. अगात्

	इण्धातोः	
लुङ्	लुङ् लकारे, अनु० लोपे	इ ल
इणो गा लुङि	इण् स्थाने गा आदेशे	गा ल
तिप्तस्झिसिप् ---	लस्य तिबादेशे, अनु० लोपे	गा ति
लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे, अनु० लोपे	अगा ति
इतश्च	इकार लोपे	अगा त्
च्लि लुङि	च्लि आगमे	अगा च्लि त्
च्लेः सिच्	च्लेः स्थाने सिच्, अनुलोपे	अगा स् त्
गातिस्थाघुपाभूभ्यः सिचः परस्मैपदेषु	सिच् लोपे	अगात् इति

इङ् धातोः नित्यमे अधिपूर्वकम

८८. अधीते

326.

	अधि + इङ् धातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे, अनु० लोपे	अधि इ ल्
तिप्तस्झिसिप् . . .	लस्य तकारे	अधी त
कर्तरि शप्	शबागमे	अधी शप् त
अदि प्रभृतिभ्यः शपः	शप् लोपे	अधीत
टित आत्मनेपदानां टेरे	टेरेत्वे	अधीते इति सिद्ध

अध्यगीष्ट / अध्यैष्ट

327.

	अधि + इङ् धातोः	
लुङ्	लुङ् लकारे, अनु० लोपे	अधि + इ ल्
तिप्तस्झिसिप् . . .	लस्य तकारे	अधि + इ त
विभाषा लुङ्लृङोः	विकल्पेन गाङादेशे, अनुलोपे	अधि गा त
लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे, अनु० लोपे	अधि अगा त
च्लि लुङि	च्लि आगमे	अधि अगा च्लि त
च्लेः सिच्	च्लेः स्थाने सिच्, अनुलोपे	अधि अगा स् त
इको यणचि	यणि	अध्य् अगा स् त
गाङ् कुटादिभ्योऽञ्णिन्ङित्	ङित्वद्भावे	

घुमास्थागापाजहातिसां हलि	आकारस्य ईकारे	अध्यगासि त
आदेशप्रत्यययोः	षत्वे	अध्यगीषत
ष्टुना ष्टुः	ष्टुत्वे	अध्यगीष्ट इति सिद्धम्
	गाङ् अभाव पक्षे	अधि इ त
आडजादीनाम्	आड् आगमे, अनुलोपे	अधि आइ त
आटश्च	वृद्धौ	अधि ऐ त
लिलुङि	ह्ये आगमे	अधि ऐ ह्ये त
छेः सिच्	छेः स्थाने सिच् अनुलोपे	अधि ऐस् त
इको यणचि	यणि आदेशे	अध्यैस् त
आदेशप्रत्यययोः	षत्वे	अध्यैषत
ष्टुना ष्टुः	ष्टुत्वे	अध्यैष्ट इति सिद्धम्

रूप: अधिजगे

	अधि इङ् धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनुलोपे	अधिइ ल
तिप्तस्झिसिप् ----	लस्य तकारे	अधिइ त
गाङ् लिटि	इङ् स्थाने गाङ्, अनुलोपे	अधिगा त
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	अधिगागा त
पूर्वोऽभ्यासः	अभ्यास संज्ञायाम्	
ह्रस्वः	ह्रस्वे	अधिगगा त
कुहोश्चुः	गस्य जकारे	अधिजगा त
आतो लोप इटि च	आत् लोपे	अधिजग् त
लिटस्तझयोरेशिरेच्	तकारस्य एकारे	अधिजगे इति सिद्धम्

या धातोः

रूप: अयुः / अयान्

	या धातोः	
अनद्यतने लङ्	लङ् लकारे, अनुलोपे	याल
तिप्तस्झिसिप् ----	लस्य झि आदेशे	याझि
लङः शाकटायनस्यैव	झि स्थाने जुस् विकल्पे, अनुलोपे	याउस

अस्यपदान्तात्	पररूपैकादेशे	युस्
लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे, अनुबन्धलोपे	अयुस्
	सस्य रुत्व विसर्गे	अयुः इति सिद्धम्
	जस् अभाव पक्षे	या झि
झोऽन्तः	झस्य अन्त् आदेशे	या अन्ति
इतश्च	इकार लोपे	या अन्त्
लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे, अनुबन्धलोपे	अ या अन्त्
अकः सवर्णे दीर्घः	सवर्णदीर्घे	अयान्त्
संयोगान्तस्य लोपः	तकारलोपे	अयान् इति सिद्धम्

विद् धातोः

320. वेद

	विद् धातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे, अनुबन्धलोपे	विद् ल्
शेषात् कर्तरि परस्मैपदम्	परस्मैपद संज्ञायाम्	
तिप्तस्झिसिप्...	लस्य तिबादेशे	विद् तिप्
विदो लटो वा	विकल्पेन तिप् स्थाने णल्, अनुबन्धलोपे	विद् अ
पुगन्तलघूपधस्य च	गुणे	वेद इति सिद्धम्
	णल् अभाव पक्षे	विद् ति
खरि च	दकारस्य तकारे	वित् ति
पुगन्तलघूपधस्य च	गुणे	वेत्ति इति सिद्धम्

321. विवेद

	विद् धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनुबन्धलोपे	विद् ल्
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तिबादेशे	विद् तिप्
परस्मैपदानां णलतुसुस्थलथुस...	तिप् स्थाने णल्, अनुबन्धलोपे	विद् अ
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	विद् विद् अ
पूर्वोऽभ्यासः	अभ्यास संज्ञायाम्	
हलादिः शेषः	आदि हल् शेषे	वि विद् अ

पुगन्तलघूपधस्य च	उपधा गुणे	विवेद इति सिद्धं

322. विदाञ्चकार

	विद् धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनु० लोपे	विद् ल
उषविदजागृभ्योऽन्यतरस्याम्	आम् आगमे	विद् आम् ल
आमः	लिट् लुकि	विद् आम्
कृञ्चानुप्रयुज्यते लिटि	कृ अनुप्रयोगे	विदाम् कृ
पुनः परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनु० लोपे	विदाम् कृ ल
तिप्तस्झि - - -	लस्य तिबादेशे	विदाम् कृ तिप्
परस्मैपदानां णलतुसुस्	तिप्स्थाने णल्, अनु० लोपे	विदाम् कृ अ
इको यणचि	यण् प्राप्ते	
द्विर्वचनेऽचि	इत्यनेन निषेधे	
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	विदाम् कृकृ अ
उरत्	अत् आदेशे, रपरत्वे	विदाम् कर्कृ अ
हलादिः शेषः	आदि हल् शेषे	विदाम् ककृ अ
कुहोश्चुः इको यणचि	ककारस्य चकारे यण् प्राप्ते, तत् पश्चात् च	विदाम् चकृ अ
अचो ञ्णिति	वृद्धौ, रपरत्वे	विदाम् चकार
नश्चापदान्तस्य झलि	मकारस्य अनुस्वारे	विदांचकार
अनुस्वारस्य ययि परसवर्णः	परसवर्णे	विदाञ्चकार इति सिद्धं

323. विदांकरोतु

	विद् धातोः	
लोट् च	लोट् लकारे, अनु० लोपे	विद् ल
विदांकुर्वन्त्वित्यन्यतरस्याम्	आम् आगमे लिट् लुकि कृ अनुप्रयोगे	विद् आम् कृ
पुनः लोट् च	लोट् लकारे, अनु० लोपे	विदाम् कृ ल
तिप्तस्झिसिप् - - -	लस्य तिबादेशे, अनु० लोपे	विदाम् कृ ति
कर्तरि शप्	शप् प्राप्ते, परं	
तनादिकृञ्भ्य उः	इत्यनेन उ आगमे	विदाम् कृ उ ति
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुणे, रपरत्वे	विदाम् कर् उ ति
	पुनः गुणे	विदाम् कर् ओ ति

नश्चापदान्तस्य झलि	मकारस्य अनुस्वारे	विदांकरोति
अनुस्वारस्य ययि परसवर्णः	परसवर्णे	विदाङ्करोति
ऐरुः	इकारस्य उकारे	विदाङ्करोतु
तुह्योस्तातङ्ङाशिष्यन्यतरस्याम्	विकल्पेन तु स्थाने तातङ् आदेशः, अनुलोपे	विदाङ्करोतात् विदाङ्कर उतात्
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुण प्राप्ते, परं	
क्ङिति च	इत्यनेन निषेधे	विदाङ्कर उतात्
अत उत् सार्वधातुके	उ आदेशे, अनुलोपे	विदाङ्कुरुतात् इति
	अभाव पक्षे	विदाङ्करोतु इति रूपं

३९४. अविदुः

	विद् धातोः	
अनद्यतने लङ्	लङ् लकारे, अनु० लोपे	विद् ल
तिप्तस्झिसिप्...	लस्य झि आदेशे	विद् झि
सिजभ्यस्तविदिभ्यश्च	झि स्थाने जुस्, अनु० लोपे	विद् उस्
	सस्य रुत्व विसर्गे	विदुः
लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे, अनु० लोपे	अविदुः इति सिद्ध

३९५. अवेः / अवेत

	विद् धातोः	
अनद्यतने लङ्	लङ् लकारे अनु० लोपे	विद् ल
तिप्तस्झि...	लस्य सिबादेशे, अनु० लोपे	विद् सि
इतश्च	इकार लोपे	विद् स
लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे, अनु० लोपे	अविद् स
पुगन्तलघूपधस्य च	गुणे	अवेद् स
कर्तरि शप्	शप् आगमे	अवेद् शप् स
अदिप्रभृतिभ्यः शपः	शप् लुकि	अवेद् स
हल्ङ्याब्भ्यो दीर्घात् सुतिस्यपृक्तं हल्	सकार लोपे	अवेद्
दश्च	विकल्पेन दस्य रुं आदेशे	अवेरु
खरवसानयोर्विसर्जनीयः	रुत्व विसर्गे	(1) अवेः इति सिद्ध
	अभाव पक्षे	(2) अवेद् इति सिद्ध
वाऽवसाने	वैकल्पिक चर्त्वे	(3) अवेत् इति रूपं

अस् धातोः

[illegible]. स्तः

३२६.

	अस् धातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे । अनु० लोपे	अस् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्...	लस्य तसादेशे	अस् तस्
सार्वधातुकमपित्	ङित्वद्भावे	
श्नसोरल्लोपः	अकार लोपे	स्तस्
कर्तरि शप्	शबागमे	स् शप् तस्
अदिप्रभृतिभ्यः शपः	शप् लुकि	स्तस्
	सस्य रुत्वविसर्गौ	स्तः इति सिद्धः।

असि

३२७.

	अस् धातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे । अनु० लोपे	अस् ल
तिप्तस्झिसिप्...	लस्य सिबादेशे, अनु० लोपे	अस् सि
कर्तरि शप्	शबागमे	अस् शप् सि
अदिप्रभृतिभ्यः शपः	शप् लुकि	अस् सि
तासस्त्योर्लोपः	सकारलोपे	असि इति सिद्धः।

स्थि

३२८.

	अस् धातोः	
लोट् च	लोट् लकारे । अनु० लोपे	अस् ल्
तिप्तस्झिसिप्थस्...	लस्य सिबादेशे । अनु० लोपे	अस् सि
कर्तरि शप्	शबागमे	अस् शप् सि
अदिप्रभृतिभ्यः शपः	शप् लुकि	अस् सि
तासस्त्योर्लोपः	सकार लोपे	असि
सेर्ह्यपिच्च	सिस्थाने हि आदेशे	असहि
[illegible]	[illegible]	[illegible]
हुझल्भ्यो हेर्धिः	हि स्थाने तातङ् विकल्पे । अनु० लोपे	[illegible] इति सिद्धः
तुह्योस्तातङ्ङाशिष्यन्यतरस्याम्		अस् तात्
श्नसोरल्लोपः	अकारलोपे	स्तात् इति सिद्धः
	पक्षे	अस् हि
श्नसोरल्लोपः	अकारलोपे	स् हि

ध्वसोरेद्धावभ्यासलोपश्च हुझल्भ्यो हेर्धिः	एकारादेशे हि स्थाने धि	एधि इति रूपं।

329. आसीत

	असधातोः	
अनद्यतने लङ्	लङ्लकारे। अनु० लोपे	अस ल
तिप्तस्झिसिप्थस- - -	लस्य तिबादेशे। अनु० लोपे	अस ति
इतश्च	इकार लोपे	अस त
आडजादीनाम्	आडागमे। अनु० लोपे	आ अस त
आटश्च	वृद्धौ	आस त
कर्तरि शप्	शबागमे	आस शप् त
अदिप्रभृतिभ्यः शपः	शप् लुकि	आस त
अस्तिसिचोऽपृक्ते	ईडागमे। अनु० लोपे	आसीत इति सिद्ध

29. मृजूष् धातोः

330. मार्ष्टि

	मृज् धातोः	
वर्तमाने लट्	लट्लकारे। अनु० लोपे	मृज ल
तिप्तस्झि- - -	लस्य तिपि। अनु० लोपे	मृज ति
मृजेर्वृद्धिः	वृद्धौ	मार्ज ति
व्रश्च-भ्रस्ज-सृज-मृज-यज-राज-भ्राज-च्छ-शां	इति षत्वे	मार्ष ति
ष्टुना ष्टुः	ष्टुत्वे	मार्ष टि
कर्तरि शप्	शब् आगमे	मार्ष शप् टि
अदिप्रभृतिभ्यः शपः	शप् लुकि	मार्ष्टि इति सिद्ध

331. मृड्ढि

	मृज् धातोः	
लोट् च	लोट्लकारे। अनु० लोपे	मृज ल
तिप्तस्झिसिप्- - -	लस्य सिपि। अनु० लोपे	मृज सि
सेर्ह्यपिच्च	सि स्थाने हि आदेशे	मृज हि
मृजेर्वृद्धिः	वृद्धि प्राप्ते, परं	
सार्वधातुकमपित्	ङिद्वद्भावे	
क्ङिति च	वृद्धि निषेधे	मृज हि
व्रश्च-भ्रस्ज-सृज-मृज-यज-राज-भ्राज-च्छ-शां	इति षत्वे	मृष हि

इकोऽल्भ्यो हेर्धिः	हिस्थाने धि	मृष्धि
झलां जश् झशि	जश्त्वे	मृड्धि
ष्टुना ष्टुः	ष्टुत्वे	मृड्ढि इति सिद्धः

331. अमार्ट्

	मृज् धातोः	
अनद्यतने लङ्	लङ् लकारे। अनु० लोपे	मृज् ल
तिप्तस्झिसिप् ---	लस्य स्थाने तिपि। अनु० लोपे	मृज् ति
इतश्च	इकार लोपे	मृज् त
लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे। अनु० लोपे	अमृज् त
कर्तरि शप्	शबागमे	अमृज् शप् त
अदिप्रभृतिभ्यः शपः	शप् लुकि	अमृज् त
मृजेर्वृद्धिः	वृद्धौ रपरत्वे	अमार्ज् त
हल्ङ्याब्भ्यो दीर्घात् सुतिस्यपृक्तं हल्	तकार लोपे	अमार्ज्
व्रश्चभ्रस्जसृजमृजयजराजभ्राजच्छशां षः	षत्वे	अमार्ष्
झलां जशोऽन्ते	जश्त्वे	अमार्ड्
खरि च / वाऽवसाने	चर्त्वे	अमार्ट् इति सिद्धः

अमार्ड्

332. रुदिर् धातोः

333. रोदिति

	रुद् धातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे। अनु० लोपे	रुद् ल
तिप्तस्झिसिप्थस् ...	लस्य तिपि। अनु० लोपे	रुद् ति
पुगन्तलघूपधस्य च	गुणे	रोद् ति
कर्तरि शप्	शबागमे	रोद् शप् ति
अदिप्रभृतिभ्यः शपः	शप् लुकि	रोद् ति
रुदादिभ्यः सार्वधातुके	इडागमे। अनु० लोपे	रोद् इ ति
	संयुक्ते	रोदिति इति सिद्धः

334. अरोदीत् / अरोदन्

	रुद् धातोः	
अनद्यतने लङ्	लङ् लकारे। अनु० लोपे	रुद् ल

तिप्तस्झिसिप्थस...	लस्य तिपि, अनुबन्धलोपे	रुद् ति
इतश्च (प्रत्ययलघूपधस्य च)	इकार लोपे	रुद् त (रोदति)
लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे, अनुबन्धलोपे	अरुद् त (अरोद्)
कर्तरि शप्	शबागमे	अरुद् शप् त
अदिप्रभृतिभ्यः शपः	शप् लुकि	अरुद् त (अरोद्)
रुदश्च पञ्चभ्यः	ईडागमे, अनुबन्धलोपे प्राप्ते परं	अरुदीत् इति
अड्गार्ग्यगालवयोः	विकल्पेन अडागमे, अनुबन्धलोपे	अरुदत् इति (अरोदत्)
	अभाव पक्षे	अरुदीत् इति (अरोदीत्)

६३. ञिष्वप् धातोः

३३५. स्वपिति

	ञिष्वप् धातोः	
आदिर्ञिटुडवः तस्य लोपः	ञि इत्संज्ञायाम् लोपे	ष्वप्
धात्वादेः षः सः	षस्य सकारे	स्वप्
वर्तमाने लट्	लट् लकारे, अनुबन्धलोपे	स्वप् ल
तिप्तस्झिसिप्	लस्य तिपि, अनुबन्धलोपे	स्वप् ति
रुदादिभ्यः सार्वधातुके	इडागमे, अनुबन्धलोपे	स्वपिति इति सिद्धम्

३३६. सुष्वाप

	ञिष्वप् धातोः	
आदिर्ञिटुडवः	इत्संज्ञायाम्	
तस्य लोपः	ञि लोपे	ष्वप्
धात्वादेः षः सः	षस्य सकारे	स्वप्
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनुबन्धलोपे	स्वप् ल
तिप्तस्झिसिप्...	लस्य तिपि	स्वप् तिप्
परस्मैपदानां णलतुसुस्	तिप् स्थाने णल्, अनुबन्धलोपे	स्वप् अ
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	स्वप् स्वप् अ
पूर्वोऽभ्यासः	अभ्याससंज्ञायाम्	
लिट्यभ्यासस्योभयेषाम्	अभ्यासस्य संप्रसारणे	स् उ अ प् स्वप् अ
संप्रसारणाच्च	पूर्वरूपे	सुप् स्वप
हलादिः शेषः	आदि हल् शेषे	सुस्वप

आदेशप्रत्यययोः	षत्वे	
अत उपधायाः	उपधावृद्धौ	सुष्वप
		सुष्वाप इतिसिद्धं।

६४. शासु धातोः

३३७. शाधि

	शास् धातोः	
लोट् च	लोट्लकारे। अनु० लोपे	
तिप्तस्झिसिप्...	लस्य सिपि। अनु० लोपे	शास् ल
कर्तरि शप्	शबागमे।	शास् सि
अदिप्रभृतिभ्यः शपः	शप् लुकि	शास् शप् सि
सेर्ह्यपिच्च	सिस्थाने हि	शास् सि
शा हौ	शास्स्थाने शा आदेशे	शास् हि
हुझल्भ्यो हेर्धिः	तस्याभीयत्वेन असिद्धत्वात् हि स्थाने धि	शा हि
		शाधि इतिसिद्धं।

अथ जुहोत्यादिप्रकरणम् ॥३॥

६५. हु धातोः

३३८. जुहोति

	हु धातोः	
वर्तमाने लट्	लट्लकारे। अनु० लोपे	हु ल
तिप्तस्झिसिप्...	लस्य स्थाने तिप्। अनु० लोपे	हु ति
कर्तरि शप्	शबागमे, अनु० लोपे	हु अ ति
जुहोत्यादिभ्यः श्लुः	शप् श्लौ	हु ति
श्लौ	द्वित्वे	हु हु ति
कुहोश्चुः	हकारस्य झकारे	झु हु ति
अभ्यासे चर्च	जश्त्वे	जु हु ति
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुणे	जुहोति इतिसिद्धं।

३३९. जुहति

	हु धातोः	
वर्तमाने लट्	लट्लकारे। अनु० लोपे	हु ल्

तिप्तस्झिसिप्...	लस्य मि आदेशे	हु मि
कर्तरि शप्	शबागमे, अनु० लोपे	हु अ मि
जुहोत्यादिभ्यः श्लुः	शप् श्लौ	हु मि
श्लौ	द्वित्वे	हु हु मि
झोऽन्तः	अन्तादेशे प्राप्ते, परं	
अदभ्यस्तात्	झस्य अत्	हु हु अति
कुहोश्चुः	ह्रस्य झकारे	झु हु अति
अभ्यासे चर्च	जश्त्वे	जु हु अति
हुश्नुवोः सार्वधातुके	यणि	जु ह्व् अति
	संयुक्ते	जुह्वति इति सिद्धम्

३४०. जुहवांचकार

	हु धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनु० लोपे	हु ल
भीह्रीभृहुवां श्लुवच्च	विकल्पेन आमागमे श्लुवद्भावे द्वित्वे च	हु हु आम ल
कुहोश्चुः	ह्रस्य झकारे	झु हु आम ल
अभ्यासे चर्च	जश्त्वे	जु हु आम ल
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुणे	जु हो आम ल
एचोऽयवायावः	अवादेशे	जु हव आम ल
आमः	लिट् लुकि	जुहवाम्
कृञ्चानुप्रयुज्यते लिटि	कृ अनु० प्रयोगे	जुहवाम् कृ
पुनः परोक्षे लिट्	लिट् लकारे अनु० लोपे	जुहवाम् कृ ल
तिप्तस्झिसिप्थस्...	लस्य तिप् आदेशे	जुहवाम् कृ तिप्
परस्मैपदानां णलतुसुस्...	तिप् स्थाने णल्, अनु० लोपे	जुहवाम् कृ अ
अचो ञ्णिति	~~यण् प्राप्ते, परं~~ वृद्धौ प्राप्तायाम्	
द्विर्वचनेऽचि	इत्यनेन निषेधे	जुहवाम् कृ अ
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	जुहवाम् कृ कृ अ
पूर्वोऽभ्यासः	अभ्याससंज्ञायाम्	
उरत्	अत् आदेशे, रपरत्वे	जुहवाम् कर् कृ अ

हलादिः शेषः	आदिहल् शेषे	जुहवाम क कृ अ
कुहोश्चु	ककारस्य चकारे	जुहवाम च कृ अ
अचो ञ्णिति	वृद्धौ, रपरत्वे	जुहवाम चकार् अ
मश्चापदान्तस्य झलि	मस्य अनुस्वारे	जुहवांचकार
अनुस्वारस्य ययि परसवर्णः	परसवर्णे	जुहवाञ्चकार इति सिद्धं (1)
	आम् अभावपक्षे	हु ल
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	हु हु ल
तिप्तस्झि . . .	लस्य तिपि	हु हु तिप्
परस्मैपदानां णलतुस् . .	तिप् स्थाने णल्। अनुबन्धलोपे	हु हु अ
कुहोश्चु	हकारस्य झकारे	झु हु अ
अभ्यासे चर्च	जश्त्वे	जु हु अ
अचो ञ्णिति	वृद्धौ	जु हौ अ
एचोऽयवायावः	आवादेशे	जुहाव इति रूपं (2)

२७. जुहुधि

	हु धातोः	
लोट् च	लोट्लकारे। अनुबन्धलोपे	हु ल
तिप्तस्झिसिप् . . .	लस्य स्थाने सिप्। अनुबन्धलोपे	हु सि
कर्तरि शप्	शबागमे, अनुबन्धलोपे	हु अ सि
जुहोत्यादिभ्यः श्लुः	शप् श्लौ	हु सि
श्लौ	द्वित्वे	हु हु सि
कुहोश्चुः	हस्य झकारे	झु हु सि
अभ्यासे चर्च	झस्य जकारे	जु हु सि
सेर्ह्यपिच्च	सि स्थाने हि	जु हु हि
सार्वधातुकमपित्	ङित्वद्भावे	
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुण प्राप्ते, परं	
क्ङिति च	इत्यनेन निषेधे	जुहुहि
हुझल्भ्यो हेर्धिः	हि स्थाने धि	जुहुधि इति सिद्धं।

६५ त्रिभी धातोः

३४२ बिभेति

	त्रिभी धातोः	
आदिर्ञिटुडवः	इत्संज्ञायाम्	त्रिभी
तस्यलोपः	त्रिलोपे	भी
वर्तमाने लट्	लट्लकारे। अनुबन्धलोपे	भी ल
तिप्तस्झिसिप्....	लस्यस्थाने तिप्। अनुबन्धलोपे	भी ति
कर्तरि शप्	शबागमे। अनु० लोपे	भी अ ति
जुहोत्यादिभ्यः श्लुः	शप् श्लौ	भी ति
श्लौ	द्वित्वे	भी भी ति
पूर्वोऽभ्यासः	अभ्यास संज्ञायाम्	
ह्रस्वः	ह्रस्वे	भि भी ति
अभ्यासे चर्च	भस्य बकारे	बि भी ति
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुणे	बिभेति इति सिद्धम्

३४३ बिभितः / बिभीतः

	भी धातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे। अनु० लोपे	भी ल
तिप्तस्झि...	लस्यस्थाने तसादेशे	भी तस्
कर्तरि शप्	शबागमे। अनु० लोपे	भी अ तस्
जुहोत्यादिभ्यः श्लुः	शप् श्लौ	भी तस्
श्लौ	द्वित्वे	भी भी तस्
पूर्वोऽभ्यासः	अभ्यास संज्ञायाम्	
ह्रस्वः	ह्रस्वे	भि भी तस्
अभ्यासे चर्च	भस्य बकारे	बिभीतस्
	सस्य रुत्वविसर्गे	बिभीतः
सार्वधातुकमपित्	ङिद्वद्भावे	
भियोऽन्यतरस्याम्	विकल्पेन ह्रस्वे ईकारस्य इकारे	(1) बिभितः इति
	अभावपक्षे	(2) बिभीतः इति रूपं

४३. ह्री धातोः

४४. जिह्रेति

ह्रीधातोः

वर्तमाने लट्	लट् लकारे । अनु० लोपे	ह्री ल
तिप्तस्झि ...	लस्य तिपि । अनु० लोपे	ह्री तिप्
कर्तरि शप्	शबागमे । अनु० लोपे	ह्री अ ति
जुहोत्यादिभ्यः श्लुः	शप् श्लौ	ह्री ति
श्लौ	द्वित्वे	ह्री ह्री ति
पूर्वोऽभ्यासः	अभ्यास संज्ञायाम्	
हलादिः शेषः	आदि हल् शेषे	ही ह्री ति
ह्रस्वः	ह्रस्वे	हि ह्री ति
कुहोश्चुः	ह्रस्य झकारे	झि ह्री ति
अभ्यासे चर्च	जश्त्वे	जि ह्री ति
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुणे	जिह्रेति इति सिद्धः।

४५. जिह्रियति

ह्री धातोः

वर्तमाने लट्	लट् लकारे । अनु० लोपे	ह्री ल
तिप्तस्झिसिप् ...	लस्य झि आदेशे	ह्री झि
कर्तरि शप्	शबागमे । अनु० लोपे	ह्री अ झि
जुहोत्यादिभ्यः श्लुः	शप् श्लौ	ह्री झि
श्लौ	द्वित्वे	ह्री ह्री झि
पूर्वोऽभ्यासः	अभ्यास संज्ञायाम्	
हलादिः शेषः	आदि हल् शेषे	ही ह्री झि
ह्रस्वः	ह्रस्वे	हि ह्री झि
अदभ्यस्तात्	अत् आदेशे	हि ह्री अति
अचि श्नुधातुभ्रुवां य्वोरियङुवङौ	इयङ् आदेशे । अनु० लोपे	हि ह्रिय् अति
कुहोश्चुः	ह्रस्य झकारे	झि ह्रियति
अभ्यासे चर्च	झस्य जकारे	जि ह्रियति इति सिद्धः

९८. पृ धातोः

पिपर्ति

३४६.

	पृधातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे, अनुबन्धलोपे	पृ ल
तिप्तस्झिसिप्	लस्य स्थाने तिप्, अनुबन्धलोपे	पृ ति
कर्तरि शप्	शबागमे, अनुबन्धलोपे	पृ अ ति
जुहोत्यादिभ्यः श्लुः	शपः श्लौ	पृ ति
श्लौ	द्वित्वे	पृ पृ ति
अर्तिपिपर्त्योश्च	अभ्यासस्य इकारे, रपरत्वे	पिर् पृ ति
हलादिः शेषः	आदि हल शेषे	पिपृति
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुणे, रपरत्वे	पिपर्ति
	संयुक्ते	पिपर्ति इति सिद्धम्

३४७ पिपूर्तः

	पृ धातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे अनुबन्धलोपे	पृ ल
तिप्तस्झिसिप्	लस्य स्थाने तस्	पृ तस्
कर्तरि शप्	शबागमे, अनुबन्धलोपे	पृ अ तस्
जुहोत्यादिभ्यः श्लुः	शपः श्लौ	पृ तस्
श्लौ	द्वित्वे	पृ पृ तस्
पूर्वोऽभ्यासः	अभ्यास संज्ञायाम्	
अर्तिपिपर्त्योश्च	इकार अन्तादेशे, रपरत्वे	पिर् पृ तस्
हलादिः शेषः	आदि हल शेषे	पिपृ तस्
सार्वधातुकमपित्	ङिद्वद्भावे	
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुणे	
क्ङिति च	गुण निषेधे	पिपृ तस्
उदोष्ठ्यपूर्वस्य	उकारादेशे, रपरत्वे	पिपुर् तस्
हलि च	उपधा दीर्घे	पिपूर् तस्
	सस्य रुत्व विसर्गौ	पिपूर्तः इति सिद्धम्

पपतुः / ~~पप्रतुः~~ पपरतुः

	पॄ धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे। अनु० लोपे	पॄ ल्
तिप्तस्झिसिप् ------	लस्य स्थाने तस्	पॄ तस्
परस्मैपदानां णलतुसुस्...	तस् स्थाने अतुस् आदेशे	पॄ अतुस्
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	पॄ पॄ अतुस्
पूर्वोऽभ्यासः	अभ्यास संज्ञायाम्	
उरत्	अत् आदेशे। रपरत्वे	पर पॄ अतुस्
हलादिः शेषः	आदि हल् शेषे	प पॄ अतुस्
शॄदॄप्रां ह्रस्वो वा	विकल्पेन ह्रस्वे	प पृ अतुस्
इको यणचि	यणादेशे	प प् र् अतुस्
	सस्य रुत्व विसर्गे	पप्रतुः इति सिद्धः
		(1) पप्रतुः
	ह्रस्व अभाव पक्षे	पपॄ अतुस्
	गुणे। रपरत्वे	प पर् अतुस्
ससजुषो रुः	सस्य रुत्व विसर्गे	पपरतुः इति सिद्धः (2)

डुभृञ् धातोः

२८. बिभर्ति

	डुभृ धातोः	
आदिर्ञिटुडवः	इत् संज्ञायाम्	
तस्य लोपः	डु लोपे	भृ
वर्तमाने लट्	लट् लकारे। अनु० लोपे	भृ ल्
तिप्तस्झिसिप् ---	लस्य तिपि। अनु० लोपे	भृ ति
कर्तरि शप्	शबागमे। अनु० लोपे	भृ अ ति
जुहोत्यादिभ्यः श्लुः	शप् श्लौ	भृ ति
श्लौ	द्वित्वे	भृ भृ ति
अभ्यासे चर्च	भस्य बकारे	बृ भृ ति
भृञामित्	इकार अन्तादेशे। रपरत्वे	बिर् भृ ति
हलादिः शेषः	आदि हल् शेषे	बि भृ ति
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुणे। रपरत्वे	बिभर्ति इति सिद्धः

350. भ्रियात्

आशिषि लिङ्लोटौ	भृ धातोः	
~~[illegible]~~	लिङ् लकारे, अनु० लोपे	भृ ल
तिप्तस्झिसिप्...	लस्य तिपि, अनु० लोपे	भृ ति
इतश्च	इकार लोपे	भृ त्
यासुट् परस्मैपदेषूदात्तो ङिच्च	यासुडागमे, अनु० लोपे	भृ यास्त्
सुट् तिथोः	सुडागमे, अनु० लोपे	भृ यास्स्त्
स्कोः संयोगाद्योरन्ते च	उभयोः सकारलोपे	भृ यात्
रिङ् शयग्लिङ्क्षु	रिङादेशे अनु लोपे	भ्रियात् इति

100. माङ् धातोः

351. मिमीते

	मा धातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे, अनु० लोपे	मा ल
तिप्तस्झिसिप्	लस्य तकारे	मा त
कर्तरि शप्	शबागमे, अनु० लोपे	मा अ त
जुहोत्यादिभ्यः श्लुः	शप् श्लौ सति	मा त
श्लौ	द्वित्वे	मा मा त
भृञामित्	इकार अन्तादेशे	मि मा त
श्नाभ्यस्तयोरातः	आकारस्य लोपप्राप्ते, परन्तु तत् प्रबाध्य	मिमा त
ई हल्यघोः	आकारस्य ईकारे	मिमी त
टित आत्मनेपदानां टेरे	टे रेत्वे	मिमीते इति सिद्धं

101. ओहाक् धातोः

352. जहितः / जहीतः

	हा धातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे, अनु० लोपे	हा ल
तिप्तस्झि...	लस्य तस् आदेशे	हा तस्
कर्तरि शप्	शबागमे, अनु० लोपे	हा अ तस्
जुहोत्यादिभ्यः श्लुः	शप् श्लौ	हा तस्

	द्वित्वे	हाहातस्
हलो	अभ्यास संज्ञायाम्	
पूर्वोऽभ्यासः	हल आदेशः, अनुबन्धलोपे	हाहातस्
[illegible]	ह्रस्य झकारे	झाहातस्
कुहोश्चुः	झस्य जकारे	जाहातस्
अभ्यासे चर्च	ह्रस्वे	जहातस्
ह्रस्वः	सस्य रुत्व विसर्गे	जहातः
	विकल्पेन इत आदेशः, अनु. लोपे	जहितः इति सिद्धम् (1)
जहातेश्च	अभाव पक्षे	
	आकारस्य ईकारे	जहीतः इति रूपं (2)
ई हल्यघोः		

३४३. जहौ

	हा धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनु. लोपे	हा ल
तिप्तस्झिसिप्...	लस्य तिपि,	हा तिप्
परस्मैपदानां णलतुसुस्	तिप् स्थाने णल, अनुबन्धलोपे	हा अ
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	हा हा अ
पूर्वोऽभ्यासः	अभ्यास संज्ञायाम्	
ह्रस्वः	ह्रस्वे	ह हा अ,
कुहोश्चुः	ह्रस्य झकारे	झहा अ
अभ्यासे चर्च	झस्य जकारे	जहा अ
आत औ णलः	औकारादेशे	जहा औ
वृद्धिरेचि	वृद्धौ	जहौ इति सिद्धम्।

३४४. जहाति

	हा धातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे, अनु. लोपे	हा ल
तिप्तस्झिसिप्...	लस्य झि आदेशे।	हा झि
अदभ्यस्तात् झोऽन्तः	अन्त आदेशे प्राप्ते, तत् प्रबाध्य	
अदभ्यस्तात्	अत् आदेशे	हा अति

कर्तरि शप्	शबागमे। अनु० लोपे	हा अति
जुहोत्यादिभ्यः श्लौ	शप् श्लौ	हा अति
श्लौ	द्वित्वे	हा हा अति
पूर्वोऽभ्यासः	अभ्यास संज्ञायाम्	
अदभ्यस्तात्	अस्य अत् आदेशे	हा हा अति
ह्रस्वः	ह्रस्वे	ह हा अति
कुहोश्चुः	ह्स्य झकारे	झ हा अति
अभ्यासे चर्च	झस्य जकारे	ज हा अति
सार्वधातुकमपित्	ङिद्वद्भावे	
श्नाभ्यस्तयोरातः	आकारस्य लोपे	जह् अति
	संयुक्ते	जहति इति सिद्धं।

३५५. जहाहि। जहिहि। जहीहि

अ६४११७

	हा धातोः	
लोट् च	लोट् लकारे, अनुबन्धलोपे	हा ल्
तिप्तस्झिसिप्	लस्य सिपि, अनु० लोपे	हा सि
कर्तरि शप्	शबागमे। अनु० लोपे	हा असि
जुहोत्यादिभ्यः श्लुः	शप् श्लौ	हा सि
श्लौ	द्वित्वे	हा हा सि
सेर्ह्यपिच्च	सि स्थाने हि आदेशे	हा हा हि
पूर्वोऽभ्यासः	अभ्यास संज्ञायाम्	
ह्रस्वः	ह्रस्वे	ह हा हि
कुहोश्चुः	ह्स्य झकारे	झ हा हि
अभ्यासे चर्च	झस्य जकारे	ज हा हि
सार्वधातुकमपित्	ङिद्वद्भावे	
आ च हौ जहातेश्च	विकल्पेन इत् आदेशे, अनु० लोपे	जहिहि इति सिद्धं।
	अभाव पक्षे	
आ च हौ	विकल्पेन आकार आदेशे	जहाहि इति रूपं।
	अभाव पक्षे	
ई हल्यघोः	ईत् आदेशे। अनु० लोपे	जहीहि इति रूपं।

१०२. डुदाञ् धातोः

३५६. प्रणिददाति

	प्रणि + दा धातोः	
वर्तमाने लट्	लट्लकारे । अनु० लोपे	
तिप्तस्झिसिप्	लस्य तिपि । अनु० लोपे	प्रणि+दा ल
कर्तरि शप्	शबागमे । अनु० लोपे	प्रणि दा ति
जुहोत्यादिभ्यः श्लुः	शप् श्लौ	प्रणि दा अ ति
श्लौ	द्वित्वे	प्रणि दा ति
पूर्वोऽभ्यासः	अभ्यास संज्ञायाम्	प्रणि दादा ति
ह्रस्वः	ह्रस्वे	
		प्रणि ददाति इति सिद्धः

३५७. ददति

	दा धातोः	
वर्तमाने लट्	लट्लकारे । अनु० लोपे	दा ल
तिप्तस्झिसिप्	लस्य स्थाने झि ।	दा झि
कर्तरि शप्	शबागमे । अनु० लोपे	दा अ झि
जुहोत्यादिभ्यः श्लुः	शप् श्लौ	दा झि
श्लौ	द्वित्वे	दादा झि
पूर्वोऽभ्यासः	अभ्यास संज्ञायाम्	
ह्रस्वः	ह्रस्वे	ददा झि
झोऽन्तः	अन्त आदेशे प्राप्ते । तत् प्रबाध्य	
अदभ्यस्तात्	झ स्थाने अत्	ददा अति
श्नाभ्यस्तयोरातः	आकारस्य लोपे	दद् अति
	संयुक्ते	ददति इति सिद्धः ।

१०३. डुधाञ् धातोः

३५८. धत्तः

	डुधा धातोः	
आदिर्ञिटुडवः	डु इत्संज्ञायाम्	
तस्य लोपः	डु लोपे	धा

वर्तमाने लट्	लट् लकारे। अनु० लोपे	धा ल
तिप्तस्झिसिप्.....	लस्य स्थाने तस्	धा तस्
कर्तरि शप्	शबागमे। अनु० लोपे	धा अ तस्
जुहोत्यादिभ्यः श्लुः	शप् श्लौ	धा तस्
श्लौ	द्वित्वे	धाधा तस्
पूर्वोऽभ्यासः	अभ्यास संज्ञायाम्	
सार्वधातुकमपित्	ङिद्वद्भावे	
श्नाभ्यस्तयोरातः	आकारस्य लोपे	धाध् तस्
खरि च	चर्त्वे	धात् तस्
ह्रस्वः	अभ्यासस्य ह्रस्वे	धत् तस्
अभ्यासे चर्च	जश्त्वे	दत् तस्
दधस्तथोश्च	भष्भावे	धत्तस्
	सस्य रुत्वविसर्गौ	धत्तः इति सिद्धम्

३४६. धेहि

धा धातोः

लोट् च	लोट् लकारे। अनु० लोपे	धा ल
तिप्तस्झिसिप्....	लस्य सिपि। अनु० लोपे	धा सि
कर्तरि शप्	शबागमे। अनु० लोपे	धा अ सि
जुहोत्यादिभ्यः श्लुः	शप् श्लौ	धा सि
श्लौ	द्वित्वे	धाधा सि
सेर्ह्यपिच्च	सिस्थाने हि	धाधा हि
पूर्वोऽभ्यासः	अभ्यास संज्ञायाम्	
ध्वसोरेद्धावभ्यासलोपश्च	अभ्यास लोपे एकारादेशे	धेहि इति सिद्धम्

१०४ जन् धातोः

३५०. जजन्ति

जन् धातोः

वर्तमाने लट्	लट् लकारे। अनु० लोपे	जन् ल
तिप्तस्झिसिप्.....	लस्य तिपि। अनु० लोपे	जन् ति
कर्तरि शप्	शबागमे। अनु० लोपे	जन् अ ति

जुहोत्यादिभ्यः श्लुः	शप् श्लौ	जन् ति
श्लौ	द्वित्वे	जन् जन् ति
पूर्वोऽभ्यास	अभ्यास संज्ञायाम्	
हलादिःशेषः	आदिहल शेषे	जजन्ति इति सिद्धम्

३५१. जजातः

	जन् धातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे, अनु० लोपे	जन् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तस् आदेशे	जन् तस्
कर्तरि शप्	शबागमे, अनु० लोपे	जन् अतस्
जुहोत्यादिभ्यः श्लुः	शप् श्लौ	जन् तस्
श्लौ	द्वित्वे	जन् जन् तस्
पूर्वोऽभ्यासः	अभ्यास संज्ञायाम्	
हलादिः शेषः	आदि हल शेषे	जजन् तस्
	सस्य रुत्व विसर्गौ	जजन् तः
सार्वधातुकमपित्	ङिद्वद्भावे	
जनसनखनां सञ्झलोः	~~आकान्तादेशे~~ आकारान्तादेशे	जजातः इति सिद्धम्

३५२. जज्ञति

	जन् धातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे, अनु० लोपे	जन् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य झि आदेशे	जन् झि
कर्तरि शप्	शबागमे, अनु० लोपे	जन् अझि
जुहोत्यादिभ्यः श्लुः	शप् श्लौ	जन् झि
श्लौ	द्वित्वे	जन् जन् झि
पूर्वोऽभ्यासः	अभ्यास संज्ञायाम्	जजन् झि
झोऽन्तः	अन्त आदेशे प्राप्ते, तत् प्रबाध्य	
अदभ्यस्तात्	झस्य अत् आदेशे, अनु० लोपे	जजन् अति
सार्वधातुकमपित्	ङिद्वद्भावे	
गमहनजनखनघसां लोपः क्ङित्यनङि	उपधा लोपे	जज्न् अति

स्तोः श्चुना श्चुः	श्चुत्वे संयोग (ज्ञ्=ज्ञ)	जञ्ञ्अति जज्ञति इतिसिद्धः

अथ दिवादिप्रकरणम् ॥४॥

१०५. दिवु धातोः

३६६३. दीव्यति

	दिव् धातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे, अनु॰ लोपे	दिव् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तिपि, अनु॰ लोपे	दिव् ति
कर्तरि शप्	शप् प्राप्ते, तत् प्रबाध्य	
दिवादिभ्यः श्यन्	श्यन् आगमे, अनु॰ लोपे	दिव्यति
हलि च	दीर्घे	दीव्यति इतिसिद्धः

दिदेव

३६६४.

	दिव् धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनु॰ लोपे	दिव् ल
तिप्तस्झिसिप्...	लस्य तिपि	दिव् तिप्
परस्मैपदानां णलतुसुस्थलथुस	तिप् स्थाने णल्, अनु॰ लोपे	दिव् अ
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	दिव् दिव् अ
पूर्वोऽभ्यासः	अभ्यास संज्ञायाम्	
हलादिः शेषः	आदि हल् शेषे	दिदिव
पुगन्तलघूपधस्य च	उपधा गुणे	दिदेव इतिसिद्धः

१०६. नृती धातोः

३६६५. नृत्यति

	नृत् धातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे, अनु॰ लोपे	नृत् ल
तिप्तस्झिसिप्...	लस्य तिपि, अनु॰ लोपे	नृत् ति
कर्तरि शप्	शप् प्राप्ते, तत् प्रबाध्य	
दिवादिभ्यः श्यन्	श्यन् आगमे, अनु॰ लोपे	नृत्यति इतिसिद्धः

४५६. नर्तिष्यति/नर्त्स्यति

	नृत् धातोः	
लृट् शेषे च	लृट् लकारे। अनु० लोपे	नृत ल
तिप्तस्झिसिप्...	लस्य तिपि। अनु० लोपे	नृत ति
स्यतासी लृलुटोः	स्य आगमे	नृत स्यति
पुगन्तलघूपधस्य च	उपधा गुणे	नर् त् स्यति
सेऽसिचि कृतचृतच्छृदतृदनृतः	विकल्पेन इडागमे। अनु० लोपे	नर्तिस्यति
आदेशप्रत्यययोः	षत्वे	नर्तिष्यति इति सिद्धं (१)
	अभावपक्षे	नर्त्स्यति इति सिद्धं (२)

त्रसी धातोः

१०७ / ४५७. त्रस्यति/त्रसति

	त्रस् धातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे। अनु० लोपे	त्रस ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तिपि। अनु० लोपे	त्रस ति
कर्तरि शप्	शप् प्राप्ते। तत् प्रबाध्य	
वा भ्राशभ्लाशभ्रमुक्रमुक्लमुत्रसि...	विकल्पेन श्यन् आगमे। अनु० लोपे	त्रस्यति इति सिद्धं
	अभाव पक्षे	त्रस्ति
कर्तरि शप्	शबागमे। अनु० लोपे	त्रस अति
	संयुक्ते	त्रसति इति सिद्धं।

४५८. त्रेसतुः/तत्रसतुः

	त्रस् धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे। अनु० लोपे	त्रस ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तस् आदेशे	त्रस तस्
परस्मैपदानां णलतुसुस्थल...	तस् स्थाने अतुस् आदेशे	त्रस अतुस्
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	त्रसत्रस अतुस्
असंयोगाल्लिट् कित्	कित् संज्ञायाम्	
वा जॄभ्रमुत्रसाम्	विकल्पेन अभ्यास लोपे एत्वे च	त्रेस अतुस्
	सस्य रुत्व विसर्गे	त्रेसतुः इति सिद्धं।

	अभावपक्षे	त्रस् त्रस् अतुस्
हलादिः शेषः	आदिहल् शेषे	तत्रस् अतुस्
	सस्य रुत्व विसर्गौ, संयुक्ते च	तत्रसतुः इति…

१०८. जॄष् धातोः
जीर्यति
३६९.

	जॄ धातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे, अनु॰ लोपे	जॄ ल्
तिप्तस्झिसिप् ...	लस्य तिपि, अनु॰ लोपे	जॄ ति
कर्तरि शप्	शप् प्राप्ते, तत् प्रबाध्य	
दिवादिभ्यः श्यन्	श्यन् आगमे, अनु॰ लोपे	जॄ यति
ऋत इद् धातोः	इत् आदेशे अनु॰ लोपे, रपरत्वे	जिर् यति
हलि च	दीर्घे	जीर्यति इतिसिद्धं

३७०. जजरतुः / जेरतुः

	जॄ धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनु॰ लोपे	जॄ ल्
तिप्तस्झिसिप् ...	लस्य तसादेशे	जॄ तस्
परस्मैपदानां णलतुसुस्	तस् स्थाने अतुस्	जॄ अतुस्
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	जॄजॄ अतुस्
उरत्	अत् आदेशे, रपरत्वे	जर् जॄ अतुस्
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुणे	जर् जर् अतुस्
हलादिः शेषः	~~आदि हल शेषे~~	~~जर~~
वा जॄभ्रमुत्रसाम्	एत्वाभ्यास लोप विकल्पे	जेरतुस्
	सस्य रुत्व विसर्गे	जेरतुः इतिसिद्धं
	अभावपक्षे	जर् जर् अतुस्
हलादिः शेषः	आदि हल शेषे	जजरतुस्
	सस्य रुत्व विसर्गे	जजरतुः इतिरूपं

१०९. दीव् धातोः
दिदीवे
३७१.

दी धातोः

	लिट् लकारे, अनुलोपे	
परोक्षे लिट्		दील
तिप्तस्झिसिप्...	लस्य तकारे	दीत
लिटस्तझयोरेशिरेच्	तकारस्य एशादेशे, अनुलोपे	दीए
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	दीदीए
असंयोगाल्लिट्कित्	कित् संज्ञायाम्	
दीङो युडचि क्ङिति	युडागमे, अनुलोपे	दीदीयए
ह्रस्वः	ह्रस्वे	दिदीये इतिसिद्धः।

१८२. दाता

दी धातोः

	लुट् लकारे, अनुलोपे	
अनद्यतने लुट्		दील
तिप्तस्झिसिप्...	लस्य तिपि, अनुलोपे	दीति
स्यतासी लृलुटोः	तासागमे	दीतास् ति
लुटः प्रथमस्य डारौरसः	डा आदेशे, अनुलोपे	दीतास् आ
टेः	द्वित्व सामर्थ्याद् अभस्यापि टेर्लोपः	दीत् आ
मीनातिमिनोतिदीङां ल्यपि च	आकारान्तादेशे	दाता इति सिद्धः।

१०. लीङ् धातोः

१८३. लेता/लाता

लीङ् धातोः

	लुट् लकारे, अनुलोपे	
अनद्यतने लुट्		लील
तिप्तस्झिसिप्...	लस्य तिपि	लीतिप्
स्यतासी लृलुटोः	तासागमे	लीतास् तिप्
लुटः प्रथमस्य डारौरसः	डा आदेशे, अनुलोपे	लीतास् आ
टेः	द्वित्व सामर्थ्याद् अभस्यापि टेर्लोपः	लीत् आ
विभाषा लीयतेः	विकल्पेन आत्वे	लाता इति सिद्धः। (1)
	अभाव पक्षे	लीता
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुणे	लेता इति सिद्धः। (2)

११. जनी धातोः

३०४. जायते

	जन् धातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे। अनु० लोपे	जन् ल
तिप्तस्झिसिप् . . .	लस्य तकारे	जन् त
कर्तरि शप्	शबागमे प्राप्ते। तत् प्रबाध्य	
दिवादिभ्यः श्यन्	श्यन् आगमे। अनु० लोपे	जन् य त
ज्ञाजनोर्जा	जा आदेशे	जायत
टित आत्मनेपदानां टेरे	टेरेत्वे	जायते इति सिद्धं

३०५. जज्ञे

	जन् धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे। अनु० लोपे	जन् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ . .	लस्य तकारे	जन् त
लिटस्तझयोरेशिरेच्	तकारस्य एशादेशे, अनु० लोपे	जन् ए
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	जन् जन् ए
पूर्वोऽभ्यासः	अभ्यास संज्ञायाम्	
हलादिः शेषः	आदिहल् शेषे	ज जन् ए
गमहनजनखनघसां लोपः क्ङित्यनङि	उपधालोपे	ज जन् ए
स्तोः श्चुना श्चुः	श्चुत्वे	ज जञ् ए
	संयोगे (जञ = ज्ञ)	जज्ञे इति सिद्धं

३०६. अजनि / अजनिष्ट

	जन् धातोः	
लुङ्	लुङ् लकारे। अनु० लोपे	जन् ल
तिप्तस्झिसिप् . . .	लस्य तकारादेशे	जन् त
च्लि लुङि	च्लि आगमे	जन् च्लि त
लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे। अनु० लोपे	अजन् च्लि त
दीपजनबुधपूरितायिप्यायिभ्योऽन्यतरस्याम्	विकल्पेन च्लि स्थाने चिण्, अनु० लोपे	अजन् इ त
अत उपधायाः	उपधा दीर्घ प्राप्ते तावत्	
जनिवध्योश्च	इत्यनेन सूत्रेण निषेधे	अजन् इत

चिणो लुक्	तकारस्य लोपे	अजनि इति सिद्धः
	त्रिपू अभाव पक्षे	अजन् च्लि त
च्लेः सिच्	च्लेः स्थाने सिच्, अनुबन्धलोपे	अजन् स त
आर्धधातुकस्येड्वलादेः	इडागमे, अनुबन्धलोपे	अजन् इ स त
आदेशप्रत्यययोः	षत्वे	अजन् इ ष त
ष्टुना ष्टुः	ष्टुत्वे	अजन् इ ष्ट
	सन्धियुते	अजनिष्ट इति सिद्धः

पद् धातोः
११२. अपादि
३०७.

	पद् धातोः	
लुङ्	लुङ् लकारे अनुबन्धलोपे	पद् ल
तिप्तस्झिसिप्...	लस्य तकारे	पद् त
च्लि लुङि	च्लि आगमे	पद् च्लि त
चिण् ते पदः	चिण् आदेशे, अनुबन्धलोपे	पद् इ त
अत उपधायाः	उपधा वृद्धौ	पाद् इ त
चिणो लुक्	तकार लोपे	पाद् इ
लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे, अनुबन्धलोपे	अपादि इति सिद्धः

रध् धातोः
११३. रध्यति
३०८.

	रध् धातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे, अनुबन्धलोपे	रध् ल
तिप्तस्झिसिप्...	लस्य तिपि, अनुबन्धलोपे	रध् ति
कर्तरि शप्	शबागमे प्राप्ते, तत् प्रबाध्य	
दिवादिभ्यः श्यन्	श्यन् आगमे, अनुबन्धलोपे	रध्यति इति सिद्धः

३०९. ररन्ध

	रध् धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनुबन्धलोपे	रध् ल
तिप्तस्झिसिप्...	लस्य तिपि	रध् तिप्

परस्मैपदानां णलतुसुस्थलथुसणल्वमाः	तिप् स्थाने णल, अनुबन्ध लोपे	रध् अ
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	रध् रध् अ
पूर्वोऽभ्यासः	अभ्यास संज्ञायाम्	
हलादिः शेषः	आदि हल शेषे	र रध् अ
रधिजभोरचि	नुमागमे, अनु० लोपे	र रन्ध् अ

२०. ररन्धिथ/ररद्ध

	रध् धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनु० लोपे	रध् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ…	लस्य सिपि	रध् सिप्
परस्मैपदानां णलतुसुस्थलथुस…	सिप् स्थाने थल, अनु० लोपे	रध् थ
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	रध् रध् थ
पूर्वोऽभ्यासः	अभ्यास संज्ञायाम्	
हलादिः शेषः	आदि हल शेषे	र रध् थ
आर्धधातुकस्येड्वलादेः	नित्यम् इट् प्राप्ते, परं	
रधादिभ्यश्च	इत्यनेन इड्विकल्पेन	र रध् इथ
रधिजभोरचि	नुमागमे, अनु० लोपे	ररन्धिथ इति सिद्धम्
	इट् अभाव पक्षे	र रध् थ
झषस्तथोर्धोऽधः	थस्य धकारे	र रध् ध
झलां जश् झशि	जश्त्वे	ररद्ध इति सिद्धम्

३१. रधिता/रद्धा

	रध् धातोः	
अनद्यतने लुट्	लुट् लकारे, अनु० लोपे	रध् ल
तिप्तस्झिसिप्…	लस्य तिपि	रध् तिप्
स्यतासी लृलुटोः	तासागमे	रध् तास् तिप्
आर्धधातुकं शेषः	आर्धधातुक संज्ञायाम	
लुटः प्रथमस्य डारौरसः	तिप् स्थाने डा, अनु० लोपे	रध् तास् आ
टेः	डित्वसामर्थ्याद् अभस्यापि टेर्लोपः	रध् त् आ
आर्धधातुकस्येड्वलादेः	नित्यम् इट् प्राप्ते, परं	
रधादिभ्यश्च	विकल्पेन इट् आगमे	रध् इता

...वलादिव्यस्यार्धधातुकस्येडागमे	इडागमे प्राप्ते	
...एकाच उपदेशेऽनुदात्तात् / ...श्र्युकः किति ... ह्रस्वलिटि रध	इत्यनेन निषेध	
	पक्षे	रधीता इति सिद्धम्।
आषस्तथोर्धोऽधः	तकारस्य धकारे	रध् ता
झलां जश् झशि	जश्त्वे	रध् धा
		रद्धा इति सिद्धम्।

णश् धातोः

११४. नश्यति

सूत्र,

	णश् धातोः	
णो नः	णस्य नकारे	नश्
वर्तमाने लट्	लट् लकारे। अनुः लोपे	नश् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्...	लस्य तिपि। अनुः लोपे	नश् ति
कर्तरि शप्	शप् प्राप्ते, तत् प्रबाध्य	
दिवादिभ्यः श्यन्	श्यन् आगमे। अनुः लोपे	नश्यति इति सिद्धम्।

नेशतुः

सूत्र,

	नश् धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे। अनुः लोपे	नश् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्...	लस्य तसादेशे	नश् तस्
परस्मैपदानां णलतुसुस्...	तस् स्थाने अतुस्	नश् अतुस्
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	नश् नश् अतुस्
पूर्वोऽभ्यासः	अभ्याससंज्ञायाम्	
अत एकहल्मध्येऽनादेशादेर्लिटि	अकारस्य एकारे अभ्यासलोपे च	नेश् अतुस्
	ससजुषो रुः / रुत्व विसर्गौ	नेशतुः इति सिद्धम्।

नेशिथ / ननंष्ठ

सूत्र,

	नश् धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे। अनुः लोपे	नश् ल
तिप्तस्झिसिप्...	लस्य सिपि	नश् सिप्
परस्मैपदानां णलतुसुस्थल...	सिप् स्थाने थल। अनुः लोपे	नश् थ
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	नश् नश् थ

पूर्वोऽभ्यासः	पूर्वस्य अभ्याससंज्ञायाम्	
रधादिभ्यश्च	विकल्पेन इडागमे, अनु० लोपे	नशनश इथ
थलि च सेटि	अभ्यासलोपे अकारस्य एकारे च	नेशिथ इति सिद्धम्।
	अभाव पक्षे	नश नशथ
हलादिः शेषः	आदि हल शेषे	ननशथ
मस्जिनशोर्झलि	नुमागमे, अनु० लोपे	ननन्शथ
नश्चापदान्तस्य झलि	नस्य अनुस्वारे	ननंशथ
व्रश्च- - - - - -	शस्य षकारे	ननंष्थ
ष्टुना ष्टुः	ष्टुत्वे	ननंष्ठ इति सिद्धम्

384. नेशिव/नेश्व

	नश् धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनु० लोपे	नश् ल
तिप्तस्झिसिप् - - - -	लस्य वस् आदेशे	नश् वस्
परस्मैपदानां णलतुसुस्थल -	वस् स्थाने व आदेशे	नश् व
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	नश नश् व
पूर्वोऽभ्यासः	अभ्याससंज्ञायाम्	
अत एकहल्मध्येऽनादेशादे	अभ्यासलोपे अकारस्य एकारे	नेश्व
रधादिभ्यश्च	विकल्पेन इडागमे, अनु० लोपे	नेशिव इति सिद्धम्
	अभाव पक्षे	नेश्व इति रूपम्।

385. नशिता/नंष्टा

	नश् धातोः	
अनद्यतने लुट्	लुट् लकारे, अनु० लोपे	नश् ल
तिप्तस्झिसिप् - - -	लस्य तिपि	नश् तिप्
कर्तरि शप्	शप् प्राप्ते, तत् प्रबाध्य	
स्यतासी लृलुटोः	तासागमे	नश् तास् तिप्
आर्धधातुकं शेषः	आर्धधातुकसंज्ञायां	
लुटः प्रथमस्य डारौरसः	तिप् स्थाने डा आदेशे, अनु० लोपे	नश् तास् आ
टेः	डित्वसामर्थ्यात् अभस्यापि टेर्लोपः	नश् त् आ

रधादिभ्यश्च	विकल्पेन इडागमे, अनुबन्धलोपे	नशिता इति सिद्धं (1)
	अभावपक्षे	नश् ता
मस्जिनशोर्झलि	नुमागमे, अनु. लोपे	न न् श् ता
नश्चापदान्तस्य झलि	अनुस्वारे	नंश् ता
व्रश्च - - -	शस्य षकारे	नंष् ता
ष्टुना ष्टुः	ष्टुत्वे	नंष्टा इति सिद्धं (2)

३८६. नशिष्यति / नङ्क्ष्यति

	नश् धातोः	
लृट् शेषे च	लृट् लकारे, अनुबन्धलोपे	नश् ल
तिप्तस्झिसिप् - - -	लस्य तिपि, अनुबन्धलोपे	नश् ति
कर्तरि शप्	शप् प्राप्ते, तत् प्रबाध्य	
स्यतासी लृलुटोः	स्य आगमे	नश् स्यति
आर्धधातुकं शेषः	आर्धधातुक संज्ञायाम्	नश् स्यति
रधादिभ्यश्च	विकल्पेन इडागमे, अनुबन्धलोपे	नशिस्यति
आदेशप्रत्यययोः	षत्वे	(1) नशिष्यति इति सिद्धं
	इड् अभावपक्षे	नश् स्यति
मस्जिनशोर्झलि	नुमागमे, अनु. लोपे	न न् श् स्यति
नश्चापदान्तस्य झलि	नस्य अनुस्वारे	नंश् स्यति
व्रश्च - - -	शस्य षकारे	नंष् स्यति
षढोः कः सि	षस्य ककारे	नंक् स्यति
आदेशप्रत्यययोः	षत्वे	नंक् ष्यति
	संयोगे (क् ष् = क्ष)	नंक्ष्यति
अनुस्वारस्य ययि परसवर्णः	अनुस्वारस्य परसवर्णे	(2) नङ्क्ष्यति इति रूपं

११५ द्रुह् धातोः

३८७. दुद्रोहिथ / दुद्रोग्ध

	द्रुह् धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनुबन्धलोपे	द्रुह् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ - - -	लस्य सिपि	द्रुह् सिप्

परस्मैपदानां णलतुसुस्	सिप् स्थाने थल्, अनुबन्धलोपे	द्रुह्+थ
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	द्रुह्द्रुह्+थ
पूर्वोऽभ्यासः	अभ्यास संज्ञायाम्	
हलादि शेषः	आदिहल् शेषे	दुद्रुह्+थ
रधादिभ्यश्च	विकल्पेन इडागमे, अनुबन्धलोपे	दुद्रुहि+थ
पुगन्तलघूपधस्य च	गुणे	दुद्रोहिथ इति सिद्ध (1)
	इड् अभावपक्षे	दुद्रुह्+थ
= दादेः	हस्य घकारे	दुद्रुघ्+थ
झषस्तथोर्धोऽधः	थस्य धकारे	दुद्रुघ्+ध
वा द्रुह-मुह-ष्णुह-ष्णिहाम्	हस्य घकारे विकल्पे	दुद्रुघ्+थ
झषस्तथोर्धोऽधः	थस्य धकारे	दुद्रुघ्+ध
झलां जश् झशि	जश्त्वे	दुद्रुग्ध
पुगन्तलघूपधस्य च	गुणे	(2) दुद्रोग्ध इति सिद्ध
	अभाव पक्षे	दुद्रुह्+थ
हो ढः	हस्य ढत्वे	दुद्रुढ्+थ
झषस्तथोर्धोऽधः	थस्य धकारे	दुद्रुढ्+ध
ष्टुना ष्टुः	ष्टुत्वे	दुद्रुढ्+ढ
ढो ढे लोपः	ढस्य लोपे	दुद्रुढ
	गुणे	(3) दुद्रोढ इति सिद्ध

शम् धातोः

११६. प्रणिशाम्यति

३८८.

	प्रणि+शम् धातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे, अनुबन्धलोपे	प्रणि+शम्+ल
तिप्तस्झिसिप् ...	लस्य तिपि, अनुबन्धलोपे	प्रणि+शम्+ति
कर्तरि शप्	शप् प्राप्ते, तत् प्रबाध्य	
दिवादिभ्यः श्यन्	श्यन् आगमे, अनुबन्धलोपे	प्रणि+शम्+य+ति
शमामष्टानां दीर्घः श्यनि	दीर्घे	प्रणिशाम्यति इति सिद्ध

असु धातोः

११७.

आस

५८.

	असधातोः	
परोक्षेलिट्	लिट्लकारे। अनु० लोपे	
तिप्तस्झिसिप्थस्...	लस्य तिपि	अस्ल
लिटिधातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	अस तिप्
परस्मैपदानां णलतु...	तिप् स्थाने णल्। अनु० लोपे	अस्अस तिप
हलादिःशेषः	सकार लोपे	अस्अस्अ
अत आदेः	दीर्घे	अअस्अ
अकः सवर्णेदीर्घे	सवर्ण दीर्घे	आअस्अ
		आस इति सिद्धः।

आस्थत्

५९.

	अस धातोः	
	लुङ्लकारे। अनु० लोपे	
लुङ्	लस्य तिपि। अनु० लोपे	अस्ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	आडागमे। अनु० लोपे	असति
आड्जादीनाम्	वृद्धौ	आअस्ति
आटश्च	इकार लोपे	आस्ति
इतश्च	च्लि आगमे	आसत
च्लि लुङि	च्लि स्थाने अङ्। अनु० लोपे	आस्च्लि त
पुषादिद्युताद्यॢदितः परस्मैपदेषु	थुकागमे। अनु० लोपे	आस्अत
अस्यतेस्थुक्	संधिते	आस थ्अ त
अस्यतिवक्तिख्यातिभ्योऽङ्		आस्थत् इति सिद्धः।

अथ स्वादिप्रकरणम् ॥५॥

६०. षुञ् धातोः

६१. सुनोति

	षुञ् धातोः	
धात्वादेः षः सः	षस्य सकारे	सुधातोः
वर्तमाने लट्	लट्लकारे। अनु० लोपे	सुल
तिप्तस्झिसिप्...	लस्य तिपि। अनु० लोपे	सुति

कर्तरि शप्	शप् प्राप्ते, तत् प्रबाध्य	
स्वादिभ्यः श्नुः	श्नु आगमे, अनुबन्धलोपे	सुनुति
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुणे	सुनोति इति सिद्धम्

352. सुन्वन्ति

	सुधातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे, अनु० लोपे	सु ल
तिप्तस्झिसिप्...	लस्य झि आदेशे	सु झि
कर्तरि शप्	शप् प्राप्ते, तत् प्रबाध्य	
स्वादिभ्यः श्नुः	श्नु आगमे, अनु० लोपे	सुनु झि
झोऽन्तः	झकस्य अन्तादेशे	सुनु अन्ति
हुश्नुवोः सार्वधातुके	यणि	सुन् व् अन्ति
	संयुक्ते	सुन्वन्ति इति सिद्धम्

353. सुन्वः / सुनुवः

	सुधातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे, अनु० लोपे	सु ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य वस् आदेशे	सु वस्
कर्तरि शप्	शप् प्राप्ते, तत् प्रबाध्य	
स्वादिभ्यः श्नुः	श्नु आगमे, अनु० लोपे	सु नु वस्
सार्वधातुकमपित्	ङिद्वद्भावे	
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुण प्राप्ते, परं	
क्ङिति च	इत्यनेन सूत्रेण निषेधे	सुनुवस्
	सस्य रुत्व विसर्गे	सुनुवः
लोपश्चास्यान्यतरस्यां म्वोः	विकल्पेन उकारस्य लोपे	(1) सुन्वः इति सिद्धम्
	अभाव पक्षे	(2) सुनुवः इति सिद्धम्

354. सुषाव

	सुधातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनु० लोपे	सु ल
तिप्तस्झिसिप्...	लस्य तिपि,	सु तिप्

परस्मैपदानां णलतुसुस्थलथुसणल्वमाः	तिप् स्थाने णल्, अनु० लोप	सु अ
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	सु सु अ
पूर्वोऽभ्यासः	अभ्यासस्य संज्ञा	
अचो ञ्णिति	वृद्धौ	सु सौ अ
एचोऽयवायावः	आवादेशे	सु स् आव् अ
आदेशप्रत्यययोः	सस्य षत्वे	सुषाव इति सिद्धम्

सोता

३६५.

	सु धातोः	
अनद्यतने लुट्	लुट् लकारे, अनु० लोप	सु ल
तिप्तस्झिसिप्थस ...	लस्य तिपि	सु तिप्
स्यतासी लृलुटोः	तासागमे	सु तास् तिप्
लुटः प्रथमस्य डारौरसः	तिप् स्थाने डा, अनु० लोप	सु तास् आ
टेः	डित्व सामर्थ्याद् अभस्यापि टेर्लोपः	सु त् आ
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुणे	सोता इति सिद्धम्

सुनु

३६६.

	सु धातोः	
लोट् च	लोट् लकारे, अनु० लोप	सु ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ ...	लस्य सिपि, अनु० लोप	सु सि
स्वादिभ्यः श्नुः	श्नु आगमे, अनु० लोप	सु नु सि
सेर्ह्यपिच्च	सि स्थाने हि	सु नु हि
सार्वधातुकमपित्	ङिद्वद्भावे	
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुणे प्राप्ते, परं	
क्ङिति च	इत्यनेन निषेधे	सु नु हि
उतश्च प्रत्ययादसंयोगपूर्वात्	हि लोपे	सुनु इति सिद्धम्।

असावीत्

३६७.

	सु धातोः	
लुङ्	लुङ् लकारे, अनु० लोप	सु ल
तिप्तस्झिसिप् ...	लस्य तिपि, अनु० लोप	सु ति

लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः	अडागमे, अनु० लोपे	असुति
इतश्च	इकारस्य लोपे	असुत
च्लि लुङि	च्लि आगमे	असुच्लित
च्लेः सिच्	च्लेः स्थाने सिच्, अनु० लोपे	असुसत
सिचि वृद्धिः परस्मैपदेषु	वृद्धौ	असौसत
स्तुसुधूञ्भ्यः परस्मैपदेषु	इडागमे, अनु० लोपे	असौइसत
अस्तिसिचोऽपृक्ते	ईडागमे, अनु० लोपे	असौइसईत
इट ईटि	सिच् लोपे	असौइईत
अकः सवर्णे दीर्घः	सवर्ण दीर्घे	असौईत
एचोऽयवायावः	आवादेशे	असावीत् इति सिद्धः

119. षिञ् धातोः
सिनोति

	षिञ् धातोः	
धात्वादेः षः सः	षस्य सकारे	सि
वर्तमाने लट्	लट् लकारे, अनु० लोपे	सि लट्
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तिपि, अनु० लोपे	सिति
स्वादिभ्यः श्नुः	श्नु आगमे, अनु० लोपे	सिनुति
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुणे	सिनोति इति सिद्धः

120. डुमिञ् धातोः
ममौ

	डुमिञ् धातोः	
आदिर्ञिटुडवः	डु इत्संज्ञायाम्	
तस्य लोपः	डु लोपे	मि धातोः
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनु० लोपे	मि लट्
तिप्तस्झिसिप्...	लस्य तिपि, अनु० लोपे	मिति
परस्मैपदानां णलतुसुस्थल...	ति प्रस्थाने णल्, अनु० लोपे	मि अ
मीनातिमिनोतिदीङां ल्यपि च	आत्वे	मा अ
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	मा मा अ
पूर्वोऽभ्यासः	अभ्यास संज्ञायाम्	
ह्रस्वः	ह्रस्वे	म मा अ

६५

आतऔणलः	औकारादेशे	ममा औ
वृद्धिरेचि	वृद्धौ एकादेशे	ममौ इति सिद्धम्।

चिञ् धातोः

१२१. प्रणिचिनोति

४००.

	प्रणि + चि धातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे, अनु० लोपे	प्रणि चि ल
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तिपि, अनु० लोपे	प्रणि चि ति
स्वादिभ्यः श्नुः	श्नु आगमे, अनु० लोपे	प्रणि चि नु ति
सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुणे	प्रणिचिनोति इति सिद्धम्।

४०१. प्रणिचिकाय

	प्रणि + चि धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे, अनु० लोपे	प्रणि चि ल्
तिप्तस्झिसिप्थस्थ...	लस्य तिपि, अनु० लोपे	प्रणि चि तिप्
परस्मैपदानां णलतुसुस्	तिप् स्थाने णल्, अनु० लोपे	प्रणि चि अ
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	प्रणि चि चि अ
अचः पूर्वोऽभ्यासः	अभ्यास संज्ञायाम्	
अचो ञ्णिति	वृद्धौ	प्रणि चि चै अ
एचोऽयवायावः	आय् आदेशे	प्रणि चि चाय
विभाषा चेः	विकल्पेन कुत्वे	(१) प्रणिचिकाय इति सिद्धम्
	अभाव पक्षे	(२) प्रणिचिचाय इति रूपम्।

हि धातोः

१२२. प्रहिणोति

४०२.

	प्र + हि धातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे, अनु० लोपे	प्र हि ल्
तिप्तस्झिसिप्...	लस्य तिपि, अनु० लोपे	प्र हि ति
कर्तरि शप्	शप् प्राप्ते, तत् प्रबाध्य	
स्वादिभ्यः श्नुः	श्नु आगमे, अनु० लोपे	प्र हि नु ति
हिनुमीना	नस्य णकारे	प्रहिणुति

सार्वधातुकार्धधातुकयोः	गुणे	प्रहिणोति इति सिद्धः

४०३. जिघाय

	हि धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे। अनु० लोपे	हि ल
तिप्तस्झिसिप् _ _ _	लस्य तिप् आदेशे।	हि तिप्
परस्मैपदानां णलतुसुस् _	तिप्स्थाने णल। अनु० लोपे	हि अ
लिटि धातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	हि हि अ
कुहोश्चुः	हस्य झकारे	झि हि अ
अभ्यासे चर्च	जश्त्वे	जि हि अ
अचो ञ्णिति	वृद्धौ	जि है अ
एचोऽयवायावः	आयादेशे	जिहाय
हेरचङि	हस्य कुत्वे	जिघाय इति सिद्धः

आप्लृ धातोः

~~४०३.~~
४०४. आप्नुवन्ति

	आप् धातोः	
वर्तमाने लट्	लट् लकारे। अनु० लोपे	आप् ल
तिप्तस्झिसिप् _ _	लस्य झि आदेशे	आप् झि
कर्तरि शप्	शप् प्राप्ते। तत् प्रबाध्य	
स्वादिभ्यः श्नुः	श्नु आगमे। अनु० लोपे	आप् नु झि
झोऽन्तः	झस्य अन्तादेशे	आप् नु अन्ति
अचि श्नुधातुभ्रुवां य्वोरियङुवङौ	उवङ् आदेशे। अनु० लोपे	आप् नुव् अन्ति
	संयुक्ते	आप्नुवन्ति इति सिद्धः

४०५. आप्नुहि

	आप् धातोः	
लोट् च	लोट् लकारे। अनु० लोपे	आप् ल
तिप्तस्झिसिप् _ _ _	लस्य सिपि। अनु० लोपे	आप् सि
सेर्ह्यपिच्च	सि स्थाने हि आदेशे	आप् हि
स्वादिभ्यः श्नुः	श्नु आगमे। अनु० लोपे	आप्नुहि इति सिद्धः

राध् धातोः

४०६. अपरेधतुः

	अपराध धातोः	
परोक्षेलिट्	लिट्लकारे अनु० लोपे	अपराध ल
तिप्तस्झिसिप्...	लस्य तसादेशे	अपराध तस
परस्मैपदानां णलतुसुस्	तस स्थाने अतुसादेशे	अपराध अतुस
लिटिधातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	अपराधराध अतुस
राधो हिंसायाम्	एत्वाभ्यासलोपे	अपरेधतुस
	सस्य रुत्व विसर्गौ	अपरेधतुः इति सिद्धः

अश् धातोः

४०७. अश्नुते

	अश् धातोः	
वर्तमानेलट्	लट्लकारे। अनु० लोपे	अश् ल
तिप्तस्झिसिप्...	लस्य तकारे	अश् त
स्वादिभ्यः श्नुः	श्नु आगमे। अनु० लोपे	अश्नुत
टित आत्मनेपदानां टेरे	टेरेत्वे	अश्नुते इति सिद्धः।

४०८. आनशे

	अश् धातोः	
परोक्षे लिट्	लिट् लकारे। अनु० लोपे	अश् ल
तिप्तस्झिसिप्...	लस्य तकारे	अश् त
लिटस्तझयोरेशिरेच्	तकारस्य एशादेशे। अनु० लोपे	अश् ए
लिटिधातोरनभ्यासस्य	द्वित्वे	अश् अश् ए
पूर्वोऽभ्यासः	अभ्यास संज्ञायाम्	
हलादिः शेषः	शस्य लोपे	अ अश् ए
अत आदेः	अभ्यासस्य दीर्घे	आ अशे
अश्नोतेश्च	नुडागमे। अनु० लोपे	आनुश् ए
	संयुक्ते	आनशे इति सिद्धः।

४०९.

४०६. अशिष्यते/अक्ष्यते

	अश् धातोः	
लृट् शेषे च	लृट् लकारे, अनुबन्धलोपे	अश् ल
तिप्तस्झिसिप्थस्...	लस्य तकारे	अश् त
स्यतासी लृलुटोः	स्य आगमे, अनुबन्ध	अश् स्य त
आर्धधातुकं शेषः	आर्धधातुक संज्ञायाम्	
स्वरतिसूतिसूयतिधूञूदितो वा	विकल्पेन इडागमे, अनुबन्धलोपे	अश् इस्य त
आदेश प्रत्यययोः	षत्वे	अशिष्यत
	टेरेत्वे	(1) अशिष्यते इति
	अभावपक्षे	अश् स्य त
व्रश्चभ्रस्जसृजमृजयजराजभ्राजच्छशां षः	शस्य षकारे	अष् स्य त
षढोः कः सि	षस्य ककारे	अक् स्य त
आदेश प्रत्यययोः	षत्वे	अक् ष्य त
	संयोगे (क् ष् = क्ष्)	अक्ष्यत
टित आत्मनेपदानां टेरे	टेरेत्वे	(2) अक्ष्यते इति रूप

B.R.S.S. SIRMOUR

विवेक नें
15-9-2003
को दिया था

Pages : 200

M. R. P. Rs. : 25-50
(Incl. of all Taxes)

Mfd. By :
ADARSH COPY HOUSE
CHAWRI BAZAR, DELHI-110006

RAVINDRA GRAPHICS